R. Simon

(1)

בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ׃ ס
שביעי מז וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ
וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב
עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃ מח אַחֲרֵי

תִּפְלְחוּן וּבְאַחֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גְּבַר בְּאָחוּהִי לָא תִפְלַח בֵּהּ
בְּקַשְׁיוּ׃ מז וַאֲרֵי תַדְבֵּק יַד עָרֵל
וְתוֹתָב עִמָּךְ וְיִתְמַסְכַּן אָחוּךְ עִמֵּהּ
וְיִזְדַּבֵּן לְעָרֵל תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ
לְאַרְמֵי זַרְעִית גִּיּוֹרָא׃ מח בָּתַר

רש"י

לקט בהיר

לאותם לבניכם: **והתנחלתם.** כמו והתחזקתם[קכט]: **איש באחיו.** להביא נשיא[קל] בעמו* ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: (מז) **(יד גר ותושב.** גר והוא תושב[קלא], כתרגומו ערל תותב* [קלב], וסופו מוכיח, ונמכר לגר תושב (ת"כ - קידושין כ:): **וכי תשיג יד גר ותושב עמך.** מי גרם לו שיעשיר, דבוקו עמך[קלג] (ת"כ): **ומך אחיך עמו.** מי גרם לו שימוך, דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו (ת"כ): **ממשפחת גר.** זהו עכו"ם* [קלד], כשהוא לומר לעקר, זה הנמכר לע"ז עלמה[קלה], להיות לה שמש (ת"כ - קידושין כ:), ולא לאלהות, אלא לחטוב*

שינוי נוסחאות * בעמיו. * ותותב. * הגוי. * לחטוב לה ולשאוב לה (רמב"ן).

נחלה: קכט) כבר דברנו מזה לעיל בפסוק מ"ח עיי"ש, שנחלה אין פירושו דוקא שדה, אלא כל דבר שהוא נאחז ונתחזק ביד בעליו דור דור נקרא נחלה ואחוזה וחזקה, לזה יוכל להאמר על עבד כנעני והתנחלתם, כלומר אחוז והחזק בו להיות לך לנחלה: קל) פי' ולזה אמרו פעם שני, שכבר נאמר זאת בפסוק מ"ג (רא"ם), והנה מדרש בלורה זאת לא נמצא אצלינו (ואפשר שנאבד), ובב"מ ע"ג. דרשו „באחיו" דוקא אם נוהג כשורה, ובת"כ דרשו מיתור שגם אים בשה ואשה באים אסור, גם דרשו מיתור תיבת „בו" למעט, דוקא בעבד עברי הנמכר אסור בעבודת הפרך, אבל משרת אחר כגון שכיר יום מותר, וכמו שדרשו לעיל בפסוק ל"ט אבל עבודת עבד, ולפי"ז בהכרח לומר סברת חז"ל שאין פרך זה

כמו פרך האמור בפסוק מ"ג שפירושו אם עבודה ומלאכה שאינו נצרך לבעליו רק כדי להשתלט עליו, שבזה פשוט הוא שאין נפ"מ בין עבד ובין שכיר יום, אלא פירושו סתם עבודה קשה המפרכת ומשברת את הגוף, מלאכה כזו אסור לעשות בעבד עברי, ועל זה דרשו שאם הוא שכיר יום מותר, לפי שסבר וקבל ומתחלה נשכר על זה המלאכה וקבל על עצמו (ח"ח), ואחר זה שאמרנו שהכתוב מדבר בעבודה קשה נוכל לומר דעת רבינו שנשיא בעמו ומלך במשרתיו אסור לעשות עבודה קשה אפילו כשהוא שכיר יום, דזיל בתר טעמא, בשלמא סתם ישראל כשיאמר לשכירו לעשות עבודה קשה, ימאן ויאמר על זו לא נכנסתי ולא השכרתי עצמי למלאכה כזו, ואם לא ימאן, זה סימן שקבל על עצמו עבודה זו, משא"כ נשיא ומלך מחמת פחד וירא הכבוד לא יאמר דבר אלא יעה שכמו ויסבול, לזה אסרו הכתוב (ב"ב): קלא) אין ר"ל שהוא"ו במקום תיבת „והוא", אלא פירושו גר מארץ אחרת ונתיישב עמכם (ג"א), וכל הלשון בזה לומר שאין גר דבר בפני עצמו כלומר גר לדק, שפשיטא הוא הלא דינו ככל ישראל, אלא פירושו גר ונכרי מארץ אחרת ונתיישב שקבל עליו ז' מצות (רא"ם), והגם שבת"כ וכן בגמ' אמרו גר זה גר לדק מושב זה גר אוכל נבלות, רש"י פשטיות דקרא אומר, וחז"ל דרשו מחמת יתור תיבת גר (מהרש"ל), ובקצת ספרים חסר כל המאמר: קלב) ובאונקלוס שלפנינו ותותב בוא"ו, ויש גורסים כן ברש"י, ונכון הוא, שאין כוונת רבינו להביא ראיה מאונקלוס שב' התיבות הם קשורים, אלא הראיה שמתרגם על גר „ערל", הרי שאין זה גר לדק, אבל מה שהביא ראיה מסוף פסוק מן הפסוק עצמו אה"נ הראיה שאם נאמר בלא וא"ו, הרי שהם דבר אחד, לזה בהכרח שגם מה שאמר הכתוב בריבא בוא"ו גם כאן הכוונה על אופן זה: קלג) דייק תיבת עמך המיותר, וכן תיבת „עמו" במאמר הסמוך, וב' הדברים יצאו הגם שהם הפכיות זה לזה, כי בעבור שהיה להוט וכרוך אחריך לעזוב מקור טומאתו ולדבק בקדושה נעשה מוצלח ועלה למעלה, וגם מחוייב אתה לאהבו ולכבדו ולרוממו ולהחיותו, אבל עד כדי כך להתאבר עמו להיות דבוק אליו אהוד ושמור נפשך, שהלא קורו רע ומדותיו הגרועים עדיין אינם מסולקים, וכל מה שאתה תלמוד ממנו סם הוא אצלך: קלד) שהלא אין לגר משפחה בישראל רק בגויים (במ"ח): קלה) וחסר וא"ו, וכאילו אמר או לעקר ומשפחת גר (רמב"ן), ונקרא הע"ז עקר שסופה ליעקר (תוס'), פי' שקר אין לו רגלים וסופה להבטל, או משום שצריך לעוקרו (רמב"ן), ובב"מ ע"א. בתומ' וז"ל: וא"ת למה ליה למכתב בתר עקר משפחת גר דהיינו נכרי כיון דנמכר לע"ז א"כ נמכר

מס' קידושין - (4)

עוד כאלין דברי הלא לקדוש בשל מצלי סופרים (5)
(שוה בשל בבשל)

נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו
יִגְאָלֻנּוּ: מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ
אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ
אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: נ וְחִשַּׁב עִם־
קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת
הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר
שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: נא אִם־
עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ

דְּיִזְדַּבֵּן פִּרְקָנָא תְּהֵי לֵהּ חַד
מֵאֲחוֹהִי יְפָרְקֻנֵּהּ: מט אוֹ אַח
אֲבוּהִי אוֹ בַר אַח אֲבוּהִי
יְפָרְקֻנֵּהּ אוֹ מִקְרִיב בְּשָׂרֵהּ
מִזַּרְעִיתֵהּ יְפָרְקֻנֵּהּ אוֹ דְּתַדְבֵּק
יְדֵהּ וְיִתְפְּרַק: נ וְיִחְשַׁב עִם זָבְנֵהּ
מִשְּׁתָא דְּאִזְדַּבֵּן לֵהּ עַד שְׁתָא
דְּיוֹבְלָא וִיהֵי כְּסַף זְבִינוֹהִי בְּמִנְיַן
שְׁנָיָא כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהֵי עִמֵּהּ:
נא אִם עוֹד סְגִיאוּת בִּשְׁנָיָא לְפוּמְהֵן
יְתֵב פִּרְקָנֵהּ מִכְּסַף זְבִינוֹהִי:

לקט בהיר

לנכרי וי"ל דה"א לע"ז של ישראל כגון פסלו של מיכה, אי נמי אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר היינו נכרי עכ"ל, ועדיין קשה למה הפך הכתוב ולא הלך כסדר קודם ימכר כשנמכר לגוי ואח"כ לע"ז עצמה, ואפשר שאם היה אומר עקר אחר משפחת גר היה נשמע שנמכר לגוי להיות עובד ע"ז ממש, והאמת אינו כן, שאם עשה כן מורידין ולא מעלין ואינו מצוה לגוללו, ואדרבה, וזה טעמו של רבינו שגמר אומר ולא לאלהות וכו' (מ"ל): קלו) שאל"כ פשיטא שאחר שנמכר, הלא קודם שנמכר לא שייך גאולה, ודאי שפירושו מיד אחר נמכר, והכוונה שאל תאמר שהטעם שצריך לגאולו הוא כדי שלא ישעבדנו הגוי בפרך, וא"כ תמתין לראות מה יהא בסופה, לא כן הוא, מיד חייב אתה לגאלו, והטעם שאל תניחנו שיטמע (כ"י): קלז) ענין עירוב ושיקוע, טבעו בארץ שעריה (איכה ב' ט') מתורגם טמעו בארעא (הערוך): קלח) פי' הכתוב אומר שחשבון הגאולה יהיה באופן שיחשוב כמה שנים יש בין המכר ובין יובל ויחלוק כסף ממכרו לפי שנים הללו, ולמה כן, לפי שהגוי לא קנה גופו של עבד אלא עד היובל שהרי ביובל יצא בחנם בלא פדיון: קלט) שאל"כ, וכי הגוי חייב במשפטי התורה: קמ) בב"ק קי"ג. בעקיפין פירש"י בחכמה עד שפוטרין את הישראל עכ"ל, ובערוך פי' בערמנות, והיינו הך: קמא) ובת"כ ר' שמעון אומר מנין שגזל העכו"ם גזל וכו' ת"ל וחשב עם קונהו ידקדק עמו עכ"ל, וכן בכמה מקומות בגמ', ורבינו אמר משום חילול השם משמע שאין כאן גזל, אין קושיא, שהאמת שבמה שלפנינו אין גזל אפילו לא יתן לו בחזרה מה שמגיעו, שאין עבד עברי נקנה גופו לבעליו הגוי, רק ששילם לו עבודתו במוקדם והוא רק הלואה, והפקעת מלוה שרי גבי גוי (אם אין חילול השם), ולפי שבאדון ישראל גופו של עבד עברי קנוי לו בשם שנים והגוי לא ידע החילוק וסבר שגופו קנוי לו וגוזלין אותו הימנו ויש חילול ה' בדבר, לזה מדקדקין עמו ונותנים לו מה שמגיעו, אבל אם לא היה גזל הגוי גזל בשום מקום לא היה חילול השם, א"כ אפיר למדו מכאן חז"ל בת"כ שגזל הגוי גזל הוא (ב"ב): קמב) האריך רבינו לבאר ולפרש במשלים, הגם שנראה שהוא לא צורך, משום שהאמת היא שהעבד העובד במקום אחד ימים רבים כל שנה ושנה הוא שוה יותר, א"כ היה היותר לשלם עבור שנים

רש"י

עניים ולשאוב מים: (מח) **גאולה תהיה לו.** מיד[קלו], אל תניחהו שיטמע[קלז] (שם - שם): (נ) **עד שנת היובל,** שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל[קלח], שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למעה (מ"ד) ויצא בשנת היובל, ובנכרי* שתחת ידך[קלט] הכתוב מדבר (ת"כ - קידושין ט"ז), ואעפ"כ לא תבא עליו בעקיפין[קמ], מפני חילול השם[קמא], אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה יוכה לו הנכרי* מן דמיו, אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי* עבודת שנה במנה, ואם שכר זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל יוכה לו חמשה מנים[קמב] ויתן לו העבד ע"ו מנים (שם - שם), וחזו והיה כסף ממכרו במספר שנים: **כימי שכיר יהיה עמו.** חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב*, כאילו נשכר עמו כל שנה במנה ויוכה לו (שם - שם): (נא) **אם עוד רבות בשנים.** עד היובל: **לפיהן וגו'.** הכל כמו שפירשתי:

ש"נ • ובעכו"ם - ובגוי שהוא תחת. • העכו"ם - הגוי מדמיו. • הגוי - העכו"ם. • יחשב.

נב וְאִם זְעַר יִשְׁתְּאַר בִּשְׁנַיָּא עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וְיַחֲשֹׁב לֵהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי יָתֵב יָת פּוּרְקָנֵהּ: נג כַּאֲגִיר שְׁנָא בִּשְׁנָא יְהֵי עִמֵּהּ לָא יִפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָךְ: נד וְאִם לָא יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק בִּשְׁתָּא דְיוֹבֵלָא הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ: נה אֲרֵי דִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדִּין עַבְדַּי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: א לָא

מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ: נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ: נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃ מפטיר נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו א לֹא־תַעֲשׂוּ

רש"י

(נג) **לא ירדנו בפרך לעיניך.** כלומר ואתה רואה[קמג] (ת"כ): (נד) **ואם לא יגאל באלה.** באלה הוא נגאל[קמד] ואינו נגאל בשם (קידושין ט"ו): **(הוא ובניו עמו.** הנכרי* חייב במצוות בניו(כישראל) (ת"כ): (נה) **כי לי בני ישראל עבדים.** שטרי קודש[קמה]: **אני ה' אלהיכם.** כל המשעבדן מלמטה כאילו משעבדן* מלמעלה[קמו] (ת"כ): (א) **לא תעשו**

לקט בהיר

המצרונות יומר משנים הראשונות, אעפ"כ אמר הכתוב שהשבון יהיה לפי השנים בשוה ולא לפי שויו (ספר'): קמג) ר"ל אין הכתוב מדבר אל הגוי, שודאי שהגוי מצווה שלא לרדותו אפילו בפחות (אם ליית לדברי תורה) ואין הכתוב צריך לאומרו כי פשוט הוא, אלא הצוי היא לישראל הרואה שאסור להתעלם (ג"א), ולשון הת"כ: יכול יכנס לבימו לידע מה הוא עושה לו ת"ל לעיניך אין אתה מצווה אלא לעיניך עכ"ל, ופירושו, שכבר אמרנו

ש"נ * הגוי - העכו"ם. * משעבד - כל המשעבד בהן מלמטן כאילו משעבד בהן מלמעלן.

שפירוש פרך מלאכה שרבו אין צריך לו, לזה אמר לעיניך כשאתה יודע שהוא פרך חיוב עליך לעכב, אבל אין אתה צריך לילך ולחקור (מ"ל): קמד) באלה ע"י אלה (ראב"ע), ומיותר הוא ובא למעט דוקא באלה שהוא גאולת עצמו אם תשיג ידו או בקרובים, והוא שיטת רבי בקידושין, וכן הלכה (צל"ד): קמה) פי' אמור לו לגוי המשעבד טעמך במה שאתה מכריחו בכל הדברים המוכרים (ראב"ע): קמו) משום דעבד מלך כמלך, ומי שמבזה עבדו של מלך הרי זה מבזה את המלך (ק"א),

אור החיים

ועבר מצות ה':

נה. כי לי בני ישראל עבדים וגו'. לל"ד למה כפל לומר עבדים עבדי הם, ונראה כי יכוין לומר על זה הדרך כי לי בני ישראל עבדים מעיקרם קדושים מבטן ומהריון בשורש נפשותם הגם שלא היה מוציאם ממצרים, וכל זה למה שממנו ואליו[עה]), אבל מה שמהם לחייבם להחזיק את עצמן לעבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים שהוא טעם מוכָּרָח להם וממחייב להחייתם להם שם עבדות:

אני ה' אלהיכם. טעם שהתחיל הכתוב לדבר דרך נסתר כי לי וגו' עבדי הם וגמר אומר לנוכח אני ה' אלהיכם, אולי כי לגד שמצוה לקונה עבד עברי שישלחנו בשנת היובל לזה נתן לו הטעם לגד שהוא עבד ה' כאומרו עבדי הם, ולגד שיאמר הקונה כי טעם זה יולדק לגבי העבד שלא יפקיע

אור בהיר

עה) דרך משל יליד בית עבד שגולד בבית אדוניו הרי הוא של אדוניו, הגם שהוא אינו יודע למה, אבל אח"כ כשבא אדון אחר וגואלו מאדונו הראשון, יודע גם העבד מדוע חייב לעבוד את האדון הב', שהרי שילם עבורו, אבל עבודתנו לאדוניו ממ"ה הקב"ה היא בב'

האשה נקנית. לבעלה: בשלש דרכים. כדמפרש ומאי. והאי עלם לשון נקבה הוא ונגמרת* בני אמתי מגיא לשון נקבה: וקונה את עצמה בשתי דרכים וקונה את עצמה. להיות גרושה להנשא לאחר: בכסף ובשטר. מפרש בגרייתא בגמ' (לקמן ד' ה:) נתן לה כסף או שוה פרוטה אור כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי שטר כותב לה על הנייר אע"פ שאינו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי מיהא בא עליה ואמר התקדשי לי בביאה זו וכולהו ילף מקרא. טעמא דב"ש מפרש בגמ' (דף יא.): פרוטה. של נחשת: איסר האיטלקי. של כסף ודמיו שמנה פרוטות: היבמה נקנית. ליבם: בביאה. להיות כאשתו לכל דבר שאם בא לגרשה אע"פ שאינה צריכה היבום מצוה מצוה אע"פ שטר וכסף אין מועילין בה מן התורה אלא מדרבנן דתקון דמהני בה מאמר כדאמרי' בגמרא (דף ב) אבל אינו גומר בה להיות יורשה ומיבמת לה ולא לפוטרה מן המצוה אלא לפוטרה על שאר אחיו: **גמ'** ומאי שנא התם. בפרק שני (לקמן דף מא.) דתנא האיש מקדש בו ובשלוחו מיהו הכא האשה מתקדשת: משום דקבעי למיתני כסף. דהני קנינין ואמרינן לקמן (דף ד:) כסף מגלן דקנית בו ומפרשינן דגמרינן קיחה קיחה מקדה מקדה עפרון דאיקרי קנין הלכך מגא הכא קנין: וכסף מגלן. לאו הכא קא בעי לה אלא לקמן (דף ג:) והכא הא מתכן קאמר לה לכולא מילתא משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מגלן ילפינן ליה לקמן (דף ד:) מקיחה וקיחה לשון קנין הוא הילכך תני האשה נקנית: ומיתני הוו ב"ש לתומרא מיהו לאו דהכי מיתשיל כדאמרינן בגמרא (דף מ:) כי אתשיל לענין שנו מלך הכבוד: **בפרוטה** וכשוה פרוטה. תימה דלא הוה ליה למיתני אלא בשוה פרוטה כדתנן בהאהב (ב"מ ד' נה.) ממנה פרוטות הן ההולאה בשוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה וי"ל משום דמגא כאן בכסף מפרש בחיזה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה ולפי אלא נמטה לתר בכסף דוקא ולא שוה כסף כדילוף קיחה קיחה מעדה עפרון דכתיב ביה כסף מפרש שוה כסף וא"ת ומנא לן דשוה כסף בכסף דהא לקמן (דף מז.) מיבעי ליה קרא לבני עבד עברי יעיב לרבות שוה כסף בכסף ופדיון הכן דכתיב ביה כסף ואמר לקמן (דף ח.) דרב סהנא מקל סורדא בפדיון הכן ומנא לן דשוה כסף בכסף ומיהו בפרק קמא דשבועות (דף ד:) דרים כלל ופרט וכלל אבל בני ערכין דכתיב ביה כסף והקדש נמי דתנן (ערכין דף מ.) בני המקדיש שהנו מקדש בפדה בכסף ושוה כסף מגלן דשוה כסף בכסף מיהו בהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל דהא אין הקדש נפדה בקרקע כדאמרינן בהאהב (ב"מ דף מז.) הרי אמרו אין הקדש מתפלל ע"ג קרקע דדחמינא אמר ונתן הכסף וקם לו ולקמן (דף ס.) נמי אמרינן דאין פודין הקדש ומעשר שני בשטר אבל בני קדושין ונערכין מגלן דשוה כסף בכסף וי"ל דילפינן מע"ע וא"ת והא בני מזיקין נמי כתב קרא כסף יעיב לכפליו ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) יעיב לרבות שוה כסף בכסף וא"כ הוו מיקלן ועבד עברי שני כתובין הכאין כאחד ואין מלמדין ויש לומר דאדרבא לריבי דלי כתב עבד גרידא לא אלי למילף מיקלן מינה לפי שמלינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב ומכ"ל נמי כסף דוקא ולא שוה ולהכי אלא אלי מיעטרך כסף יעיב בני מיקלן ובני מ"ע מיעטרך נמי קרא דלא אלי יליף ממיקלן דהוה אמינא עבד דומיא דמיקלן ואם מיקלן בקרקע ליבני מיטב לכך אלמרך אגרייתא לא נמי וי"ל לא כתב בעבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יממנו בין השובדי כוכבים אבל בני מיקלן דלא שייך למימר כך לא אמרי' הכי ואי כתב במיקלן גרידא לא אלי למילף עבד מינה דס"ד דלא יהיה שוה כסף בכסף בעבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר על שנאת ונתן כפירות שכיעים וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' כ.) וס"ד דממיר עליו לומר דוקא כסף ולא שוה והא דאלמרך קרא לפדיון הכן והקדש דשוה כסף בכסף ולא יליף ממיקלן וע"ע לפי שבא למעטו קרקעות ומערות אחין פודין הכן בכור אדם והקדשות: **וכמה** הוא פרוטה. הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר הוי ידענין כמה היה שהוא אחד "מכ"ד בדינר של זהב כדאמרינן בריש האהב (ב"מ ד' מד:) אבל פרוטה איכא פלוגתא בגמרא לקמן (דף יב.) זימנין דאילי וזימנין דאיקרי ועוד דדברי ב"ה דקי"ל כוותיה אינהו ליה לפרוטי מפי: **אחד** מח' בחיסר. כבהאיסרים כדיעם אבל כבהאיסרים מתחילין אחד משמה כדאמרינן בגמרא (שם): **איטלקי** . מפרש ר"ת על שם איטליה של יון ואין לתמוה על הקו"ק כדאשכחנא (נעמה ד) שוסכיה על שם שוסן: **דיבמה** נקנית כו'. תימה דלא תני מיניה כדלעיל ואיתני נקנית בדרך אחר וקונה עצמה בשני דרכים וכמו מיניה דלעיל למעוטי כדאמרינן בגמרא הלי מיניה נמי למעוטי דריחה למעוטי כסף ושטר כדדרשינן לקמן (דף יז.) ביאה נומר ואין כסף ושטר נומרין בה ומיניה דסיפא למעוטי ג"כ דלא מיגא ק"ו מאשה כדאמרי' בגמ' (שם) דדרשינן נמנו אין מידי אחרינא לא וי"ל דכחדא מילתא אין לשנות מיניה ואע"ג דנבי אחרנו תנן שוה לאיתן בנ' דרכים ולירק בדרך ל' החם בא לפרש דכרים התנוקים בו ומאחר דלא תנא מיניה ביבמה לא אם לשנות מיניה בעבד עברי" וכגעני' לי נמי מקום דלא אלמרך למיתני בהם מיניה למעוטי מידי: **מאי** שנא הכא דתנן האשה נקנית. המ"ל אגב דבעי למיתני סיפא וקונה את עצמה דלא שייך לשון אחר: **משום** דקבעי למיתני כסף . והכא לא שייך למיפרך ואמא אמרתי אלו חדא כדפריך לקמן דשייך נמי בשטר וביאה דלא היה המוה על לשון קנין אלא מקום דלקמן אנא לשון קידושין והכא אנא לשון קנין לי נמי בשטר נמי אשכחן לשון קנין דכתיב ואקח את ספר המקנה (ירמיה לב) : **וכסף** מגלן נמר קיחה קיחה מעדה עפרון . ואם תאמר ומה צריך לכל זה לא היה צריך לומר אלא כסף דאיקרי קנין דכתיב נמתי כסף העדה קח מאתי' וכתיב הנה אמר קנה אברהם לי נמי שדות בכסף יקנו וי"ל דבהכי לא סני דנבי עבד דכסף העדה איקרי קנין כסף דאשה לא איקרי קנין לכך צריך להביא ראיה דאותו כסף דגמרינן אשה מיניה איקרי קנין : **וכתיב** התם נתתי כסף בעדה קח ממני . ליט תעשה אלא שמעלה לשון קיחה אע"ג דלא דיבר קיחה דהכא קיימת אכסף של עדה וקיחה דאשה לא קיימת אכסף של אשה אלא אמאשה עצמה וא"ת ולאתי אשה נקחת שהוא דקלא דקלא טפי דכתיב כי יקח והגן נמי עיבודון (ד' מ:) הכל נקח בכסף מעבר וביאה שייך נמי לשון קיחה דכתיב (ויקרא כ) ואם אבר יקח את אחותו וי"ל דלא שייך למיתני סיפא ולוקחת עצמה כב' דרכים :

האשה נקנית . הכא תני בה"ש וכן בכמה דוכתין נבי אלים ואשה קאמי ב"ש כמו האשה שהלכה (יבמות דף קיד:) האשה שהלך בעולה (שם דף פז:) האשה שנתגרשה (מנחות דף פו:) אלים מקרא (לקמן דף מא.) ובקשה דבהכא דתנן בבולה נמלת (מנחות דף ב.) אמתי לא תני הבתולה נמלת וי"ל דהכא אקרא קאי כלומר האשה המוכרת בכסף דאשכחנא אשה מבוכרת בקרא נבי נשואין דכתיב כי יקח איש אשה חדשה לא תצא בצבא לא יעבר עליו לנקבה בביתו שנה אחת לשמח את אשתו אשר לקח: **האשה** נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים *נקנית בכסף בשטר ובביאה בכסף *בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים *בפרוטה ובשוה פרוטה *וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל *היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה *בחליצה ובמיתת היבם : **גמ'** האשה נקנית מאי שנא הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מג"ל *גמר קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא *כי יקח איש אשה וכתיב התם *נתתי כסף השדה *השדה אשר קנה אברהם איקרי קנין דכתיב בהו

הואיל וכל קנינו בכסף. פ"ה הואיל ולא נאמר בו מציכה דגמרא דכתיב לו קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהייט מציכה וקנה לר"ת לפי שיטת סמחת דגמרא כדר"ל דלר' יוחנן דתיבר בפ' הזהב (ב"מ דף מז:) דבר תורה מעות קונות דרשון בפ"ב דבכורות (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במציכה וקי"ל כר' יוחנן לגבי רש לקיש ועוד דכתיב ע"ז (דף שב.) אמרינן דלב"ע מציכה בעובד כוכבים קונה לכך נראה לר"ת דה"פ הואיל וכל קנינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף דכתיב ביה מכסף מקנתו לאשתו אליו קונה בעבד ישראל גופיה לא קני ע"ע בעבד אלא משום דאיתקש לאמה ואמה לאחרת דדרשינן (לקמן דף מח.) מה אחרת מקנית בעבד לא ז' וכו' בעובד כוכבים לא שייך האי טעמא שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות עובד כוכבים אינו קונה בעבד כדאמר בחזקת הבתים (ב"מ דף מז.) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה אסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה *משמע דאין קנין בעבד לעובד כוכבים וא"ת לאו קו"ל הוא ומה עובד כוכבים שאינו קונה ע"ע בעבד קונה בכסף ישראל כו' וי"ל דמסתברא דלכל אחד יש קנין לעצמו כדאסכתן בפ"ב דבכורות (דף יג.) גבי מעלמלין מישראל בחזה עובד כוכבים ומי בחזה:

מוכר עצמו מל"ל אליף שכיר שכיר. פי' בקונטרס דאמר כמוכר עצמו כשכיר כתובב יהיה עמך ואמר במכרוהו ב"ד כי משמה שכר שכיר וא"ת היון דיליף שכיר שכיר למה אילטריך מכסף מקנתו גבי עובד כוכבים אליף שכיר דכתיב גבי עובד כוכבים (ויקרא כה) כשכיר שנה בשנה וגו' ממכר ישראל ומכר ישראל מאחיה כדמפרש גמ' לעיל וי"ל דאילטריך ליה לדדרשינן לעיל (דף ח.) בכסף הוא מקנה ואינו מקנה בחזקה וכלים וא"ת אמאי אילטריך והבדה לענין כסף ליחוק מינה ונילף עבריה מע"ע האמכר ישראל ומכרי האמכר ישראל מעבדי האמכר לעובד כוכבים מנ"ם דשכיר שכיר וי"ל אה"נ אלא אילטריך לדרשה אחרינא לגרעון כסף וא"ת אמאי אילטריך ליקיש דע"ע ועבריה לקנין כסף נילף שכיר שכיר מעמכר לעובד כוכבים וי"ל דהיקיש דע"ע לעבריה אילטריך למימר מה עבריה אינה יוצאה בראשי אחיכים אחיכים אף עברי אינו יוצא בשש ושבע אף עבריה כו': **לך** ולא לגוים. פי' כגון בת ואת אבל עובד הוא את הבן כדלקמן (דף יז:) **ולא** חזו של מוכר עצמו. וא"ת למ"ל חזו למעוטי דמוכר עצמו אינו גרעא מישק ליה דמוכר עצמו אינו גרעא דאין רבו מוסר לו שפחה כנעניה כדלקמן (דף כא:) דבעינן אחכתי אח אחתי ואח בני וי"ל דאי אינו יוצאים מנ"ם דשכיר שכיר ממכרוהו ב"ד דאף על גב דלא אמר אחכתי אח אחתי ה"א דגרעא קמ"ל חזו דאין גרעא ואיך

הואיל וכל קנינו בכסף. פ"ה הואיל ולא נאמר בו מציכה דגמרא דכתיב לו קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהייט מציכה וקנה לר"ת לפי שיטת סמחת דגמרא כדר"ל דלר' יוחנן דתיבר בפ' הזהב (ב"מ דף מז:) דבר תורה מעות קונות דרשון בפ"ב דבכורות (דף יג:) מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במציכה וקי"ל כר' יוחנן לגבי רש לקיש ועוד דכתיב ע"ז (דף שב.) אמרינן דלב"ע מציכה בעובד כוכבים קונה לכך נראה לר"ת דה"פ הואיל וכל קנינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף דכתיב ביה מכסף מקנתו לאשתו אליו קונה בעבד ישראל גופיה לא קני ע"ע בעבד אלא משום דאיתקש לאמה ואמה לאחרת דדרשינן (לקמן דף מח.) מה אחרת מקנית בעבד לא ז' וכו' בעובד כוכבים לא שייך האי טעמא שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות עובד כוכבים אינו קונה בעבד כדאמר בחזקת הבתים (ב"מ דף מז.) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה אסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה *משמע דאין קנין בעבד לעובד כוכבים וא"ת לאו קו"ל הוא ומה עובד כוכבים שאינו קונה ע"ע בעבד קונה בכסף ישראל כו' וי"ל דמסתברא דלכל אחד יש קנין לעצמו כדאסכתן בפ"ב דבכורות (דף יג.) גבי מעלמלין מישראל בחזה עובד כוכבים ומי בחזה:

מוכר עצמו מל"ל אליף שכיר שכיר. פי' בקונטרס דאמר כמוכר עצמו כשכיר כתובב יהיה עמך ואמר במכרוהו ב"ד כי משמה שכר שכיר וא"ת היון דיליף שכיר שכיר למה אילטריך מכסף מקנתו גבי עובד כוכבים אליף שכיר דכתיב גבי עובד כוכבים (ויקרא כה) כשכיר שנה בשנה וגו' ממכר ישראל ומכר ישראל מאחיה כדמפרש גמ' לעיל וי"ל דאילטריך ליה לדדרשינן לעיל (דף ח.) בכסף הוא מקנה ואינו מקנה בחזקה וכלים וא"ת אמאי אילטריך והבדה לענין כסף ליחוק מינה ונילף עבריה מע"ע האמכר ישראל ומכרי האמכר ישראל מעבדי האמכר לעובד כוכבים מנ"ם דשכיר שכיר וי"ל אה"נ אלא אילטריך לדרשה אחרינא לגרעון כסף וא"ת אמאי אילטריך ליקיש דע"ע ועבריה לקנין כסף נילף שכיר שכיר מעמכר לעובד כוכבים וי"ל דהיקיש דע"ע לעבריה אילטריך למימר מה עבריה אינה יוצאה בראשי אחיכים אחיכים אף עברי אינו יוצא בשש ושבע אף עבריה כו': **לך** ולא לגוים. פי' כגון בת ואת אבל עובד הוא את הבן כדלקמן (דף יז:) **ולא** חזו של מוכר עצמו. וא"ת למ"ל חזו למעוטי דמוכר עצמו אינו גרעא דאין רבו מוסר לו שפחה כנעניה כדלקמן (דף כא:) דבעינן אחכתי אח אחתי ואח בני וי"ל דאי אינו יוצאים מנ"ם דשכיר שכיר ממכרוהו ב"ד דאף על גב דלא אמר אחכתי אח אחתי ה"א דגרעא קמ"ל חזו דאין גרעא ואיך

הגהות הב"ח

(ל) רש"י ד"ה כוחא וכו' בכסף כו"ל ואח"כ מ"ש לשרא"ל אלא נתנה כו בכסף מנלן כסי"ד:

גליון השי"ם

גמ' ומאן חסא דלא אליף שכיר שכיר. פירש ר"ת קיש ע"ב תוס' ד"ה ורי"ב: תוס' ד"ה כולא"ל וכו' שמעמ דאין קנין שפר לעובד כוכבים. עיין בכורות יג. פ"ב תוס' ד"ה:

תוס' ר"י הזקן

למסולים. שולא בלע"ז.

עקב. טאלר"ן בלעז.

מתני'. בשנים. שבבר שש שנים.

ובביובל. שהגיע תוך שש.

ובגרעון בסף. שמבגרע פדיונו לפי מה שבבר ויצא (שמחיים) [שמחשבן] עמו כמה עולה מקנתו לשנה ומחשב כמה [שעבר] ופורע השאר.

יתירה. שקונה עצמה בכל הני ובהבאת שתי שערות.

ובמיתת האדון. שהגרעע אינו עובר לא את הבן ולא את הבת (הבת). וקי"ל (להלן סט.) אין עבד עברי נהנה אלא בזמן שהיובל נוהג.

גמ'. שכיר. דכתיב כשכיר שנה בשנה.

עין משפט
נר מצוה

קלח א מי' פ"ב מה"מ עבדים כלכ"ח הל' יב סמג עשין סב:

קלו ב מי' סה פל"ב:

קלו ג מי' סה פל"ב:

קלו ד מי' סה פל"ח:

קלח ה מי' סה פ"ב כלכה ה סמג עשין סב:

קלח ו מי' סה פ"ג הל' ג סמג עשין סב:

קמא א מי' סה [פ"ב הל' ג] פ"ב יב סמג שם:

גליון הש"ס

גמ' ומאן חסא דלא אליף שכיר שכיר. פירש ר"ת קיש ע"ב תוס' ד"ה ורי"ב: תוס' ד"ה כולא"ל וכו' שמעמ דאין קנין שפר לעובד כוכבים. עיין בכורות יג. פ"ב תוס' ד"ה:

מסורת השי"ס

(ל) רש"י ד"ה כוחא וכו' בכסף כו"ל ואח"כ מ"ש לשרא"ל אלא נתנה כו בכסף מנלן כסי"ד:

הגהות הב"ח

(ל) רש"י ד"ה כוחא וכו' בכסף כו"ל ואח"כ מ"ש לשרא"ל אלא נתנה כו בכסף מנלן כסי"ד:

מסורת השי"ס

לעיל ר"א. סולתה.

[לקמן יח.]

[לעיל יח לקמן מח.]

[לקמן מח:]

[ל"ל כאלין]

[יבמות ט. ובב נסמן]

[לקמן כ"ב ובב"ל]

[לקמן כ"ב ובב"ל]

[לקמן כ"ב ובב"ל

ז: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט
נר מצוה

צד א מיי' פ"ג מהל' אישות הל"י שם:
נב ב ג מיי' שם ופ"ד מהל' אישות הל"ב:
נג ד מיי' פ"ז מהל' אישות הל"ח סמג עשין מה טור"ש סע' ס"ל:

שמע מינה בעלי חייס. פי' בקונטרס אם נדתו ידמו לעולם דאיכא למ"ד אין דימוי אלא בשמוטין אבל בעלי חייס מצטרפו מחזיס וגרלים ולדיה קרבה הך בהמה כשמחזר ולקח תליה ומ"ש דימוי מעיקרא היי דימוי פי' כגון זו שמתחילת הקדישה לא נראלה ליקרב דאיכא מאן דפליג דאין דימוי אלא בגראלה וגרמה וס"ש דימוי בדמים פי' יש שוכם דימוי בדבר שאין קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה שמתכר ויקדשו דמי חליה שהרי ליקרב לאלתר לא היתה ראויה ואפ"ה חל עליה תורת דימוי לדמות מעל המוצה לעולם ולא אמרינן אין דימוי אלא בדבר שהוקדש לגופו וא"ת נמה כי לא אמר הכי תרתי ס"מ יש דימוי בדמים ודימוי מעיקרא ולא לא אפשר לדימוי מעיקרא אלא יש דימוי בדמים ויש לומר דהכמן דימוי מעיקרא אע"ג שקדוש קדושה הגוף כדאמר ר' יוחנן פ' גמר הדין (סנהדרין דף מז.) כגון אבל מלב והפרים קרבן ונבר עבודה טוכים וחזר בו והוא לגדמה כשבבר עבודה סוכים משום דזבח דשעים תועבה ידמה ולא דוקא נקט הסם והפרים קרבן המלב דה"מ עבר עבודה טוכים ואח"כ הפרים קרבן דהשתא הוי דימוי מעיקרא דהא ר"י הוא דאית ליה דימוי מעיקרא הוי דימוי אלא משום דיוקא מלמא דרבי יוחנן דמיימי התם אבל מלב והפרים קרבן ובשמוטה וחזר ונשמפה דלא מלי למימר דבשמוטה המילה כיון דשוטה הוא לאו כר הפרשה הוא נקט נמי דאבמן נמי קדוש דמים ס"מ דלא הוי דימוי מעיקרא כגון המפרים נקנה לפסח ולדה זכר והוי קדוש דמים דאין פסח בא מנקבה ולא הוי דימוי מעיקרא שהרי הולד לאו לקריב ויש הפרים דנרסינן ס"מ קדוש דמים מדמה ומפרים דומה המעורבה מלקרב מדקתני ומעורבה כולה בה ולא אהיכא דהא בבכיות (דף כח.) נבי מומא מקדש עשיר שהפרים קן לבכשבו והעני האילו ומתה ידמה גרסינן נמי ס"מ מלא כמו בשמעתין והתם ע"כ אין לפרש קדוש דמים מדמה המעורבה דאין המעורבה בשוטה אלא ס"ל דרבי יוחנן דאמר מעיקרא דלא אמרינן אין דמי בקדשים אלא בשמוטין הכי אלא מילי הא שמעינן לה בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף נח.) ויש לומר מעוס דפלוגתא היא דרבי יוחנן כי היכי דפרינן בסוף בכיריסות (שם) עלה דרבי לוסנאית דאמר מעמא מקדש עשיר שהפרים קן לבכשבו והעני האילו ומתה ידמה דפרינן עלה מרבי שמעון מהיכא דאמר המפרים נקנה [לפסחו קודם לפסח תלבה עד שתסתאב ותמכר ויביא כמיה פסח] ילדה זכר ירבנה עד שיסתאב ומכר [ויביא בדמיו פסח] ורבי שמעון אומר הא עלמא יקרב פסח ושוי תלפיך עלה מרבי שמעון לסייעה עלה מדרבנן דקאמרי בריתא ירבנה עד שיסתאב ושוי כיון דעד כאן לא פליגי דבנן עליה אלא בדבר הפיך בין קדושת דמים שבבי מינו דמתחא בין קדושת דמים נחתא בין שמי קדושה הגוף וקדושת הגוף לא הוי שהרי אין בקדשים אבל נבי קן לאינו בבנן מודו שהרי אין בקדשים אלא לגדמה דהכא לא אמר לגלתודבי משום דהוה כי הוה המפרים נקנה לפסחו ואי אמר שמעון הוה אמינא דהכא מדרבנן ומעילתא דרבי יוחנן דל' אליעזר נמי לא אלי לאותביה משום דהוה ימיהלה: **חציוך** בפרוטה וחצייך בפרוטה ואינה מחרלה אלא לאה בשמעתא אבל אם היה יודעים שמחרלה בטולה פעמו קידושין בטולה והכא נלי דעתה שמחרלה בטולה ו"ל דאי הוי מיירי דאמר לה בלשון קידושין אין ס"ל דהוי פעמו קידושין בטולה אבל הכא הכא מיירי דאמר לה הרי את מאורסת לי אי בחד מהני לשני לגעל (דף ג.) **חצייך** בפרוטה היום וחצייך בפרוטה אבל מקבל קידושין בחורת שליחות פעיפא דבני פרוטה לכל אחת דשלח לא עדיף ממשלחת דבחר טתן דקאמר לא דוקא שהרי אי בחר מקבל אחיגן נמרי דשמא אין לאחם אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה ול"ל שבירר דאם חשוב כגון רחל לבתוכן ולאה לבמעון דאל"כ הא קידושין שלא מסרו לבעלה: **ברך** ורבך יוסף ופרוך בפרוטה. כיון דפרה אין נקנית בכסף שדינא לגו בחר בנו אבל בחר דקרקע דקרקע נקנה בכסף: **ורב** יוסף דאמר לריכי שומא. קודם קידושין קאמר כדפי' בקונטרס ומיתה דלקמן פ"ב (דף מח.) מגלי דהתקדשי לי (ה) בשטר תוב ומכנים לומרים שמין את הפיר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ומשמע שמין את הפיר אחר קידושין ואמ"ג דמתחלה שומת פיר לא היתה יודעה ויש לומר דלגבאת דאמר בכל דהו טלי עלמתא לא פליגי אחיי דאמר לה בכל דהו ונמי פליגי הכי קאמר ואם יולה לקדשה אשמר שמין את הפיר מתחלה אם יש בו שוה פרוטה מקודשת לומר אם שמוטו אחלה לאפוקי ממ"ד מקודשת אע"פ שאין בו שוה פרוטה מטעם אמר לקן

*יש"מ בעלי חיים נדחים וש"מ דרבי מעיקרא דיי דרבי וש"מ יש דרבי ברמים *בעי רבא חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא אם רוצמצי לומר מונה והולך הוא חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו כיון דאמר לה בפרוטה ופרוטה פסקה למילתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא אע"ל כל ביומיה מונה והולך הוא חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קדושין מתחלו מהאידנא ומגמר לא גיגמרו עד למחר *שני חצייך בפרוטה מהו הכא ודאי בחר זינא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו: *בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו *בחר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא או דילמא בחר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו בעי רב פפא בחר ופרוך בפרוטה מהו מי אמרינן בחר בחצי פרוטה ופרוך בחצי פרוטה או דילמא בחר בפרוטה ופרוך במשיכה תיקו בעי רב אשי בחר וקרקע בפרוטה מהו בחצי פרוטה וקרקע בחצי פרוטה או דילמא בחר בפרוטה וקרקע בחוקה תיקו הדא גברא דאקדיש בשוראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא אי דאמר לה בכל דהו כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא אי דאמר לה חמשין ולא שוו חמשין הא לא שוו כי פליגי דאמר חמשין ושוו חמשין *רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו חמשין רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי רב יוסף אמר שוה כסף הרי הוא בכסף מה כסף דקיץ

אף

בעלי חיים נדחים. אם נדתו ידמו לעולם ומיכא למ"ד (בחולין דף סה.) אין דימוי אלא בשמוטין אבל בעלי חיים שנמצאו חחרים וגרלין ולדיה קריבה הך בהמה כשמחזר ולקח תליה: דידהו מעיקרא. כגון זו שמתחילת הקדישה לא נראלה ליקרב ומיכא למ"ד (בחולין דף נ.) דפליג ואמר אין דימוי אלא בגראלה ודגרמה: יש דידהו בדמים. יש תורת דימוי בדמים. יש תורת דימוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחילה לא הקדישה אלא לדמיה שמתכר ויקדשו דמי חליה שהרי ליקרב לאלתר לא היתה ראויה ואפ"ה חל עליה תורת דימוי לדמות מעל המוצה לעולם ולא אמרינן אין דימוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ולא לדמיו כגון: פסקה. והוי ליה מתקדש לאלתר: מונה והולך הוא. ורגמא דמילתא אמתקבא נמי קמי ולאו לאלתר הוא דהא אי אי פרוטה לאו בר מפיסה הוא: כיון דאמר בפרוטה פסקה. ולא היה אמילא דמונו אלא לאלתר ונעה לומר שמקדשין לאלתר: כל ביומיה. הואיל ודבעמיה לגומרו היום: לשני בני. והם גדולים ועשאוהו אלוה לקדש: או דילמא בחך בפרוטה. דמידע ידע דבגליר מפרוטה לא מקדשה ופרוטו לא אמר על פרוטה אלא שמקנה לו כשיגדלו: קרקעך בחוקה. כשאחזיק בה: לא צריכי שומא. שיקומו אומן שמאים קודם שתקבלם: צריכי שומא. וכיון אלא שמאום אחלה מינה מקודשת כדמפרש ואזל: בכל דהו. התקדשי לי בכן כמו שהן אלא לריכי שומא דגליר מפרוטה לא שוו: אי דאמר. התקדשי לי בחמשים זה והרי לך אלו כדמיהם: ושוו חמשין. מיהו לא שמאום בקיאים קודם לכך:

שוה

לא צריכי שומא. כגון שמאמלה הקדשה נדמים. הרי דדהרי ומלגאת היא דאיכא לגיר נלאה ונלאה שוב מחר ונגמר. אבל דמי מעיקרא לא הוי דמי (בחולין דף נח.):

לקמן מו:

דיבר רב. לקמן מפרש: כי במנה זו. ומגמא מקר מקודשת והיינו דקאמר לחזור הרשות בידו: מסתו מפרש: השתא במנה ליה דיכולים לחזור כל זמ נכן: דגברא רבה הוי בגילוי הרלפ: מקובל. ונחן לה דיבר. מיד מקו ליה לשם קידושין וע"מ ש הרשות בידו. שפיק הכ עד שתקבל מם מקודשת: במנה זו. דל דיבר רב. לקמן מפרש: כי במנה זו. ומגמא מקר מקודשת והיינו דקאמר לחזור הרשות בידו: מסתו מפרש: השתא במנה ליה דיכולים לחזור כל זמ מת כולה: במנה זו. וו דהשתא לא קבלה כולה ב הלכה: מונה והולך ש לאמר במנה סתם כיון דנ והולך דעתה לחולה אבל לה מגלא דיבר וקבילתה ל קידושין קבילתה ועל מ דאישתכח ביני זוזי. ל מתחילה שהיה מעורב כי דיבר של נחשה. ומגמ

*שוה כסף בכסף. גבי כדאמרינן לקמן ישוב ל מכסף מקנתו. בעבד ס הוא דמלי למכמר לפי וכיון דמיפרון ביה איקנ ביה דכסיב גאולתו מ (ר"ת מ"ב). וכיון דלא קיים לא. וה' כאומר מעכשיו. על מנת כך וכן (לקמן ס:). בתורת כסף וכו'. כתוב נקנה בין שנומנין עליו ו כסף בתורת דמיס מקנ מליפין שדכך לעשות מל ולנים כליס שנמכר (הוא נעלו ותבואה נמי דכ דבר: ולרב נחמן דאמר פירי לא עבדי מליפין מ בתורת מליפין כמו מרו שדה מו שוס דבר מחל והמי כל דבר מפרש ליה בתמעל המתא ליכא ל תבואה וכליס הייט מליפ למימר: אלא לעולם. בתבואה וכליס דקאמר שוה פרוטה: מקרבא מוומנין ליהנות מהם: למנס סלעים של פדיון ה (בתרא יח) ופדיון מכן בעבדכן כסף ממנס שקלי בלום. אפי' נתנו לכהן: כי אמר נחמן אלא דשוי. ואפי' הכי קתני ר כלום הואיל ולא ניזומו: לי. אני שם אומו לע נכן: דגברא רבה הוי בגילי הרלפ: מקובל. ונחן לה דיבר. מיד מקו ליה לשם קידושין וע"מ ש הרשות בידו. שפיק הכ עד שתקבל מם מקודשת: במנה זו. דל דיבר רב. לקמן מפרש: כי במנה זו. ומגמא מקר מקודשת והיינו דקאמר לחזור הרשות בידו: מסתו מפרש: השתא במנה ליה דיכולים לחזור כל זמ מת כולה: במנה זו. וו דהשתא לא קבלה כולה ב הלכה: מונה והולך ש לאמר במנה סתם כיון דנ והולך דעתה לחולה אבל לה מגלא דיבר וקבילתה ל קידושין קבילתה ועל מ דאישתכח ביני זוזי. ל מתחילה שהיה מעורב כי דיבר של נחשה. ומגמ

לא הוו קידושין ר אי דיועה ביה ה ווי האי דינר רע הדרתן: אמר רבא

(יב. א). ואיכא מ"ד שאע"פ שלא השלים לה המנה צריכ מקודשת בדינר הראשון שנתן לה. רב אשי אמר. אי אלעזר כמו שנפרש לקמן (נ), א ר"ח והלכתא כר' יוחן לה שה פרוטה, ואילו אמרה הריני באילו קבלתיו [דמנר] של נחשה. והיינו חני מקודשת. על ידי ר' מנת ליתן מאתים קדש, ומנה אז מאתים סתם והשוכר. חפץ לחבירו (כו') תבעו זה את זה, אם הי

*אולי צ"ל: לא צריכים שומא ומקודשת.

(ג) תוס' ד"ה הא יוסף ד"ה וכו' בשבר ומכנים ע"ל ותיכה מוב בכסף:

(ד) תוס' ד"ה אלא בעלי חיים נדחים. בכמה שקלים בפיים דמיה דיפוי גמור, אלף בכשבלאלת לתה שיתה דאמר ליה קריבה אלא דוקא (פסחים נח). ומ"ש דבדר מיתו דיפוי לעולם מכוס דיפוי קמלי (מנחות סו:).

דידהו מעיקרא. כגון שמתחילה הקדשה נדמים, הרי דידהו, ומלגאת היא דאיכא לגיר נלאה ונלאה שוב מחר ונגמר, אבל דמי מעיקרא לא הוי דמי (בחולין דף נח.):

יש דידהו בדמים. אפילו דבר אלא קדש מתלה לאקרבה גופו אלא לדמיו, כגון הקדיש מלים ואלים הבמי מוקין, דמי ליקרב לגופו בתחילת הקדשו, אינו אין דמי בקדשים אלא מלגאת ונגמר מעקריב אבל קדוש דמים לא אלמא לגיגמר דמים לא אלמא לגיגמר ביה תורת דמי ואי אמרת לה שמתה כבר הקרבה כגון הכא דחזר ולקח תליה תקרב (פסחים נח. ומ"ש ד"ה אלא בעלי חיים נדחים. כה. הטוס ס:): ומיהו יש ס. כריתות כו. כה. הטוס ס:): ומיהו יב. נס.

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אלא לאמר לה בפנה ו ומשלא: (ג) ר"ח בפנה ומ"ל מבר דיבר דבכתה:

גליון הש"ס

גמ' מכסף מקנתו בכסף כוס נקנה. ע"ל יד ע"ב מ"ל שוכר פלגו:

מוסף רש"י

בעלי חיים נדחים. בכמה שקלים בפיים דמיה דיפוי גמור, אלף בכשבלאלת לתה שיתה לריכה קריבה אלא דוקא (פסחים נח). ומ"ש דבדר מיתו דיפוי לעולם מכוס דיפוי קמלי (מנחות סו:).

דידהו מעיקרא. כגון שמתחילה הקדשה נדמים, הרי דידהו, ומלגאת היא דאיכא לגיר נלאה ונלאה שוב מחר ונגמר, אבל דמי מעיקרא לא הוי דמי (בחולין דף נח.):

יש דידהו בדמים. אפילו דבר אלא קדש מתלה לאקרבה גופו אלא לדמיו, כגון הקדיש מלים ואלים הבמי מוקין, דמי ליקרב לגופו בתחילת הקדשו, אינו אין דמי בקדשים אלא מלגאת ונגמר מעקריב אבל קדוש דמים לא אלמא לגיגמר ביה תורת דמי ואי אמרת לה שמתה כבר הקרבה כגון הכא דחזר ולקח תליה תקרב (פסחים נח. ומ"ש ד"ה אלא בעלי חיים נדחים. כה. הטוס ס:): ומיהו יב. נס.

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אלא לאמר לה בפנה ו ומשלא: (ג) ר"ח בפנה ומ"ל מבר דיבר דבכתה:

גליון הש"ס

גמ' מכסף מקנתו בכסף כוס נקנה. ע"ל יד ע"ב מ"ל שוכר פלגו:

(יב. א). ואיכא מ"ד שאע"פ שלא השלים לה המנה צריכ מקודשת בדינר הראשון שנתן לה. רב אשי אמר. אי אלעזר כמו שנפרש לקמן (נ), א ר"ח והלכתא כר' יוחן לה שה פרוטה, ואילו אמרה הריני באילו קבלתיו [דמנר] של נחשה. והיינו חני מקודשת. על ידי ר' מנת ליתן מאתים קדש, ומנה אז מאתים סתם והשוכר. חפץ לחבירו (כו') תבעו זה את זה, אם הי

רשות הרא"ש

(א) גמ' כגון כך כמנה דבנכה כגון מ (ב) תוס' ד"ה ומלי מו' מנה כגמנין כ

אף שוה כסף דקין • הא דאמרינן לקמן (דף יב:) ההוא גברא דקדים בשורה דאורדי דאחיר רב קיימי כל מייא וקא מעיין בה לי לית בה שוה פרוטה אין לי לא לכאורה דומה דלא כרב יוסף: **ומאי** היא חליפין • אין עבד עברי נקנה בחליפין ולא קונה עצמו בחליפין דמה שהוא קונה בכסף נקנה לן מהאי קרא דמכסף מקנתו לקנן (דף יד:) אבל עבד כנעני נקנה [ב] בחליפין "כדתני כפי הסולת (נימין (דף לא:) גבי שקל סמהה ושדה בה אמר לה קני הא וקנה נפשך ומשמע מעוה דהויא ליה כלו של מקנה לא מקנה ולא כלום אבל בכליו של קונה קנה ומשמע חליפין ומשמע ולא בחורת כסף וכך פירש רבינו חננאל עכ"ס: **מנא** אמינא לה דתניא עגל זה • ללישנא קמא מייתי לאוה: **רב** כהנא שקל סודרא בפדיון הבן • ממעמא הכא דרב כהנא היה כהן ותימה דכסוף מלו עבדין (פסחים דף מח.) ממעמא דלא היה כהן דקאמר לי לאו דבסיני כהנתא לא נגלו וי"ל דתרי רב כהנא הוו לי נמי י"ל דבסביל דאמרו היה לוקח כדאמרינן בפרק הזהרו (חולין דף קלב:) רב

אבל טלי עלמא לא • ול"ם מלי מעמא דלא מהני מי גרע ממתנה ע"מ להחזיר דאמרינן לעיל (דף ג:) דשמא מתנה וי"ל דאין הכי נמי דמיגרע גרע דהתם איכא דכר מעוה דהוי מתנה אע"פ שאינן ע"מ להחזיר אבל הכא לא גבי פדיון לא היה שוה אותו סודר חמש סלעים ומתחילה כשנתן לו לא יצא ידי נתינה:

השתא כמנה סתם לא הוו קידושין כמנה זו מיבעיא • ול"ם דלמא הא קמ"ל דכמנה זו אע"ג דלא מוקה בה לא הוי קידושין כיון שנמצא מסר ויש לומר דמריבא שמעת מינה כיון דכמנה סתם יכולה לחזור בה ולא אמרינן יצאים אלמא לא מלו הקידושין כלל עד שיצאים הכי נמי כי אמר לה במנה זו ונמצא מסר לא מלו הקידושין ואף ההכלמה לה מהניא שהרי לא כמנה דעתה להנלמתו אלא למנה שמוקה לה והרי הוא מסר:

מנה

אף שוה כסף כסף. נגמי קידושין כסף כתיב ושוה כסף מיתרגי ככסף כדאמרינן לקמן יש"ב לרבות שוה כסף הלכך כי כסף בעינן דקיין: מכסף מקנתו. בעבד עברי כתיב: ישיב קרא ימכלה הוא דמלי למכתב לפיהן גאולתו לרבות שוה כסף לענין פדיון וכיון דמיפרוק ביה מיקרוי נמי מקנה כיה דכתיב גאולתו מכסף מקנתו: וכיון דלא קייץ לא. וה"ק ולשון נקנה בתורה כלים אלא מ"ש כקן דמיה: בתורת כסף וכו'. בתורת דמיס הוא נקנה כין שנתנין עליו כסף כין שוה כסף בתורת דמיס נקנו ולא בתורת חליפין שדרך לעשות חליפין בתבואה וכלים כלים שנאמר (יחו ז) שלף מיס נעלו ותבואה נמי דכתיב (שם) כל דבר: ולדבר נחמן דאמר. בפרק הזהב פירי לא עבדי חליפין אם נתן תבואה בתורת חליפין כמו שהיו לקנות בהן שדה או שוה דבר בחליפין לא קנו והאי כל דבר מפרש ליה דהכל נקנה בגמעל הגמל ליכא למימר תורת תבואה וכלים הייגו חליפין מאי איכא למימר: אלא לעולם. ולשון נקנה בתבואה וכלים דקאמר בדלית בהו שוה פרוטה: מקרבא הנאתייהו. מזומנין ליהנות מהם: לפדיון בני. לממס קלעים של פדיון הכסוי דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים: לא אמר כלום. לפי' נתנו לכהן: כל כמיניה. כי אמר בחמש סלעים בחמיה: דשוי. ולפי' הכי קתני רישא לא אמר כלום הוא ולא ניטומו: לדידי שוי לי. אני שם אותו לעצמי ואקבלו נכך: דגברא רבה הוא. ולא אזיל בגילוי הרחם: מקובי. שם מקום: ונתן לה דינר. מיד מקודשת דקיבלה ליה לשם קידושין וע"מ שיצאים מגאלו הרשות בידו. שאין הקידושין חלין עד שתקבל את כולו ואם אמרת מקודשת: במנה זו. דדעתה שכולה: דינר רע. לקמן מפרש: כיצד דאמר(ה) במנה זו. ונמצא חסר דינר אינה מקודשת והייגו דקאמר ליה אחד לחזור הרשות בידו: מטבורא. דפרוטי מפרש: השתא במנה סתם. מנה ליה דיכולים לחזור כל זמן שלא קבלה את כולה: במנה זו. ונמצא מסר(ו) דהשתא לא קבלה כולה מיבעי' דמלי הדלת: מונה והולך שאני. ולע"ג דאמר במנה סתם כיון דמחיתה מונה והולך דעתה אכולה אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתיה ולאי לשם קידושין קבילתיה ועל מנת שיצאים: דאישתכח ביני זוזי. ולא הכירה בו מתחילה שהיה מעורב ביניהם: הייגו דינר של נחשת. ואמאי מקודשת:

מנה

אף שוה כסף נמי דקיין אמר רב יוסף מנא ויקרא כה אמינא לה דתניא "מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים האי תבואה וכלים היכי דמי אילימא דלא מקנו בהו כלל "ישיב גאולתו אמר רחמנא "לרבות שוה כסף בכסף ואי דלית בהו שוה פרוטה מאי אירא תבואה וכלים אפי' כסף נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כסף דאי אית ביה שוה פרוטה אין אי לא לא אבל תבואה וכלים אימא *מדמקרבא הנאתייהו גמר ומקני נפשיה קא משמע לן אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא *עגל זה לפדיון בני בכורות לא אמר כלום עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי האי פדיון היכי דמי אילימא דלא שוי כל כמיניה אלא לאו אף על גב דשוי וכיון דלא קייצי לא לא לעולם דלא שוי "וכגון דקביל כהן עליה כי הא דרב כהנא שקל סודרא *מבי פדיון הבן אמר ליה לדידי חזי לי חמש סלעים אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא [א] ומבעי ליה סודרא ארישיה אבל כולי עלמא לא כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוי עשרה בתליסר: *אמר רבי אלעזר "התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי *ואמר רב הונא אמר "רב "כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי מיתיבי "התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחר מהן לחזור אפילו בדינר הארדון הרשות בידו 'הכא במאי עסקינן דאמר במנה זו הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם דקא תני סיפא אמר לה התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת 'דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף "לא רישא וסיפא דאמר במנה זו ופרושי קא מפרש רצה אחר מהן לחזור אפי' בדינר הארדון הרשות בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו והבי נמי מסתברא דאי ס"ד רישא במנה סתם לא הוו קידושי במנה זו מיבעיא אי משום הא לא אירא תנא סיפא לגלוי רישא שלא תאמר רישא במנה זו אבל במנה סתם הוו קידושין תנא סיפא במנה זו מכלל דרישא במנה סתם ואפילו הכי לא הוו קידושין רב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתה אכוליה האי דינר של נחשת היכי דמי אי דידעה ביה הא סברה וקבלה לא צריכא דיהביה ניהליה בליליא אי נמי דאשתכח ליה ביני זוזי האי דינר רע היכי דמי אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת אמר רב פפא "כגון דנפיק על ידי הדחק: אמר רבא אמר רב נחמן 'אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת

מנה

[יב.א]. ואיכא מ"ד שאע"פ שלא השלים לה המנה צריכה גט, ושעות הוא בידם דמה כין תנאי לתנאי לשאר תנאים. במנה זה. משמע כל המנה ולא תלו הקדושין עד שתגיע בידה כל המנה. אבל במנה סתם אפילו מונה והולך מקודשת בדינר הראשון שנתן לה. רב אשי אמר. אפילו במנה סתם אם היה מונה והולך אינה מקודשת עד שתגיע בידה כל המנה. והאי בריתא [ב] סתם איירי, (ומהא) (ובהא) מילתא פליג עם ההיא אוקימתא דרי אליעזר במו שנפרש לקמן [ט, א ד"ה והלכתא כרי אליעזר]. דידעה ביה. שהכירה אותו ומחלה אותו הדינר. שמעינן מיהא דאמרינן דקדושין לא ניתנו ליפחל, היינו דבעינן (שיש לה) [שישלים] [דינר] של נחשת. והיכי תני מקודשת. על ידי הדחק. משום הכי מקודשת שהרי יכולה להוציא בדוחק, ומיהו יתליף אותו הואיל ואינה יכולה להתיצב בלא טורח. תוספתא. תבעו זה את זה, האיש תבע חחלה ואמר לה קבלי קידושי, (תני) [תן] לי קידושי וקבשו סתם, הואיל ותבעה האיש חחלה והיא אמרה לו כבר שלא התקדש לו אלא במאתים, ודאי מקודשת חפץ לחבירו וכו' תבעו זה את זה, אם הלוקח תבע ואמר לו קנה הנפץ מתנו לו (ועשה דברי לוקח), אם הלוקח תבע ואמר לו תן לי הנפץ ובא ומשכו [ועשו דברי מוכר]. ע"כ התוספתא פ"ב [הי"א].

הגהות הגר"א [א] בבי' כגון רב כהנא דגברא רבה הוא. נ"ב ל"ל דפר בר רב אשי כו' כ"ש לא כי כהא דפר בר רב אשי כו' ל"ל דפר בר רב אשי כו' ל"ל דפר בר רב אשי כו' ל"ל

לאחרת. לקיימם קידושין: הגיחא כו'. פלוגתייהו לקמיה: אדון כותבו. כתב קנויה לי וזומנו לפני כלבן שפר* קידושין שהגעל כותב כתב היא מקודשת לי: אלא למ"ד אב כותבו. לא יליף מאמר קידושין ומנליה דקני ליה שערה: לא תצא כצאת העבדים. כשן ועין כתיב מיבריח כעבד כעבדי אלם קיימא לח עינה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא עומן לו דמי עינו חב משלים שם יוצא: אבל נקנית היא בקנין עבדים. כעבדים וכסף נקנין כשטר כדלקמן (דף כב:) דלאמקנ לקרקעות דנקנין בשטר בכסף ובחזקה: ומאי ניהו חזקה. ולקמן (שם) מפרש מילד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת: והתנחלתם אותם. בעבד כעבדי כתיב אותם כאחוזה הנקנין בחזקה ולא אחר: בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשין וזכקיו הפקר: להכי אהני אם אחרת. הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כלתה העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף דמימא אדון זומנו אלא משטר קרקעות יליף כשטר עבד כעבדי ואב כותבו כי היכי דשטר שדות מוכל כותבו כדיליפין (לעיל דף ט.) מן ואקח לה כסף המקנה: שאינה יוצאה בראשי אבריהם. ולגופיה מיעטריך ולא למידק מיעיה אבל נקנית בקנין עבדים דכל קרא דמיגנבי לגופיה לא אתי לדחוקיה: מאי בצאת. דלגזוקיה נמי אתי לומר לך מדין דיליה לבדה מיעטיה ולא מדין הקנין: למה לי שטר. הא אין גופו קנוי אלא מוב ממון שעבדה שם שמים שם עליו: נימא ליה באפי תרי זיל. לית לי עלך מידי ונפטר: גופו קנוי. עד שיגיעו ימי חיפוש ולפיכך הכא שמחל על נגעוות אינו ממול ולריך שחרור ואם לא מחר ומשמעבד בו אם ירצה לא אמות שייך בו ממילא ממון אלא לשון שחרור ויקרא כה ומכר לא יעבד בו בעבודת עבד: דכתיב ששים שנים יעבד ובשביעית וגו': ביובל: דכתיב עד שנת היובל יעבד עמך. בגרעון כסף: *אמר חזקה דאמר קרא והפרת מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה אינו יוקנה את עצמו בכסף ובשה כסף ובשטר בשלמא דכתיב מכסף מקנתו שוה כסף נמי *ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף אלא האי שטר ה"ד אילימא דכתב ליה שטרא ארמית היינו כסף אלא שיחרור שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל א"נ באפי בי דינא זיל *אמר רבא יאות אומרת עבד עברי *גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול יחזרה עליו אמה העבריה: אמר ר"ל *אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון מתיבי רב הושעיא יתורה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין ואם איתא ניתני נמי מיתת האב "תנא ושיר מאי שיר דהאי שיר שיר מיתת האדון אי משום מיתת האדון לאו שורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קחני ואלא ניתני תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני אמר רב ספרא אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה

*בעובד כוכבים ששנו תחת ידך או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אמרת וכי מה אפשר לעשות לו הא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים ששנו תחת ידך: [שמוקב כא] ובשטר: מגלן אמר עולא אמר קרא "אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר הגיחא למ"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו אלא למ"ד אב כותבו מאי איכא למימר דאיתמר שטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר *אב כותבו הגיחא לרב הונא אלא לרב חסדא מאי איכא למימר אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא "לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא בקנין עבדים ומאי ניהו שטר ואימא אבל נקנית היא בקנין עבדים ומאי ניהו חזקה *אמר קרא "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ואימא אותם בשטר ולא אחר בשטר הכתיב לא תצא כצאת העבדים ומה ראית מסתברא שטר ה"ל לרבויי "שכן מוציאה בבת ישראל אדרבה חזקה ה"ל לרבויי שכן קונה בנכסי הגר "באישות מיהת לא אשכחן אי בעית אימא להכי אהני אם אחרת ורב הונא האי לא תצא כצאת העבדים מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה "שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד ורב חסדא א"כ לכתוב קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת העבדים ש"מ תרתי: וקונה את עצמו בשנים: דכתיב [שמות כא] "ששי שנים יעבד ובשביעית וגו': ביובל: [ויקרא כה] דכתיב "עד שנת היובל יעבד עמך. בגרעון כסף: *אמר חזקה דאמר קרא "והפרת מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה ורבנן [ויקרא כה] את עצמו בכסף ובשה כסף ובשטר בשלמא כסף דכתיב "מכסף מקנתו שוה כסף נמי *ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף אלא האי שטר ה"ד אילימא דכתב ליה שטרא ארמית היינו כסף אלא שיחרור שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל א"נ באפי בי דינא זיל *אמר רבא יאות אומרת עבד עברי *גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול יחזרה עליו אמה העבריה: אמר ר"ל *אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון מתיבי רב הושעיא יתורה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין ואם איתא ניתני נמי מיתת האב "תנא ושיר מאי שיר דהאי שיר שיר מיתת האדון אי משום מיתת האדון לאו שורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קחני ואלא ניתני תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני אמר רב ספרא אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה

בעובד כוכבים שיעבד תחת ידך. פי' בקעמרים אם לא יגאל ואם"ת מיפוק ליה מדכתיב (ויקרא כה) וחשב עם קונהו מתנת המכר ע"ד שמת סיוכל לה' בעובד כוכבים שיעבד תחת ידך לא ניים ה"ל דלא מיהתם ה"ל למיירי בעובד כוכבים שיעבד תחת ידך דלמה קרא למיכל מעובדים לו אם הדין לעובד כוכבים אם ילה לשמוע לקבל עליו דין תורה אבל בעובד כוכבים שיעבד תחת ידך ה"ל לא מיתיב ליה כלל קמ"ל הא קרא דאיתיב שהרי הרבה יוכל כתיבי בפרשה לומר שאינו יכול להוציאו בעל כרחו לא תבא עליו בעקיפין ולא יגאל אלא"כ ישלם כסף ואע"ג דכתיב וחשב עם קונהו דהרשיע ליה שיקנה עם קונהו ולא יכשוב עליו ואע"פ שאינו תחת ידך פעמים שיכול להעבירם עליו ולהטעותו בדין וחשבון ואע"פ לא בעובד כוכבים שיעבד תחת ידך מה שייך יוכל ולמה לי נמי דקנוק כלל וי"ל דהכא שבעובד כוכבים בעוות עליו ונתן לו מעות על מכר גופו כל הכתוב להשמיעם שלריך לדקדק: **שכן** מוציא בבת ישראל. הא דלא נקט [שכן מכנים דהוא דמי כופי משום דבגנו כתיב בהדיא: **לימא** ליה באפי תרי זיל. תימה למאי פריך נמרא לימא ליה באפי תרי זיל אמאי לא פריך ויפקיעו שהרי אפילו עבד כנעני שגופו קנוי יצא בהפקר לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות ול"ל נמ שחרור כמ' הקולא (ביצה דף נח.) ולמה לי שערה ותפילין למ"ד (שם) המפקיר עבדו יוצא לחירות ולריך נמ מחרור היינו משום הפקעת מיסור כדי להחירו בבת ישראל ול"ל בע"ע למה לי שערה דבלאו הכי מוכר וי"ל דאין ה"ל ומיהו לא הוה קשה למה לי שערה ליפקוה בהפקר דמשמע דיש יציאות אחרות לבד משטר אלא הכי קשיא ליה אם כשבא להוציאו בשטר למה לי שטר אמאו לשון הכתוב בשטר דהיינו הכי אם בן חורין הרי אם לעצמך כדתנן בהמנרס (שם דף סה:) אומו לשון עצמו יאמר ל בע"פ דס"ל דאין לריך אלא מחילה כמו ממילא הוא בעצמה ולכשוב דמסיק ע"מ גופו קנוי לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה: **אמר** רבא אחת אומרת עבד עברי גופו קנוי. מדלא תביב בתמניתין שטר מעמנו דסבר דעבד עברי אין גופו קנוי ותימה דלכא דקאמר עבד עברי גופו קנוי הכי פליג לתמניתין וליכא למימר דלכא דייק מברייתא הכי ולא לא סברא ליה הכי דאמר לקמן בפירקין (דף כח.) עד הכן נגנול שטרה ומביק לכא לעצמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי וי"ל דמתני' נמי סברה דגופו קנוי והא דלא תביב שמע משום דמגא דמתני' לא תביב אלא ליאות שהם בע"כ של אדון אבל שטר מדעתו של אדון: **והרב** שמחל על גרעונו. אבל אם לא היה גופו קנוי היתה ממילא מוחלת ויש לדקדק מכאן דממילא לא בעי קנין ומיהו יש לדחות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין לדון אלא מחילה דלא מופה תוביא שמוליאה מרשות אדון. ואם תאמר מופה תוביא שמוליאה מרשות אדון דלא מוליאה מרשות אדון אין אדם קונה בת חבירו שהרי יכול להכניסה ולהוליאה מרשות אדון וי"ל מה לאפה שכן אינה מוליאה מרשות אב אלא אדון אבל אינה מוליאה מרשות אדון תאמר באמירה אלא בשטר. ומסתברא דבי אמרינן דמחילה א"נ קנין ה"מ היכא דליה משכון על המלוה. אבל אית ליה משכון אבל אית ליה משכון שר מידו כלום עד שיחזיר לו המשכון. ומיהו דוקא במשכון שלא בשעת הלוואתו מיהא אית ליה עליה, דהא קנין דעבד עבדי כמשכון הוי ובלא שטר אינו כלום, וה"נ אמרינן לקמן [יב. אן] גבי אמה העבריה היא גופה משכון הויא, וכי כתב לן[ה] שטר הו"ל כמחזיר (ליה על) [לו אח] המשכון, ומסתברא דמלוה בשטר אם מחל המלוה אע"פ שלא החזיר לו את השטר הויא מחילה, דשטר ראיה בעלמא הוא. וגבי עבד עברי דנקנה בשטר כדקס"ד דכמלוה היא, אמרינן ליכא לה באנפי תרי זיל. ותנא דמתני' משום דלא חשיב ליה* אלא מידי דאיתיה בעל כרחו דאדון, ושתרור ליתיה אלא מדעתיה דאדון.

* נראה דצ"ל ותנא דמתני' דלא חשיב ליה היינו משום וכו' (ר"ן).

מסורת השס"ם

[לעיל ל"ל שטר]

מ"ב מרשם כתר מיי פרק ט מפקיעם מי' כתר מיי

[לעיל ל"ל אנשי. הש"ס]

[כ"ל דף קנ:]

[לעיל ל"ל אנשי. הש"ס]

מוסף רש"י

והפרה. ולא כתיב ומכרתי, משמע שאף הכהו מעבדתה מפדיונה, ויצאת (לעיל יא.).

ישיב גאולתו. יביא קנין ומרא, דמעי לעבדתה לפיכן גאולתו, לרבות שוה כסף. לענין פדיון (לעיל ח.). גופו קנוי. כל שם שעיה (כ"ק קנ:).

דמה סימנין כדי מוציאין מרשות אדון. כדלעיל ולאלה הוא לא יעבד בעולות, אין לכסף אלא יעבד בעולות, מיהה שמוציאה מרשות אב. שלא מוציא לבנו מה שיכתוב לו תורה בכתו שיהא מעבדה יהיה לאחין, כדלעיל (בכורות מג.) אותם לעניים ולא בעיתיכם לעניים. אינו דין שמוציאה מרשות המלוה (ב"מ יב:).

[פי' תוס' ב"מ מ. ד"ה ולא והוספות יבמות מב ד"ה אלמא]

תוס' ר"י הזקן

באפי תרי זיל. דקס"ד דליתיה זכותא בגיה דעבד ולא הוה אלא בלוה ולמה לי שחרור, יאמר לו בפני עדים כדי שלא יחזור בו שיקין. ושמעינן מהא דמחילה א"נ קנין, דאי צריכה קנין אכתי לא סגי ליה בהכי אלא בשטר דסתם קנין לכתיבה עומה.

[ואת אומרת]. מראצונכם ליה שטר שחרור ולא סגי ליה באמירה בעלמא שגופו קנוי לו, כלומר שיש לו זכות בגופו של עבד וקנאו למפשה [ידין] של עבד, והתיל ויש לרוכחבנגופו בשביל חוברו אין האדון מפקיע זכות שיש לו על הגוף באמירה אלא בשטר הילכך אם מחל

[לעיל ל"ל אנשי. הש"ס]

[כתובות מג.]

ל"ל ור"ע

הגהות הב"ח

(ל) גמ' עמלה זו גמלה קנוכים כדי זו גמלה עלמו:

[לעיל ה:]

[לעיל ה.]

[לעיל יא. יב:]

[ויקרא יט]

[לעיל יא. יב.]

[לעיל יא. יב.]

[ויקרא כה]

[ויקרא כה]

[ויקרא כה

ו המקדש בע"א וכו'. מתקנא דגמרא פרק האומר לחבירו (סט ס"ה): המקדש בפסולי עדות וכו'. דין הפסולי עדות מן התורה פשוט הוא ומנומר בקנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ו): שהפסולין אינן כשרין לעדות אשה לא *לעיולי ולא לאפוקי ודין הפסולי עדות מדברייהם מבואר בדברי קלא הגאונים ז"ל שדנין בהן להחמיר והוו דינן כקידושי פקפק כמ"ש רבינו ודין קידושי פקפק כתבו כאן דבינו ועוד יש לחוסיף שאם עמד אחר וקידשה הרי היא מקודשת לשני מספק ולריכה גט משניהם לו מגרש לאשון ונשאת שני אבל לגרש שני ולכנוס לאשון לא שמא יאמרו אחיר גרושתו מן המיוחסין אחר שנתגרשה לאחר דומה לדין המבואר פ"ש ולא עליה קול שנתקדשה בין לאלוני. ודע שבפסולי עדות יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל כי אלו הן מדברי תורה ואי אלו מדברי סופרים אלא מן הגאונים קובלין שכל אותן שהן נלמדין מן המדרש בקרוטי הלא הם מדברי

*ובן היא גי' הרי"ף והרא"ש וכך היא גי' רבינו ולא נמצאים לדין פרק זה בורר והיא גי' הטעות דגרסי לא אמרן אלא לאפוקי אבל לעיולי לית לן בה:

בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר: ו המקדש בעד אחד [א]ואע"פ ששניהם מודין ק"ו **למקדש בלא עדים.** [ב]המקדש בפסולי עדות של תורה **אינה מקודשת.** [ג]בפסולי עדות של דברי סופרים או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק. ואפילו כפרה האשה והכחישה את העדים ואמרה לא קדשתני כופין אותה ליקח גט. וכן דין כל קידושי ספק אם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס

א עור לה"ע סי' מ"כ: ב עור לה"ע סי' מ"ב סמ"ג עשין מ"ח:

לחם משנה

אלא היה בתחלה בלשון שאלה אלא שיאמר הרי את מקודשת לי ואשמיקא לא מהני ודברי הרמב"ם ז"ל שכתב הרב כ"מ יוסף בפי' כ"ט כם סתומים וז"ל. אבל הרמב"ם סובר דאפילו לא אמרה היא מתחילה כיון דאמר לה בלשון שאלה אי היכנא ליך מיקדשת לי ולא אהדרא ליה אין מקדישנא לך אלא ש"ל הב לי הכה אפילו חזר ואמר הרי את מקודשת לי כזה לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קאמר לה אימא דאמליה הוה לה לאהדורי כו' והשתא קשיא דיוקא אדיוקא שבתחילה כתב ואיהי לא אהדרא אין מקדישנא לך משמע דאשמיקא לא מהני אלא ש"ל הבה אהבה כו' משמע דאשמיקא מהני והרב ב"י וז"ל הכין דברי הרמב"ם וז"ל דבעיון שתאמר אין ואשמיקא לי אי אמרא ודאיק ריש אלא אם אמרה אשמיקא לי ולא בשעה נתינה לא אמר הרי את מקודשת הרב ז"ל ש"ל דקיא אהרמ"ם וז"ל דברי הרמב"ן וז"ל כולם דעת אחת להם דהיכא שהתחיל בלשון שאלה ובשעת נתינה אמר הרי את מקודשת לי אי שתקה מהני כיון דבשעת נתינה אמר כן אבל אם אמרה הבה אהבה לא מהני אע"ג דאמר בשעת נתינה הרי את מקודשת לי ואי בשעת נתינה לא אמר הרי את מקודשת לי אי אמרה אין מהני ואי שתקה לא מהני והשתא מ"ש דלא קאי דיוקא אדיוקא דהרמב"ם וז"ל דה"ק כיון דהוא אמר לה בלשון שאלה אי היכנא ליך וכו' והוא לא אהדרא ליה אין דהתם בעינן שתאיב אין ולא אי בשתיקה כיון שלא אמר בשעת נתינה הרי את מקודשת לי ומ"ש אמר כך אלא הבה אהבה אפילו חזר ואמר הרי את מקודשת וכו' אפילו דלישנא קאי הא דקאמר אלא אמרה הבה אהבה לומר כיון דאמרה הבה אהבה לא מהני מה שאמר בלשון הרי את מקודשת לי אבל אי לא אמרה הבה אהבה מיהא הוה מהני מה שאמר בלשון הרי את מקודשת לי. והרמ"ם נמי ה"ק אם אומר בשעת נתינה וכו' אבל אי לא אמר בשעת נתינה כן צריך שתאמר אין בדברי הרמב"ם ז"ל ודברי הרמב"ן ז"ל שכתב ה"ה ז"ל. אבל אם שתקה ולא מקודשת אריסא לישנא סמיך וקאי אמאי דכתב ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וכו' ועל דא קאמר דאם שתקה מקודשת כיון דאמר בתחילה הרי את מקודשת לי. ועם זה נתחלקה מחיית הרב מהרי"ק ז"ל על ה"ה ז"ל שכתב דברי הרמב"ן בתחלת על דברי רבינו ז"ל והוא תולק עליהם דאיון תולק עליהם לעולם רבינו ז"ל יודע היכא דאמר הרי את מקודשת לי בשעת נתינה אפילו שתקה לבסוף ולא אמרי אלא דאמר בלשון שאלה לבד. עוד ר"ל לישב דברי דעת הרב מהרי"ק ז"ל אלא קשה דיוקא אדיוקא מדברי הרמב"ם ותמצר דלכאורה נראה דהך קושיא איתא על דברי רבינו ז"ל דבתחילה קאמר דלריך שיאמר הן ואח"כ כתב אם אמרה לו הן לי מהם לו הבלך לי לו דברים שעניינם לו מתחק עמי בדברים אלו ש"כ. משמע דמשום דאמרה דברים שמוכיחים כן אינה מקודשת הא שתקה מקודשת וקשיא ריש אפיפא אלא דאיכון אחד לרבינו והרמב"ם דס"ל דהיכא דאמרה הבה אהבה שדי הוי כרותא עפי דלא מיבעיא שתקה אלא מהני אלא אפילו הבה דאמרה בפיוס שיתן לא מהני ולכך הולרך לתת טעם לומר לא משתקה עמי בדברים וכו' ועם זה ס"ם מאי דכתב הרמב"ם ז"ל בסוף דבריו אלא אמרה הבה וכו' כלומר לרכותא נקטיה אפילו שתאמר הבה מיהא שהוא לרכותא עפי דהוה ס"ד דמהני קא משמע לן דלא מהני וכ"ש שתקה זה אפשר לומר אבל אחר וכו'. כתב ה"ה ז"ל מתקנא דגמרא בפרק האומר (דף ס"ה:) ע"כ. ומתקנא אמרו שם מאי הוי עלה רב כהנא ואביי ורבא אמר אין מקדשין לקידושין וא"כ אין כאן מתקנא גרוחה ומושמין אבל מדבתר הכי מייתי גמרא מאי דא"ל רב אשי לרב כהנא ואביי ורבא אמרו אלא אמרה הבה אהבה אמר אין מקדשין לקידושין ולא מהני אלא אמרה הבה אהבה אמר אין מקדשין לקידושין ומושמין אבל מדבתר הכי מייתי גמרא מאי דא"ל רב אשי לרב כהנא ואביי ורבא אמרו אלא אמרה הבה אהבה אמר אין מקדשין לקידושין ומושמין לכ"ע ובקבה על ערוה לאחותי ולמרוני לא"ל אין מקדשין לקידושין ולא"כ אין כאן מתקנא גרוחה ומושמין אבל מדבתר הכי מייתי גמרא מאי דא"ל רב אשי לרב כהנא ואביי ורבא אמרו אלא אמרה הבה אהבה אמר אין מקדשין לקידושין ומושמין לכ"ע ובקבה על ערוה לאחותי ולמרוני לא"ל אין מקדשין לקידושין

ספק מגורשת ולא להחזיר ה"ז מותרת ואין צריך לחדש עניין לחלוק קולות דמותרת לבעלה וכו' בחומרא דאלא והולך ממזר ומי יתן טהור מטמא אלא ודאי פטיעת דה"ק לכי היכי דלחמרינן אלא והולך ממזר משום דמוקמינן לה בחזקתה שהיא ל"ש ל"ש לענין שמותרת לבעלה אלא הלכה לחדש הטיפוחין אינו מעמידין אותה על חזקתה הראשונה דהיינו חזקת ל"ש, אבל ה"ה כמו שם דודאי צריך הוא לקדשה שיש להוציאה מספק פנוי וכ"ל מדקדוק לשון רבינו וכמו שאכתוב שם:

ז אבל גדול שקידש את הקטנה היתומה וכו'. ולמה יוצאת בלא גט מפני שאין קידושיה קידושין גמורים מן המורה אלא מד"ס והם תלויים אם יגדל עם בעלה עד שגדלה גמרו קידושיה וכו'. כתב הר"ר הן בגיה כ"ד שרבינו ביאר דברי בפ"ש מהלכות גירושין ופר ממי הנה ממלחמת כל זמן שהיא קטנה בד"ל בעלה בת עליה אבל אחר שנעשית בת י"ב ויום אחד אבל חל הגיעה לזמן הזה ובעבלה הוחיל והבעילה קונה מן המורה כמו שביארנו ה"ז אינה ממאנת (עכ"ל. דלע"ד בכוונת הרמב"ם הוא כמו שגילה כוונתו בפ"ד דהלכות קידושין ו"ל אבל גדול שקידש את הקטנה וכו' עד ולמה יוצאה בלא גט מפני שקידושיה אינם קידושין מן המורה אלא מדברי סופרים והן תלויים וכו' והיה שבבא לאחר שגדלה נעשית אשת איש ואינו צריך לחזור ולקדשה) ואם כן נראה מ"מ דלא שגדלה כוונתו הוא אם יבעל עמו בכעל ואשתו שלו נעשית מ"מ ואינו צריך לקדשה אחר שגדלה הוחיל ונעשה דבר שמתקדשת מן המורה אע"פ אלא היו לשם עניים הרי נתרה בלבה שהיא בלא קידושין ואלו בלא קידושין כלום. וי"ל לדעת דאינו צריך לקדשה קידושין גמורים דמאחר שקידשה דמאחר שקידשה בכיאה מ"ל לחזור ולקדשה ואמרי' לא אמר הכי בתנאי אם אשתו בתני עדיים דקאמר התם דמקודשת היא קידושי ודאי אלא ודאי כל דאלו קידושים הראשונים אע"פ לקדשה קידושין גמורים וכ"כ רבינו יעקב בהלכות קידושין המקבלת את הקטנה אינם קידושין אבל אחר שהגדילה תלוים לריכה קידושין גמורים ע"ל. ועוד כתב הרמב"ם בתוחו פרק ח' ל"ל המקדש אשה אחיה שפחה ואחיה בת מורין אינה מקודשת קידושין גמורין וכיון שנתפארה גמרו קידושיה קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קידושין גמורים עכ"ל. נראה דס"ל כר"ע דאמר בפרק הבונה דבאחיה שפחה ואחיה בת מורין שנתקדשה לרשוקן ונשתחררה ומורה ומקדשה לשמעון דגמרי קידושי דאסון. ופירש"י דע"ש השיחרור גמרי קידושי דאסון והבא עליה אם"כ בטיחה. והיה קידושי קטנה נראה שסובר שקידושי קטנה אחר שגדלה ובא עליה גמרו אותם הקידושין הראשונים שבפה שאחר שנתחרה גמרו קידושי דאסון דלי ס"ד דקטנה לא אלו הקידושין הראשונים אלא מתקדשת בכיאה זו שבא עליה אח"כ ס"ל מאי דאלו דאלו דקאמר עכ"ל. (ועוד אחרין אם וכתב בסוף דבריו) וא"כ הרמב"ם ורבינו יעקב חולקים על התוספות שבתבו דבר דקטנה הוא לפי שבועל לשם קידושין ולא משום שאלו קידושי כסף. ונראה שהרמב"ם ורבינו יעקב דקדקו מפרק ב"ש דקאמר אם בקידושי קטנה אינם ואתמרינן אתם מאי אינם אינם ואע"ג דלא בעל ומפרש רבינו מילתא דקטנה מילתא אלא וקיימא לי בעל אין לא בעל לא נראה לגמרא שהבעילה מעמיד הקידושין הראשונים שהיו אינם אבל אינם נמשכים לקידושין בפני עצמם עכ"ל. ומה שכתב דדוקא בשבעל אחר שגדילה ב"כ ה"ה אבל בת ס"ש דשעמה משום דכשבעל אלו קידושין הראשונים אין דעת ה"ה כן שכתב בפ"ה מהלכות גירושין דשעמה משום דאמרינן דבעל לשם קידושין. ולענין דרבינו שכתב שקידושין אינם וכן הא דמדמי מקדש אינה שפחה ואינה בת מורין לאקדש דבעל לשם קידושין הראשונים אינה קטנה ג' ולה"ה קשיא. ואפשר לתחוק לומר דה"ק דבעל לשם שיחזו קידושין הראשונים דבעל השאת לשם קידושין גלי סתם קידושין הראשונים כלל קאמר ומוקמא דגמרא הכי משמע ובכר כתב מהרי"ק שדברי רבינו תמוהים ונאמת דברי רבינו בפי"ה מהלכות גירושין נראין שהם כדברי הטור והמפרשים שבבעילה שבא עליה אחר שגדלה הוא קונה בלי סתם קידושין הראשונים שבתב הוחיל והבעילה קונה מן המורה ואם אינה הכי הל"ל אחר שבעל אחר שגדלה גמרו קידושין הראשונים ועשו בו אשה וכו' מומה כיון דקיימא לן בכ"ש כן מגיעגום דקטנה אשה יכולה לשמור לקידושיה אינה לריכה לאתן לה אם כן זו שהיא עכשו ובודאי יודעת לשמור לקידושיה אחלי אינה לריכה לאתן לה אם כן אם הקידושין בזמן הפעוטות לא הלו כי אם בסתם ולכן פירשו רבותי כי היכי דלא אתקשי הכיון דר"ש שאלה הכל בשמיעת הקידושין וע"ש. גם מה שכתב דמבת עשר ולמעלה אפילו היאה אבלה ביותר מקודשת

משנה למלך

אחר אלא אפילו נתבר ממלות המורה דברים הנלמדים מי"ג מדות. פ"ב מאי נפקא לן לדעת רבינו לי קרובי האם נקראו דברי סופרים הלא פסולים לגמרי הם ואם מקודשה בפעמים אינה לריכה גט. ואולי דשאר הגפולים שברי דדבר הנלמד מי"ג מדות אין דברי סופרים גמור אינם לא ולהבאו דוקא ופקא לומר מה הם הפסולים מן המורה או לפסולים מי"ג מדות וכל זה הוא דוחק ופ"ע: (* פ"ה עיין כש"ך מ"מ סימן ל"ג):

ז קטן שקידש אין קידושיו קידושין. זה פשוט במשנה פרק האשה מקדש. (* פ"ה עיין לקמן פ"ו ונפסקינו בדין ג') ונפסקינו בקטן שקידש ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שתגדל או גדול שאחר לקטנה הרי את מקודשת לי לאחר שתגדלי מהו מי אמרינן כיון דבשעת הקידושין הוו קטנים לא מהני ולא מידי אי דילמא כיון דבשעת אלאת הקידושין הם גדולים אלו הקידושין, ומסיק דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף פ"ב.) בהאומר לבשה הרי את מקודשת לי לאחר שתגייר לאחר שתשתחרר לאחר שתמות בעלך לאחר שתעמוד תחומיך לאחר שיתלו לך יבמיך אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם אין משם ראיה לגי"ר. דשאני הכא שהוא מאומר מעשה דהיינו גירות או גט שאחר או שיעמוד בעולה או אחותה ומש"ה לא מהני אבל הכא דאינו מאומר מעשה כי אם זמן וחזן מעילא קא אמר אפשר דלא הוי דבר שלא בא לעולם. ומיהו כעין חילוק זה בהיא דאמרינן דאין מתירין את הנדר עד שיחול שיש מגדולי הטורים דאיתו דוקא כשמאומר מעשה אין מתירין

ז"ל. אבל בשם הר"ש בן גמה ז"ל הביא הרב בית יוסף בטור אבן העזר בסמוכות שאינה לריכה גט. ואין לומר דקולא כשמאומר אבל בנכסים ובנים ולגמרא בנים לבנים מנ"ל ל"ב לכתוב קולא לא יומתו אבות על בנים כו' עוד שם אשכחן לאוקב לאוקב לאוקב לאוקב מנ"ל וכו' וכל האי מפקינן ליה מרבינו. ואחר רבינו פרק י"ג מהלכות עדות הקרובים פסולים לעדות מן המורה שנאמר לא יומתו אבות על וכו' אינן פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחה אחת וכו' משמע דבכל מדין תורה. ועוד קשה לאפילו אחה דברי סופרים מכל מקום דין תורה יש לו שהרי הנסף כתב רבינו ברש הלכות אלו שהוא מדברי סופרים משום דגלמד מגזירה שוה ומכל מקום דין תורה יש לו בדבר שם רבינו וכן ביאר שם הרב המגיד ז"ל ואם כן למה הוא קראם דברי סופרים והוו פסולים מהדברון דאם תפשו בה תפשו בה קידושין ואולי יש לה חילוק דדבר הנלמד באחד מי"ג מדות דיינינן לה דין תורה ממש אבל ריבוי דאינו מהנלמד שבבה מדות דיינינן ליה כדין דברים לגמרי בקידושי ספק. ולגאוונים יש לומר דקאמר רבינו מדברים קרובים משום דאתו בדרשא דאם אינו עניין אבל אם אינו בעלמא דש"ס הוא הסמא לאוקב הם נאמנין אע"פ שהם קרובים לו לזכות לא לחוב כל זמן שכן בגילוי כל דהו מני ה נראה לי בדברי ה"ה דברי סופרים ושם בהלכות עדות קראם לאלו דברי סופרים משמע דכל הנהו קרי להו הכי:

המקדש בפסולי עדות וכו'. כבר כתבתי בהקדמה קמא דיש להקשות על דברי רבינו ז"ל כי הרי דבכתוב כתב שאע"פ שהוא מדברי סופרים הוא כדין תורה ממש הכי נמי הכי היה לה לכתוב הלכה כדברי סופרים דמשמע דבכל הנהו קרי להו הכי:

מגדל עוז

ז קטן שקידש אין קידושיו קידושין. פרק האשה מקדש (דף כ') ופרק אלמנה לכהן גדול (דף ס"ט): **אבל** גדול שקידש את הקטנה עד הרי זו מקודשת בלא גט מפני שאינם מפורסים בגמרא ל"ל זה השיעור לא מצאתי אותו מפורש ואם יאמר מפני שאמרו (דף פ"ב) קטן בן שש יוצא בעיבור אמו והוא נקבה קטנים בתנאם כתובות ופ"ב אמרינן בן שש (וגם) מה שאמר מצא עשר ולמעלה אע"פ שהיא בעל כרחה אפילו אינה לריכה לאתן לה אם כן אם אמר אם אינה בעל כרחה

ל"ל ומכבר עמד רה"ג על דבריו ודחאם בכמה
לאיות ומלאתי בשו"ת עבודה"ג סי' מ"ו שהאריך הרבה
בזה והביא מחשבי כ"מ אלפקר סי' ס"מ שהעתיק
חשבי רב שריבא גאון ורה"ג ותשבי הרי"ף והרמב"ן
ורשב"א וריב"ש ור"ש בר חפני ואגודה ומרדכי
ורא"ן וקמ"ג ותוס' והג"א שכולם פה א' קובלים
דקדוני אם מה"ה וא"ל גם והש"ך ג"כ הביא דברי
הרא"ה בפה"מ שכ"כ והש"ך הסוב דגם כוונת רמב"ם
רק כפי שוכם הילוגו שהוא קיבא ל"ג מילות דברי
סופרים וכיון קידושי כסף והאריך בזה וכדבריו
ממש וכבל המזיון הזה מבואר גם בתשו' ס"י מ"ב
סי' פ"מ והביא ג"כ דברי התשב"ץ שהביא הב"י
סי' מ"ב והש"ך הכ"ל שהעלה כן ובעה"ג שם הביא
ראי' לזה מיבוסלמי והעלה להעיקר בכוונת הרמב"ם
כדעת התשב"ץ וריב"ש ולף דבתשו' חומת ישרים
סי' פ"ג שדא בי' נרגא מכח דקדוק לשון הרמב"ם
שכי' גבי קידושי כסף שהוא מד"ס אבל בהלי' עדות
כי שהוא מדבריהם הנה הבעה"ג שם הביאם
הס"מ פ"ד מאישות דס"ל דסביהם שיש וכ"ה ד'
הכ"מ וכי שיש לו מבילות לאיות ברמב"ם עלמו
לזה לאין חילוק בין הלשונות (וכ"ל ראי' לזה מדברי
הרמב"ם פי"ז לכלים הלי' ה' ודו"ק) וגם הביא ד'
ס' הכריחות בחלק כת"ע סי' כ' לימוד דאם איכו
ענין לא מביב הכשא אלא מקיבא אלא והיי יוחר
מהיקש דמשוב כאלו נכהב בהליא עכ"ל א"כ עדיף
לימוד דקדוני אם מדין קידושי כסף דבלמד בגז"ש
וכי דבזה כדמה גם חי' הלח"מ וקיים דגם לפי'
רמ"א אין לחוש רק אלא בשעה"ד אבל
בשעה"ד בודאי אין לחוש כלל לפי' המחמירים ע"ש
באורך ועי' לח"מ פ"ט ממ"א ה"ב בש"ש מתוס' ב"מ
ס"א דדבר הלמד באם איכו ענין אין לוקין עליו
ובאמת שמהתוס' מוכח להיפוך לענין ועי' י"מ אות
א' בזה וכן העלה בשו"ת רע"א שם וגם בחתי'
רס"ד מאה"ע ל"ג האריך והעלה דאיכא ס"ס בזה
ולף גם ד' הסוברים דגם בפס"ע דבבן א"ל גם והביא
שם ג"כ דברי ס' הכריחות שהביא עה"ג שם וכן
מלאתי בשו"ת ר"ין הרא"ש שכתבו מחדש כי' פ"א
שהוכיח דקדוני אם לכ"ע מה"ת וגם בפס"ע דבבן
גם להסוברים דלריכה גם היכו בפסולי רעה
משא"כ בפסולי קובבה והביא בשם רמ"ה שכ"כ
להדיא לחלק בזה והביא כן בשם ר' יואל ושם
ובשם רמ"ה שעשה ונעשה להתיר בפס"ע מלד
קדוני אם דא"ל גם כלל ודיבר שם גם מדברי
רמב"ם והעלה ג"כ כלל הכ"ל ועי' בב"י סוסי' מ"ב
שרמז לחשו' ר"ין הרמ"ש וכעת זכיכו לחשו' זו
באורך בטעמו וכיעוקו והן אמת דמילוק הרמ"ה
ור"ין הרא"ש הכ"ל לע"ג לעכ"ד כי מחשו' הרשב"א
מבואר שלעת ר"א הכ"ל להדיא דגם בפסולי דקדוני
אם דהוי מחמת דבבא לריכה גם וכ"מ עוד מכמ"ם
אבל עכ"פ הבה דעת רמ"ה ור"ין הרא"ש הוא כן
ועי' בשו"ת דברי ריבות סי' ה' דמסיק ג"כ דקדוני
אם א"ל גם ועי' בש"ק על היבוסלמי פ"ד דמיל
ה"ו שהוכיח מבם דקדוני אם פסולים מה"ת וכה
לאיתי בחשו' כו"ב מ"ת סי' ע"א שעיר ג"כ בחילוק
הלשון בין מד"ס ובין מדבריהם ותמה על הכ"מ
אלא הבגים בזה והבך בואה שבבר קדמו בחו"י
ועה"ג דמאו וכי שיש לו מבילות לאיות להיפוך
גם מ"ש הכו"ב שם לחלק דבקידושי כסף כי הרמב"ם
שמקדם בביאה וכו' בשער מן התורה אבל הכסף

מד"ס אבל לא כי שהם דין תורה ויש לפרש שפיר
שלענין הדין אין הפרש ביניהם אבל בהלי' עדות כי
אין פסולים מדין תורה אלא קרובים ממשפחת האם
ומזה משמע שלענין הדין הוא אומר שאלו הם מד"ת
מכלל שאחר הפסולים אינם מד"ת עכ"ד ויש להביא
סמך לזה מרמב"ם פ"ה מעו"מ הל"ה בדין טמא
שנכנס למקדש דאינו חייב אלא הבוגע בתת והשני
שנגע בו כדין תורה אבל הבוגע בכלים שנגעו באדם
וכו' פטור וכו' שהדברים האלו וכו' אינם מדין תורה
וכו' ובאיאר הכ"מ שם שהביאו מפיר דלפי' אזיל דכל
מה שאינו מפורש בתורה קבי לי' ד"ש ועי' תוס"ש
פ"ז מאהלות מ"ג ובש"ק ומלה"פ על היבוסלמי פ"ז
דבזיר ה"ל (ועי' בש' יש ליו"ד סי' רס"ז שקב"ג
שהביא דאי' לרמב"ם משם דכ"ה ל"ל וביטב"א שם
דדבר הבלמד בג"ש קבי' לי מד"ס) ומבואר דאע"ג
דהוי מה"ת כיון דיש חילוק לענין הדין נקט אינם
מד"ת (ועי' ברמב"ם וכ"מ רפ"ב מהלי' אבל דמוכח
דאין חילוק בין מד"ס ובין מדבריהם אבל לפי דעת
הלח"מ שם אין הכרח לזה) אבל בב"ז אין הוכרח
לדייק מזה היכי דלא נקט החילוק לדיבא בפי'.

ד) **והנה** ע"פ ד' עה"ג הכ"ל בחקיימו דברי חשו'
שב יעקב סי' כ"א בחידש דגם לרמב"ם
דקובר דקדוני אם דבבן מ"מ בקידושי כסף שהם
ג"כ רק קידושי דבבן לפי' רמב"ם שוב גם בפסולי
אם בעלו הקידושין וכמ"ש כה"ג הרשב"ץ ורמ"א
קושי' מ"ב ובשו"ת בע"א בעל הלח"מ
דבכסף הבלמד בגז"ש דאין אדם בן מעלמו הוי כל"ת
משא"כ בשאר מילות ועי"ש שביאר דגם אם בחלק
בין מד"ס ובין מדבריהם ל"ל בחילוק הלח"מ דאל"כ
היקשו מ"ט חילק הרמב"ם ביניהם ע"ש ואולם לפ"מ
שדחה העבוה"ג ד' הלח"מ והעלה שאין חילוק בזה
א"כ שוב יתבבו ד' הש"י הכ"ל וגם לפי חי' א' של
הבו"ב הכ"ל הרי בעבל"ל בחילוק הלח"מ וכיון שהיכים
דדרשת אא"ע עדיף מגז"ש א"כ אין לחלק בזה —
(ועי' ל"ב על היבוסלמי פ"א דקידושין ה"א שהוכיח
מאם דקידושי כסף הוי ד"ת ומש) אמנם גם אי
ניחא כדברי הלח"מ הכ"ל יש בי לדון דאם לא קילש
בכסף רק בשוה כסף שוב גם בקרובי אם אין לחוש
לקידושין לכ"ע דהא החיש קידושין בי הקשו מכ"ל
דש"ב ככסף דהא גבי ע"ע בעי קבא דיש"ב לבבות
ש"כ ככסף ותי' דילפי' לה מע"ע ע"ש וא"כ דין
ש"כ בקידושין הרי שוב לא בלמד מגז"ש רק דילף
לה מע"ע ועי"ע גופי' ילף לה מביבוא דקבא ועי'
בשש"ם שם ד' מ' בהא דפרק חבואה וכלים ה"ד
אי לימא דלא מיקבי בהו כלל ושוב א"כ לבבות ה"כ
ככסף כי ומבואר דגם קבין שהוא בדלין לא אתי
מקבבא ומוכח כהתיש' ועי' בהשב"א ור"ן ומהרש"א
ופ"י שם ופשטות לשון הש"ס מוכח כהתיש' וא"כ
שוב לא עדיף מדרשת קרובי אם לכ"ע וא"כ שוב
בכה"ג לכ"ע שמקבש בקרובי אם אין לחוש לקידושין
כלל וכמ"ש שהשב"ץ ורמ"א הכ"ל והן אמת שיש
להעיר על מילבן הרשב"ץ הכ"ל מש"ס יבמות כ"ח
דפרק ותתיבם כיון דמלאוליתא דמי' קמי' פגע
באחות אקוקתו ועי' רש"י שם דזיקה לבבן וא"כ הוי
מע"ב ומאי פריך ובע"כ דלא כרשב"ץ אבל יעוין
ביפרי"ע לפני מסקנא ר"ל בחידושיו כי' ע"ל שהעיר
בזה ותי' ע"ש ומליבו בתוס' חולין ע"ג ע"ב ד"ה
הוכשמו כו' ר"ל מעוס לאוליתא לא מבטלא שמיעה
כו'

שו"ת מהרש"ם
חלק שלישי

כו' וכיון שאבר אסור מדרבנן ל"מ לי' הכסר שמיעה דל"ם ג"כ אלא מדרבנן ע"ם ומבואר בסבבת הרשב"ץ וע"ע בתוס' שבת קי' ע"א ד"ה פירות וכו' במ"ם דמה"ת ממעט כל דבר וכו' וי"מלא ג"כ כה"ג וביותר מלאתי בבנב"ם פי"ב מהלי תרומות ה"א שכי' ח"ל אסיר לעונת תרומות מ"ל בטומאה של תורה ואע"פ שאינו טומאה אלא בארץ העמים שהוא מדבריהם מפני שעיקר חיובה מדבריהם עכ"ל הרי מפורש בסבבת הרשב"ץ —L

ג) **ומעתה** לפ"ז אפיצה אראה הגב"ע הכ"ל ואבאר המלה עדות הרא"י פרש דורו של המקדש מלך המשיח וכבר נתבאר דכפי דיו הובא מהראשונים ואחרונים ז"ל אין בקידושין ממש וגם לפי דברי המחמירים הרי בכ"ל שלא ראה ולא ידע הטבעת כלל אם הוא כסף או בדיל או בלעך ואי"כ אם לא הי' כסף ממש רק ש"כ בולטי אין בעדותו כלום גם אם הי' ש"ש וכמ"ש ואי"כ הוי ס"ם דלמא הי' בדיל וכדומה דלכ"ע כ"ם קידושין ואח"ל שהי' כסף דלמא העיקר כרוב הפיסקים דקרובי האם מה"ת פסולים.

ד) **עוד** יש לדון בזה דהא כיון דמקופק אולי הי' של בלעך וכדומה אי"כ יש להתפק בו אם הי' ש"ש וכבר כודע מ"ש הרי"ן בסוגיא דבהן הוא ולמדה היא דבספיקא מוקמי' לה מלאוכיתא בחי' פרו' ואף שדעת הרמב"ם שם דהוי קל"א כבר כי מהרי"ק שורש קע"ב דהיינו משום דהוי קל"ד ואין המזקה מוכיע הדין אבל בספק במליאות מוקמי' לה מה"ת בחי' פרו' ועי' בתשו' מהרי"ט א"ה סי' קל"ח שהוכיח במיפור ג"כ כן ובפרט לפי' הרמב"ם דכל הכפיקות מדבריהם יעו"ש ועי' בבנה"ג סי' כ"ז הגה"ט אות כ"א ובאב"מ שם סק"ח ועי' בב"ש סי' ל"א סק"ו וסקי"א ועי' בשו"ת פני יצחק סי' ס"ז בשם שו"ת מק"ל ח"א יו"ד סי' ק"ג בחמה לאיות להוכיח דהוי רק דרבנן ע"ש וכיון דהוי רק קידושי דרבנן שוב לכ"ע בקרובי האם בטלו הקדושין לגמרי ועוד דהא כבר כידע דברי התוס' ב"ק ע' דהיכי דיכולים העדים לראות ולא ראו אי הוי דבר ולפי' הרי"ף דוקא בהועיל עדותן במקצת לענין פירות ולא"כ בנ"ד הרי מה"ת הוי אלי דבר ואפי' אם יעידו אחרים על הטבעת שהי' ש"ש לא יועיל כלום עדותן דדבר ולא מ"ל ואף דגם לפי דבריהם וגם אם אינו ש"ש מיישי' שמא ש"ש במדי הרי זה רק מדרבנן וכמ"ש הב"ש סי' ל"א סק"ו וסקי"א ולא"כ לענין של חורה י"ל כמ"ש ובפרט לפמ"ש הב"ש סי' ל' סק"ע דאם הי' כסף לעדים הוי במקדש בלא עדים ובסי' ל"א סק"ו הקשה דלפ"ז מה מהני אם ש"ש במקי"א ותי' שם המוה עי' בב"מ שם והכנון כמ"ש הב"מ וכדבריו העלה הרי"מ ג"כ דיני תרומה סק"ז דהיכי דהעדים הי' יכולים לראות ולא ראו וכהא דקפק קרוב לו אי לה בזה סוי מקדש בלא עדים אבל בספק ש"ש במדי הרי ל"ה יכולים לידע כלל ע"ש זעי בפ"י קידושין י"ב ג"כ בזה ובמקנה בקו"א לסי' ל' ובדברי הפ"י מוכח להיפוך ע"ש ואי"כ בנ"ד שהי' יכול לראות ולא ראה שוב אין עדותו כלום מדאורייתא (ועי' כוב"י מ"ק מה"ע ס"כ"ח ומ"ת ס"י ע"ז מ"ש בדברי ב"ש הכ"ל ובדברי תשו' מיימוני לסי' כ"ים ס"ל ומדברי הרשב"א בזה ועי' תשו' מ"ש מ"ע ה"ל ס"ר ק"ו מ"ש בזה) והן אמת דהרשב"א בחי' לסבועות בספק אי בכלי בעי' ש"ש אבל מדי הש"ע וכל הפוסקים ל"כ כן ועי' באב"מ

ס"ל ל"ל בקו"ו כמה לחות לזה וזה אינו שנים הראה לי מ"ל ש"ש מפורש קידושין מ' דגם בכלים בעינן ש"ש דוקא ודי' הרשב"א לע"ג ועכ"פ לית מאן דחש לספיקא דהרשב"א בזה ועי' שו"מ מ"ל ס"י ק"ל מ"ש בזה מהרי"ן קידושין ג' דמבואר בהקלה"ם ודלא בכה"מ שם.

ה') **עוד** יש לדון בזה דהא המקדש בטבעת שאינו שלו אין הקידושין חלין בלל וגם בטבעת שאול ל"ה קידושין רק ע"פ המופיעים המבואר בסי' כ"ם ס"ע ומסס שידע המשאיל שהוא לקדש בו ושתדע האשה שהוא שאול בידו אך בני שמקדש במה שבידו מסתמא כל מה שה"י האדם הוא שלו ועי' בתשו' מ"ש אה"ע סי' פ' וסי' פ"ד בזה והנה מי שכתן דבר לחבירו ולא כודע לנו אם כתן במתנה אם בפקדון וכדומה תלוי במחלוקת הראשונים כמ"ש בקלה"ח סי' כש"ג שקי"ע מדברי הרשב"א וכ"ן בזה ועי' בתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ג ובמל"מ פ"ג מלוה"ה ה"ח מ"ש בזה מכמ"ל ועי' בחב"מ סי' כ"ז שקי"ע שלא ראה דבר מל"מ הכ"ל ועי' בתשו' הרשב"א סי' אלף ק"פ ודו"ק ומעתה לפ"ז בנ"ד הרי העדים האחרים העידו שהשל"י כתן מקודם הטבעת לחבי"ו בשתא ולא כודע לחס על איזו אופן ואם כתן לו בפקדון ושאלה וכפי דבריו שלא ידע כלל אם הולה לקדשה והאשה לא ידעה אם הטבעת שלו או רק שאול בידו שהרי העידו שהשל"י כתן לו הטבעת ערם בואה מ"כ שם"י דאין בהקידושין ממש וגם י"ל דהוי כמקדש בלא עדים וכמש"ל בשם הב"ש כיון דהיו יכולין למקוי ע"ז ולא מקרו וכמש"ל בשם הב"מ ואולם יש מקום לומר בזה דכיון שראה אה"כ שמקדשה בו וכן שמע שאמר שהולה ליתן לאותו לה במתנה ושתק הרי כתלה בזה והקנהו לו לגמרי ושוב שפיר הי' בידו לקדשה אך דמ"מ י"ל דכיון דהשל"י בעצמו אומר שהוא לא נתנו לו כהי' לאתבמים משאר העדים בזה שהעידו שהוא נתנו לו מ"מ הרי בתה שאומר שלא הקנהו לו בזה אין מי שיכחיש לו וכאמן בזה וכהא דאמרי' בש"ס דב"ב ל"א זה אומר על אביתי כו' המי אייתי שהדי דאבתי' ואכלה שי מזקה והמי אייתי שהדי דאכלה ש"מ ואי"כ אוקי אכילה בהדי אכילה ואוקי אתנה בתי' דבהתא דנסי לאתבמים באכילתה בתבהתא מי איתבמא ע"ש וס"ל בזה וא"כ קידשה בטבעת שאינו שלו. אבל בזה יש לפקפק דהא לא אמר יותר רק שלא נתנו לו רק דמתילא נשמע מזה לא הקנהו לו וכיון דכל דיבורו בזה הוכחש בתה שאמר שלא נתנו לו איך יוכל לקיים דיבורו בתה שנשמע מתילא ממנו וגוף הדיבור מתילא כולו לאתבמים וגדולה מזו כי מהרי"ט בתשו' ח"ב אה"ע סי' מ"ג דדוקא בתרי מילי וכהא דמזקה אבהתא ומזקה ג"ש אמרי' בתה לאתבמים וכו' משא"כ בדבר אי ע"ש ומכיש בזה (והעיר הרב מוסר"ר מהא דכל האומר לא לויתי וכו' דמקיימים מה דנשמע מתילא שלא פרע אף שהוכחש בנוף הדבר ולקי"מ דהחש לאו מקום עדות אלא לגבי עצמו הוא בע"ד מ"מ אף שהוכחש משא"כ בנ"ל דדנים מכח עדותו המוכחש ולגבי עדות ל"מ בכה"ג)

ו') **ואולם** יש לדון עוד דהא בנ"ד שהגיד לא"י שלא ראה אם השליחה הטבעת תיכף והנה אם השליחה תיכף ל"ל דאין בהקידושין ממש דאף דמבואר בהג"ה רס"י ע"ב בשם תשו' מהרי"ם לאם אמרה תחלה קדשני וחזק הקידושין לאוך מיקה

אפי'

רבינו נסים האשה נקנית פרק ראשון קדושין

האשה נקנית • בשלש דרכים • כדמפרש ואזיל והאי שלש לשון נקנה הוא וגרסינן [דף כ:] בעי אחמי' חזי לשון נקנה: וקונה לה עצמה בשתי דרכים גדולים (ג) קונה את עצמה לרוחה כדרוחה לאחר: בכסף ובשטר • מפרשינן בברייתא בגמרא שהן לה בכסף לא שוה כסף ואומר לה על המיר לא תנ"ש פרוטה הרי לא מקודשת לי: ביאה • כגון עליה ואומר לה הרי הקדשתי לי בביאה זו וכולהו לוקח להו מקרא דגמרא והא דהקדיש כסף בעשר לפי שרוב הקניעים הם בכסף ונקט בי מצות בתריה שטר משום דדמי ליה שלא הוא קניט מרובה • ובסיפא נמי נקט וקונה את עצמה הקדיש נמי לאיתמי הבעל משום דגם בביאה בהדיא דאמרי לה ובמיתת הבעל שקלינן וטרינן בגמרא [דף יג:] מגת לן ושוד לגיסא דמי ברתיה ליה: **בית** שמאי אומרים בדיר ובשה דיר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל והיבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

גמ' אונתי האיש קונה אי תנא האיש קונה הוה אמינא אפילו בעל כרחה תנא האשה נקנית מדעתה אין בעל כרחה לא מייתי דרישא למעוטי מאי למעוטי חליפין סלקא דעתך אמינא הואיל וגמירנא קרא קרא משדה עפרון מה שדה נקנה בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמשמע לן דלא ואימא ה"נ חליפין איתנהו בפרוטה משה פרוטה ואשה בפרוטה משה פרוטה לא מקניא (ח) נפשה מיינא

נקנית א בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים נקנית בכסף בשטר ובביאה בכסף בית שמאי אומרים בדיר ובשה דיר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל והיבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם:

גמ' אונתי האיש קונה אי תנא האיש קונה הוה אמינא אפילו בעל כרחה תנא האשה נקנית מדעתה אין בעל כרחה לא מייתי דרישא למעוטי מאי למעוטי חליפין סלקא דעתך אמינא הואיל וגמירנא קרא קרא משדה עפרון מה שדה נקנה בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין קמשמע לן דלא ואימא ה"נ חליפין איתנהו בפרוטה משה פרוטה ואשה בפרוטה משה פרוטה לא מקניא (ח) נפשה מיינא

האשה נקנית (ג) בכלם דרכים לנעלה כדמפרש ואזיל והאי שלש לשון נקנה הוא ואייר למיתייא נמי דרך: וקונה את עצמה • לרוחה כדרוחה לאחר: בכסף • כדמפרש בגמרא שנתן לה כסף לא שוה כסף ואומר הרי את מקודשת לי: שטר • שכותב לה על כריתא תנ"ש שתן בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי ונתן לה ואומר קן: ביאה • כגון שכא עליה ואמר לה הרי את מקודשת לי בביאה זו וכולהו לוקח להו מקרא: שמעתא דבית שמאי מפרש בגמרא: פרוטה • כל דהו ומדמי ליה שלא הוא: אחד האיטלקי • כל כסף ומדמי שמונה פרוטות: כיצד • כיצד נקנית: דיר • בגמרא כתיב הכי: בשה • כל דבר שאם בא לגרע מהה מחרי כן הוא לריכה ממנו הליה אלא נמי בשטר (א) וכסף הן שוה פרוטה מדלריכה אלא מדרבנן דתקון הכי דמהני בה מאחר כדאמר ביבמות אבל אינו נותר בה לחיות ובמה לא אם הוא כהן לשפרה מן הליה רק לשאלה על שאר אחין ולהריכה נמי לאחרי ואליה לזיקה אם הלה לשמרה: **גמ'** מגיעה דרישא • שלש דרכים לשנעשה הליפין • קנין סודר: מה שדה נקנה בחליפין • דכתיב ואלה אם מנלי והתם שדה כתיב: חליפין לאיתנו בפנאת מטוב פרוטה • דק"ל דקנה בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה: לא מקניא נפשה • דנהלי הוא לה לך נעל לזו תורת חליפין מן קידושין ואפי' בכלי שיש בו שוה פרוטה אם יהיה לה נלשון חליפין לא מהני

אינגריכינן רבוא דמגיע [ל"ל דף ז:] כסף יפיב לנעלין לרבוא שוה כסף ככסף ואפי' כוכן אלמא כל הוכת דכתיב כסף לא לאו דרשא בעינן כסף דוקא והכא דלא כתיב רבוא שוה כסף מגת לן "וים לומר דגבי עבד ומזיקין אינגריכינן קרא לרבוי שוה כסף הכא לא לריך דהתם כל חד וחד למילתה אינגריך דגבי עבד סד"ל כין שמגרע פדיון ויוצא בעל כרחו של רבו לגמלא ליה רבוא אל מרחם ובין ואייתי לי לאבי אינגריך קרא לרבוי דמסברא ליה לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא: אבל גבי קידושין כיון שהיא מתכלית לה בשוה כסף לא לריך קרא לרבוי ממעטה כי מרבע ליה בדבר מסברא פשטא לן דשוה כסף מיעט שדה דמה שלא הד"ל כין דאי מרבע ליה כסף בקרבע לריך לפרשו דמסברא ליה לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא ובגי מיקרן נמי מטוס דכתיב שלא הד"ל כין דאי מרבע ליה בקרבע לריך לפרשו ממעטה כי מרבע ליה בדבר מסברא פשטא לן דשוה כסף לאבי אינגריך רבוא דיבוא לכל לגבי מקנה (ד) [בכל מקום] שבמקום מתרבים בדבר מסברא פשטא לן דשוה כסף ומיהו איכא מאן דאמר דאמ"ג דשוה כסף ככסף לגבי קידושין דאינגריך רבוא לגבי מקנה ד"מ מטלטלין אבל קרקעות לא דגמרא [דף ה:] אמרינן דמקשינן הויה ליאיה ומהך היקשא ילפינן קידושי שטר וכיון דמקשינן מה ליאיה כמתנה לא שלין מוחבין לא הגמ כמתנה לקרקע לגבי מטלטלין דהיינו דף כא:) לא הויה נמי כמתנה בפ"ק דגיטין (דף מ:) נבי כל דמגיעה בהם נב' דברים שוו ניתו בשוה לשהרוני עבדים דפרכינן עלה והא איכא מתנה ומשמע מילתא דליתא בקידושין לא קאמי אלמא דמתנה לא בקידושין פסולין וליתא דלא מתנה לא בקידושין ה"מ בקידושי שטר אבל בכסף אבל בכסף לא הוי הא מקודשת לי ונתנו לה לא הוי קידושין דקידושי שטר הוא דמקשינן לגבי מתנה דהויה דכסף לא בעינן דומיא דליאיה • ובכי מוכח לקמן בגמרא [דף כ:] נבי בעיין דשטר לרוחה בעינן לשמה • לשון דלא בעינן לשמה אמרה אורח הדיבר שטוב לשמה ואע"פ שאינו לשמה אם הויה דכסף לא בעי הויה דשטר לא בעינן לשמה • לשון דלא בעינן לשמה אמרה אורח הדיבר שטוב לשמה ודאי מהני דהויה דכסף הרי לא מקודשת לי ונתנו לה לא הוי קידושין דקידושי שטר הוא דמקשינן ליאיה אבל נתן לה קידושין אפילו אם אינו לשמה הוי הויה דכסף ומי ליאיה אע"פ אינו בדין דגבעי שיהא הדיבר שטוב לשמה שהרי אינה מהקדשת מפני שטוב אלא מפני שהוא דאמר לדעת הקדשין [נמי] הוויה לדהי (ו) לגמרי מקשינן לה כדמוכח הכיא (ז) אפ"ה כיון דהכא דגיטין לא מוכחא ובמוספתא (ח) דמכילתין מוכח בהדיא שאם קדם במתיבר מקודשת מכאבתרא דהוו קידושין וכן (ט) דעת הרמב"ם ז"ל: **וקונה** את עצמה בגט • דכתיב [דברים כד] וכתב לה ספר כריתות: ובמיתת הבעל • דכתיב [שם] לו כי יתום וגו' כדאיתא בגמרא: והיבמה נקנית • לבעל דכתיב [שם] ויצא ולא יהיה לאיש אחר: דכתיב [שם כה] ויצא עליה חלב בעל וכסף לון מעשיון בה מן הטרה אלא מדרבנן דתקון דמהני בה אמתר בהתריון ביבמות (דף כ:) חלב ליט גומר בה לטוות יוכשה ומיומא לה ולא לעבור אוהב מן הטליה אלא לעבלה על אחר האחים: וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם • בגמרא מוכחינן הכי: **גמ'** ומיהו האים קונה • כדאמרינן בחדרך פרקין האים מקדש ומיפני הכי האים קונה בשלש דרכים ומקנה אותה לעצמה בשתי דרכים: מגת שאשה נקנית מדעתה לון בעל כרחה לא • ולישנא הכי משמע דנקנית מדעתה דבריהה תליא מילתא • ות"ם והא יכמה דמיקניא בעל כרחה וקאמי הימנה יכמה נקנית יש לומר אמן הכי אמרינן לו הגת האים קונה ודאי משמע לה בעל כרחה לכיכך מגת נקנית שם בהשמע מדעתה ומשמע נמי בעל כרחה וכל חד וחד כדיניה • לו נמי משום דבקידושין הוה ליה לאמתי האים קונה ואמת האשה נקנית מדעתה הוא מה שאין כן ביבמה דלא מיתני ליה היבם קונה דאפילו דעתיה דידה לא בעינן אלא ממילא נקנית בביאה שלא מדעת שמיה: **מגינא** דרישא • ג' דרכים: למעוטי חליפין • קנין סודר: הואיל וגמרינן קרקע קרקע משדה עפרון • בגמרא אמרינן דמאי דכתיב כי יקח איש אשה הייט בכסף דכתיב הכא כי יקח ודכתיב בשדה עפרון נתתי כסף השדה קח ממני: מה שדה מיקניא בחליפין • דכתיב (רות ד) שלף איש נעלו ונתן לרעהו והתם שדה הוא: חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה • דכקיימא לן בפרק האדם (דף מו:) קונין בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה: לא מיקניא • נפשה דגמלי הוא לה לבעל בטל הוא תורת חליפין מקדושין ואע"פ שקדשה בכלי שיש בו שוה פרוטה לא יהיב לה בתורת חליפין לא מיקניא עד דיהיב לה הכלי לשוס כסף: ואיכא למידק הכא הייכי אמרינן סלקא דעתך למימר מה שדה מיקניא בחליפין לא אשה נמי מיקניא בחליפין דהא אין לא גמרינן אשה מהדה דלמא דכבל מדי דמיקניא קרקע מיקניא ביה אשה ובכי מוכח בגמרא דבתר דגמרינן קדושי כסף מקיימה קיימה אחרי' נמי [דף ה:] מנין שאף שאמר בשטר נמי דיקוש לן מיניה אלא ודאי לשון קיימה הוא דגמרי' דבכסף הוא וכיון שכן חליפין מגת מיתי: עוד הקשו נמי דאשה בפחות משוה פרוטה לא מיקניא נפשה אע"פ לומר הכא בטל תורת חליפין הנוון פרוטה בקידושין כיון שבפחות משוה פרוטה לא נתבטלו מחמת פיכול קניינן אלא מחמת קפידתה של אשה • ומרחק הרמב"ן ז"ל לחבר קושיות הללו ולפי מה שכתב נראה שעיקר הגיכרא היא ואשה בפחות משוה פרוטה לא מיקניא ולא גרסינן מיקניא נפשה [כמו שכתוב] בהלכות ולפי דעתי שתי קושיות הללו אלמא מתורלת בחברתה דמעיקרא הכי מקשינן ס"ד אמינא שקנין חליפין הוא בכלל קיחה הכתובה בקידושין וחליפין מתורת כסף מהני ואע"ג דהכתם נמי ס"ל דחליפין איתנהו בפחות פרוטה אפ"ה אשאר לכון דבפיגן בהו כלי ודבר המטיים כלומרתם בפרק האדם (שם) דבר המזיב הוא אף על פי שאינו שוה פרוטה דאמרינן מה כלי דבר משוב דמשום הכי אמרינן דטעון ג' מתנין והוזה לו בתחד מהם מייב דילמא כלום אמר שכן כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (דף מז) וכיון שכן איכא למימר דמתורת כסף קונין ובכלל מי יקח טוהו ומהדרינן דאי אמאר דקנין חליפין איתיה בכלל כי יקח דאתן מהני פרוטה מעוה פרוטה אפילו בכלי אבל לא אם נכנסה לתוכה בכלי אינו אלא אם כן הוא בכלי שיש בו שוה פרוטה אם הוא פחות משוה פרוטה בכלל ואי אפשר מעוה פרוטה לא אמר דבר המטיים כלומרתם בפרק האדם (שם) דבר המזיב הוא אף על פי שאינו שוה פרוטה דאמרינן מה כלי דבר משוב דמשום הכי אמרינן דטעון ג' מתנין והוזה לו בתחד מהם מייב דילמא כלום אמר שכן כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (דף מז) וכיון שכן איכא למימר דמתורת כסף קונין ובכלל מי יקח טוהו ומהדרינן דאי אמאר דקנין חליפין איתיה בכלל כי יקח דאתן מהני

הושענא קרו לה. על סמ שרגילין לחוגגן להושענא נמג: והמסכך ברשות הרבים. הא נמי גזל הרבים: מחלוקת. הא דפסיל ר׳ אליעזר כגון שהקף את הסיכוך והויאו מסוכתו הכניסה בקרקעו של גזל *וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: ור׳ אליעזר לטעמיה.

אי בהגזל בתחלה (כ״ק דף קיז:) אלא רולה לייחד דבריו בכל ענין: אבל גזל עצים וסיכך בהן. אין זה לא גזולה ולא שאולה דקנעבו בשיטוי מעשה ושיטוי הסם ועוד משום מקנת הגבים אין לו עליו לסתור את בניו אלא יחזיר דמיס והא דאמרינן בפרק הישן (נעיל דף מז:) דמורו רבנן בגזולה לאו בגזל סוכה המחוברת לקרקע ולא בגזל עצים וסיכך בהן אלא בגזל סוכה העשויה בדאם בהעגלה לו בדאם הספינה (ה) והיא עגלה עגלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמיס אלא כמו שהיא בטיה דאין בה משום הקנת הגבים שהרי לא טרח לבנותו ולא הוציא עליו יציאות אלכך גזולה היא כך פי׳ בקונטרס ועל מנס דחק המדקדיב לך דמעמעינן גזולה בפרק הישן (נעיל דף מז:) וגזל עצים וסיכך בהן שיטוי החוזר לבעייתן הוא ומדאוריתא לא קני ומשום מקנת מרים הייט מדרבנן וקרא מיפוקס מדאוריתא ואחילו [מדרבנן] בלא עגלה וספינה אינה לאוקומיה קרא כגון בדאוכן שבנה סוכה בחצרו של שמעון (כ) מדעתו ובא שמעון ומקף את לאוכן והוציאו מסוכתו דאין עליה פורת שאולה *ביון דלא קיימא בדשותו של לאוכן ולא דמיא לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת ולכך אין קרקע נגזלת אך״ל סבר לא מקשינן לולב לאתרוג. פי׳ בקונטרס לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לידרוש מעצמו מכל ״ג מדוה שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר ותימה גדולה פי׳ דאפילו שמוכין דהייט שני מקרלות הסמוכין זה לזה ניתנו לידרש מן התורה כדאמרן בריש יבמות (דף ד׳) שמוכין מן התורה מנין שנאמר שמוכים לעד לשלם עשויס באמת ויסר *כל שכן היקיש דהייט שני דברים המוקשים בפסוק אחד ואחילו לר׳ יהודה דלא דרים שמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כדאמרינן התם מ״מ בהיקיש מודה אלא כל המזהו אחס דן מעצמו מון מגזרה שוה דאין דן אלא אם כן למדה מרבו והכא בסכרא פליגי דיש דברים שאין להקישם לאותו דבר ושמא קסבר לא שייך לגון הדר אלא בפירות אין תוגדין את הטולב אלא כמיטו. דומה היכי בעי לגמיר משום דבעי הדר והא פסל במתניתין (ד׳ ט:) בגימוטיה של זהב שהיו עושין משום עוי ושמא הוי מלי למימר וליטעמיך:

לא ולא פריש. יש לדקדק מלאן דאם לא אלא כסר מכרך בפסול מדקתני פריש לו רמון ויש לדמות אבל יש לדקדק דסרי כמו לולב פסול לרבנן בעצה הדחק: האיל

הושענא מעיקרא נמי לאמא הושענא קרו ליה ת״ר סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים ר׳ אליעזר פוסל וחכמים *מכשירין אמר רב נחמן מחלוקת בשתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו ורבי אליעזר לטעמיה דאמר *אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי נמי *קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא ורבנן לטעמייהו דאמרי אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו וקרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא אבל *גזל עצים וסיכך בהן דברי הכל אין לו אלא דמי עצים ממאי מדקתני דומיא דרשות הרבים מה רשות הרבים קרקע לאו דידיה הוא סוכה נמי לאו קרקע דידיה הוא ההיא סבתא דאתאי לקמיה דרב נחמן אמרה ליה ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי צוותה ולא אשגח בה רב נחמן אמרה ליה איתתא דהוה ליה לאבוהא תלת מאה ותמני סרי עבדי צוותא קמייכו ולא אשגרוהו בה אמר להו רב נחמן פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד אמר רבינא *האי בשורא דמטללתא דגזולה עבדי ליה רבנן תקנתא משום תקנת מריש פשיטא מאי שנא מעצים מהו דתימא עצים שבידו אבל האי לא שביתא אימא לא קמ״ל *הני מילי בגו שבעה אבל לבתר שבעה הדר בעיניה ואי חברו בטינא ואפילו לאחר שבעה נמי יהיב ליה דמי *תנא יבש פסול רבי יהודה מכשיר אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג מה אתרוג בעי הדר אף לולב בעי הדר ור׳ יהודה סבר לא מקשינן לולב לאתרוג אבל באתרוג דברי הכל הדר בעינן ובלולב לא בעי ר׳ יהודה הדר והתנן *רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה מ״ט לאו משום דבעי הדר לא בדקתני טעמא *רבי יהודה אומר משום ר׳ טרפון כפות תמרים כפות ואם היה פרוד יבפתנו ולא בעי הדר והתנן *אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי רבי יהודה מאי טעמא לאו משום דבעי הדר לא דהא אמר רבא *אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא [ואלא] מאי טעמא דרבי יהודה התם דקא סבר *לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרינא הוה להו חמשה מינין ובאתרוג מי בעי רבי יהודה הדר והתניא *ארבעה מינין שבלולב כשם שאין פורתין מהן כך אין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג *לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר *במושין כשרין יבשין פסולין ר׳ יהודה אומר אף יבשין ואי״ר יהודה מעשה בבני

אי בהגזל בתחלה (כ״ק דף קיז:) אלא רולה לייחד דבריו בכל ענין: אבל גזל עצים וסיכך בהן. אין זה לא גזולה ולא שאולה דקנעבו בשיטוי מעשה ושיטוי הסם ועוד משום מקנת הגבים אין לו עליו לסתור את בניו אלא יחזיר דמיס והא דאמרינן בפרק הישן (נעיל דף מז:) דמורו רבנן בגזולה לאו בגזל סוכה המחוברת לקרקע ולא בגזל עצים וסיכך בהן אלא בגזל סוכה העשויה בדאם בהעגלה לו בדאם הספינה (ה) והיא עגלה עגלת שאינה מחוברת לקרקע ואין עליו להחזיר דמיס אלא כמו שהיא בטיה דאין בה משום הקנת הגבים שהרי לא טרח לבנותו ולא הוציא עליו יציאות אלכך גזולה היא כך פי׳ בקונטרס ועל מנס דחק המדקדיב לך דמעמעינן גזולה בפרק הישן (נעיל דף מז:) וגזל עצים וסיכך בהן שיטוי החוזר לבעייתן הוא ומדאוריתא לא קני ומשום מקנת מרים הייט מדרבנן וקרא מיפוקס מדאוריתא ואחילו [מדרבנן] בלא עגלה וספינה אינה לאוקומיה קרא כגון בדאוכן שבנה סוכה בחצרו של שמעון (כ) מדעתו ובא שמעון ומקף את לאוכן והוציאו מסוכתו דאין עליה פורת שאולה *ביון דלא קיימא בדשותו של לאוכן ולא דמיא לקרקע דבחזקת הבעלים עומדת ולכך אין קרקע נגזלת אך״ל סבר לא מקשינן לולב לאתרוג. פי׳ בקונטרס לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לידרוש מעצמו מכל ״ג מדוה שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר ותימה גדולה פי׳ דאפילו שמוכין דהייט שני מקרלות הסמוכין זה לזה ניתנו לידרש מן התורה כדאמרן בריש יבמות (דף ד׳) שמוכין מן התורה מנין שנאמר שמוכים לעד לשלם עשויס באמת ויסר *כל שכן היקיש דהייט שני דברים המוקשים בפסוק אחד ואחילו לר׳ יהודה דלא דרים שמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כדאמרינן התם מ״מ בהיקיש מודה אלא כל המזהו אחס דן מעצמו מון מגזרה שוה דאין דן אלא אם כן למדה מרבו והכא בסכרא פליגי דיש דברים שאין להקישם לאותו דבר ושמא קסבר לא שייך לגון הדר אלא בפירות אין תוגדין את הטולב אלא כמיטו. דומה היכי בעי לגמיר משום דבעי הדר והא פסל במתניתין (ד׳ ט:) בגימוטיה של זהב שהיו עושין משום עוי ושמא הוי מלי למימר וליטעמיך:

לא ולא פריש. יש לדקדק מלאן דאם לא אלא כסר מכרך בפסול מדקתני פריש לו רמון ויש לדמות אבל יש לדקדק דסרי כמו לולב פסול לרבנן בעצה הדחק: האיל

נעיל כו:

נעיל נ: כ״ק לא.]

הגהות הב״ח

(ה) היס׳ ד״ס אלבוסי׳ בגלס בספינה דסיא עגמה: (כ) בא״ר בשמעון אלא מדמעון:

מוסף רש״י

יאגדנו מלמעלה. אם נפרנו עליו לאגדם שיהו עולין עם הסדרה כשאר לולבין (נעיל כט:). אפילו בסיב. מוליב״ס שנבל סביב ונכרך סביבו כלולבי גפנים (נקמן לו:). בעיקרא דדיקלא. נמחוך ממנו עלים וקולפן עד שרחוין לאגד, ושמעת דר׳ יהודה לא מקום הדר הוא, דהא מוקימנא לא בני הדר, אלא מקום דבעי מינו (נקמן לו:).

[נעיל כט:]

[נקמן לב.]

נקמן לו:

שם

[נעיל נ: וש״נ]

[פוסס פ״ב]

לעיין רש״י

קורוניא (קורוני״ן). חבוש (מרי״). פלצידי״ש. מובלים.

יא א מיי׳ פ״ה מהלכות סוכה הלכה כה סמג עשין מג טוש״ע ת״ח סימן תלו סעיף ג:

יא ב ד מיי׳ פ״ה מהלכ׳ גזילה הלכה ה סמג עשין עב טוש״ע ח״מ סימן שס סעיף ח:

יב ה מיי׳ פ״ו מהלכ׳ לולב הלכה ה סמג עשין מד טוש״ע ת״מ סימן תרמח סעיף יג יד:

יג ו מיי׳ פ״ח מהלכות לולב הלכה ה סמג שס [טוש״ע ת״מ סי׳ תרמו סעיף ו ופי׳ תרמו סי״ב]:

רבינו חננאל

שיטר דמעיקרא נמי אמאי דהשענא קרו ליה: אמיקנא מחלוקת ר׳ אליעזר וחכמים בסוכה גזולה בתוקף חבירו והוציאו מסוכתו ר׳ אליעזר פוסל וחכמים מכשירין. אבל גזל עצים וסיכך בהן אין לו אלא דמי עצים בלבד. פ״ו פעיתא צעקנית. אמר רבינא גזל בשורא וסיכך בה עבדו רבנן תקנתא בה כדתנן בפס׳ ניסן פריש הגזל שבנאו בבנין שנוטל דפיו פסני תקנת השבים ואי חברות בטינא בלוטר קבעה בפים להיותה שם אין מחייבין אחרו נתן את דמיו ורוי. תנא אין אדם יוצא י״ח בלולבו של חבירו ביו״ם ראשון אא״כ נתנו לו בסתנה נטורה. ומעשה בר״ג וזקנים שהיו באים בספינה ולא היה להם לולב. לקח רבן גמליאל לולב באלף זוז והב. וכיון שיצא בו נתנו בסתנה נטורה לחבירו וחבירו לחבירו כו׳. תנא יבש פסול ור׳ יהודה מכשיר. אוקמה רבא מחלוקת ר׳ יהודה ורבנן בלולב. דר׳ יהודה מכשיר ביבש ולא בעי הדר בלולב. והא דקתני אין אוגדין את הלולב אלא בסיבו לאו משום דבעי הדר בלולב אלא משום דר׳ יהודה סבר לולב צריך אגד ואי אגיד ליה בסיבו אחר ולתי פיו הלולב הוו להו ה׳ מינין לסיכך חני אין אוגדין את הלולב אלא בסיבו ואמ׳ סיב וביבש בו שהרא מסיבו דקל כשר לאגד בו.והא דתניא(נקמן)*) כמישין כשרין. יבישין פסולין. ר׳ יהודה אומר אף יבישין כשרין

*) נראה ג״ל להסירה ולהחזיר לאחר ר׳: **) נראה ג״ל לתרגמת מינין וכו׳ כמושין כשרין וכו׳:

גליון השס

נמי׳ לא יכול לא פריס. מי׳ נמוכי אמן כלגני מלוחים כגיס דף כח ד״ס כמי: רש״ל ד״ס מאלוקת מי׳.וכל המחוכר. עי׳ תוס׳ פרס מלוכות פ״ב סימן *קלא וכדמיו כ׳ ממ״ת סס״ מלו: תוס׳ ד״ס אבל גזל. כיון דלא קיימא בדשותו של לאוכן וכו׳ ולכך אין קרקע נגזלת. תמוה לי כל תמרינן יאלו עבדים שהקנו לקרקעות ד״ס אבל גזל עבדים וכמיכן לגיתו אין נגזלים ושפסס נכר אין מיוב בלהביאתן

כמי לא דאין קיימין מיסוס כשלים וכס בדשות הגזלן ולא״ס אין נגזלות ולא״ס: שום ד״ס כמי וכו׳ כ״ס הקנתא. פי׳ ד״ס דף לד ע״ל בגמ׳ ד״ס ר״ק אי לאו ג״ס. ומסתברין דף סב ע״ל בגמ׳ ד״ס הקנתא. ומכות דף סב ע״ל כס׳ ד״ס זאת לומרת.

השולח פרק רביעי גיטין

עין משפט נר מצוה

צב א ב ג מיי' פ"ז מהל' מכירה הל"ב ד סמג עשין מז טור"ש י"ד סימן רכז סדיף ס:

צג ד מיי' פ"ג מהל' מלוה הל"ב יג סמג לאין קנה:

(מיל כג: [מתורה כמה])

(נדל לב: ושל)

[זנמים מהי]

תוספות רי"ד

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד ובטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר *לא תוהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם (ז) כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להרוה כדברי ב"ש *ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכ"א *לא קנה אמר רבה *מחלוקת בשטר דרבי סבר *והפדה לא נפדתה או הופשה לא נתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו ורבנן *גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד נמי חציו לא יאבל בכסף דברי הכל קנה פדויה ואינה פדויה לימא בהא קמיפלגי *דמר סבר הקישא עדיפא ומר סבר ג"ש עדיפא לא דכולי עלמא גזירה שוה עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר בעבד שיוצא בכסף ורב והפדה לא נפדתה פדויה ואינה פדויה סבר מלא *דברה תורה כלשון בני אדם אבל בשטר דברי הכל לא קנה מתיבי המשחרר חצי עבדו בשטר רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה תיובתא דרב יוסף תיובתא (נימא) בשטר הוא דפליגי אבל בכסף לא פליגי *לימא תיובתא דרב יוסף בתרתי אמר לך רב יוסף פליגי בשטר והה"ד בכסף והא דקא מיפלגי בשטר להדיעך כתו דרבי וליפלגו בכסף ולהדיעך כתן דרבנן *כתן דתותיה עדיף ליה ת"ש *והפדה יכול *לכל ת"ל לא נפדתה או לא נפדתה יכול לכל ת"ל והפדה *הא כיצד פדויה ואינה פדויה בכסף ובשטר כסף ואין לי אלא בכסף בשטר מנין ת"ל והפדה לא נפדתה או הופשה לא נתן לה ולהלן הוא אומר *ובחב לה ספר כריתות מה להלן בשטר אף כאן בשטר אין לי אלא חציו בכסף או כולו בשטר חציו בשטר מנין ת"ל והפדה לא נפדתה או הופשה לא נתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו בשלמא לרב יוסף בתר דאיתותב הא מני רבי היא אלא לרבה רישא דברי הכל וסיפא רבי אמר לך רבה אין רישא דברי הכל וסיפא רבי רב אשי אמר רבי היא אלא מתניתין דקתני מי שחציו עבד וחציו בן חורין בשלמא לרבה מוקים לה בכסף ודברי הכל אלא לרב יוסף לימא רבי היא ולא רבנן אמר רבינא בעבד

בת חורין אינו יכול. ליפא מפני לד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר המלך לא על מוהו הוצרם ברא אלא כי אם לשבת הוצרם בם יסוד יצרה: גמ' קנה. והרי מצינו בן חורין: והפדה לא נפדתה. דגמי שפחה פדויה מיכא דכתיב ביה בפדויה ומיהא פדויה נפדתה: תורה אור

מוסף רש"י

לא תוהו בראה. לא בדרך הקב"ה אם המלך לחיות בלא יישוב, אלא לשבת יצרה (תנינה ב:).

המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה. הטבר מאתו מני מלוי (לעיל כג:) קנה לחלוי, והרי מלוי בן חורין ומפ"ש אבל שחרור כולו יש ל' לקבל אם ניטו, ונעטו ידו בלון כלתר (תמורה כה:).

לה לה מאשה. מתיב הכא ובחב לה, וכתיב הכם לו מכסף לא ניתן לה (תנינה ד:). בה דהיתירא עדיף ליה. טוב לו לשמעינן כה דבר המתיר, שהוא מוקף כל שמותמו ומיט ידים. (המיר: אבל כה הוקמן מיהו לאיר מיהו עדיפא מהיקש שבן אינה יוצאה בכסף. לפיכך מיהו מתגרשת בחצאין: תאמר בשפחה שיוצאה בכסף. הלכך כי נפקא בשטר תלא אף לחלוין: דברה תורה כו'. ועלוהו בשפחה גמורה משמע: לא קנה. דגמר לה לה מאשה: בשטר הוא דפליגי. הדר פריך ניחא בהן מתניתא שטר נקט דוקא דאילו בכסף דברי הכל קנה: נימא תיובתא דרב יוסף בתרתי. מדא דאמר בשטר רבי מדלה והכא מיא דפליגי ועוד דאמר רב יוסף דבכסף פליגי וברייתא דיקא דברי הכל מדלו דבנן דקנה: להדדיעך כתו דרבי. לאפוי בשטר לאיכא למגמר לה לה מאשה דלא מיפוק לאפלוגי פליגי: להדדיעך כתן דרבנן. דאפוי בכסף דאיכא למגדלם ומבדלם לא נפדתה פליגי יכול לכל. שכולה פדויה ומתמרכה לעבד עברי קנה משמעי וקאמר דלא יותמו מחמת ניחוח המלך לומר לא נפדתה: אי לא נפדתה יכול לכל. דלא נפדתה כלל ותפ"ש מיתיבי אם אביאה דילה הוא לו ב"ב ל"ם מנה: נמצאה לעבד עברי שמותר בשפחה: אין לי אלא בכסף. דאמרי' ביה דנקנה לחירות: בשטר מנין. שיוצאה לחירות: אין לי אלא חציו בכסף. וכ"ש כולו: או כולו בשטר. אבל חציו בשטר עדיין לא לחדוי אם שיחרר חציו יהא חציו בן חורין: בשלמא לרב יוסף לבתר דאיתותב. ומוקימנא על כרחין דמתרוייהו פליגי: הא מני. דאמר דמתרוייהו נפקא לחלוין רבי היא: אלא לרבה. דאמר בשטר פליגי אבל בכסף דברי הכל קנה: רישא. דקתני בכסף לחלוין דברי הכל: וסיפא. דקתני אף בשטר לחלוין רבי היא ולא רבנן: רב אשי אמר רבי היא. רבי אמרה לכולה לחיות ליה מהרוייהו קנה ורבנן מיפלגו עליה בעלמא בשטר ולא בכסף והא מתניתא מיהא מיהו אמרה. ול"ג ונכיב לה מליבא דמעלי: מוקים לה. דמשמתא מליו עבד וחציו בן חורין בכסף ודברי הכל: [כתובות מה:]

מוסף רש"י

בת חורין אינו יכול. ליפא מפני לד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר המלך לא על מוהו הוצרם ברא אלא כי אם לשבת יצרה (תנינה ב:). והרי מצינו בן חורין והפדה לא נפדתה. דגמי שפחה פדויה מיכא דכתיב ביה בפדויה ומיהא פדויה נפדתה

תורה אור

(ז) כופין רשי"י

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד ובטל. ליפא מפני לד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר המלך לא על מוהו הוצרם ברא אלא כי אם לשבת יצרה (תנינה ב:). והרי מצינו בן חורין: והפדה לא נפדתה. דגמי שפחה פדויה מיכא דכתיב ביה בפדויה ומיהא פדויה נפדתה: תורה אור

(ז) כופין

(מיל כג: [מתורה כמה])

(נדל לב: ושל)

[זנמים מהי]

תוספות רי"ד

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד ובטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה ב"ה הוהרה לו שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להרוה כדברי ב"ש • מ"ר כגון עבר של שני שותפים ושחרר אחד את חלקו ולמחאין ולחלקין מלאכת ידו ביומים בכל יום יום ויום ותקבו שיום אחד עבדו רבו ויום אחד עבדו מבני שאשר רבו הוא בבני ואתם עושים אותו שותף לי ס"ה תקבו שיבא עבד יום אחד לרבו יום א' הוא חשיב לעצמו כאם מצא מציאות ביום של רבו הכל של רבו ואם מצא הכל לעצמו לא שחלקו המציאות ביומים ובעבור הזה שלא הוא פלאכת ידיו בשותפות שאין רבו שחוה אלא עבד את רבו יום א' בשו עבד לחלאבתו וכל המציאה של אותו היום שלו כך פחח הגיחה נמי שלי הכו האמרי' בגמ' נגרו שוי יום של רבו לרבו יום של עצמו ולא אמרי' שיחלקו ביומים דמי פחת הגיחה: ליטא שפחה אינו יכול בפני שחציו בן חורין כה חורין אינו יכול פמני שחציו עבד ואינ"ם דעבד מתוך בפמוות בסוף ס' האשר דרבי מתחן אמר עבד נרבא מפחה ומטור נרבא שפחה ותפסיון הדם הלבה כר' מרחן אפ"ה גזירה ומשחרירה אינו יכול ליטא דדוקא מפחה אינו יכול פמני דאסורה ליטא אבל נזירה אי משחרירה המחרת ליטא אינו יכול ליטא דעבד שלא יהא לזה לישראל ואינ"ם דמשחר מתחר בפמוות

(ז) [ומי' מיביב תוס' תגיגה כ: ד"ה לא תוהו] ג) [לעיל לח: לקמן מג:]

כדאמרי' התם דקאל נרים לא איקרי קהל דוקא פמוד שרם לו קדושת ישראל מתר בנזירות אבל עבד שאין בו קדושת ישראל אסר בנזירות המחרת ליטראל הלכך מי שהגיע עבד וחציו בן חורין הוא אסור בן בשפחה בין בבת חורין ואי ק' אמאי תנן יבמל והרי מתר בפמוות דאסרן ומשחרר נמי מתר בנזירות דאמרן בפ' עשרה יוחסין נ"ר הרוגי מלכות נתיני מתרבי מתרים ואפופי מתרים לבא זה בזה אלמא עבד משחרר מתר בפמוות (לשה) [ולא] יבמל [לשה] נכוף את רבו לשחרר חשובה מפני שאסר הענד אי אפשר ליקח פמוות שיהו בני פמוות ולא יהיה לימא שפחה יהיו בני עבדים ריש להם חקבה אי בפרוש אבל פמוות אין לדם הקבה עליהם ס"ה נתפן את רבו לשחרר ואינ"ם כרשבר נרבא פמוות אין בני הלכים אחריו לחקרא עבדים אלא אחר האם הולכים הם פמוות הכי אמרי' התם בפ' האשר דדוקא הוכרים יבולים ליסור ולא דנקבות בשטבא עבר פמוות אין בני הלכים אחריו לחקרא עבדים אלא אחר האם הם פמוות דעבד אין לו חיים מדעו דוא ודע חשר הלכך בני פמוות ואי ק' ליטמא לית דבית הכבר לי חציך בעבד עברי ואתן לך שפחה כנענית (קשה דהשבר עצמו אסור בשפחה כנענית בשאר כל ישראל עוד קשה דעבד עברי אם אין לו אשה הבנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית עיין בתרבמ"ם פ"ג מהלכות עבדים) ועוד שנכיף לרב נבוף לעבר שיסבר לי ' חשובה אומר לך הענד אינו מוכר עצמו בכל מנה אבי אינו שואל הירות ' ב"ר דוא שבטנין את הרב ולא הענד בוטא אלא שבטנין הרב דמיו שכא אחפרו לו עבדים אם דוגה לקנותם: ת"ר המשחרר חצי עבדו ר' אומר קנה וחכ"א לא קנה תאמר רבה כתלוקת בשטר דברי הכל לא נפדתה לא נפדתה והפדה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו ' ורבנן נמרי לה לה מאשה מה אשה לחציה לא אף עבד נמי לחציו לא אבל בכסף דברי הכל קנה פדויה ואינה פדויה • מ' קרא משמעי בחצאה שפחה וחציה בת חורין ודתם שיין הוא בכסף ובשטר הלכתא כרבנן דק"ל הלכה כר' מחיירו ולא מחיירו : בעבד של שני שותפין דברי

מסורת השי"ס

בת חורין אינו יכול. ליפא מפני לד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר המלך לא על מוהו הוצרם ברא אלא כי אם לשבת יצרה (תנינה ב:). והרי מצינו בן חורין: והפדה לא נפדתה. דגמי שפחה פדויה מיכא דכתיב ביה בפדויה ומיהא פדויה נפדתה: תורה אור

(ז) כופין רשי"י

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד ובטל. ליפא מפני לד עבדות שבו: לא תוהו בראה. יוצר המלך לא על מוהו הוצרם ברא אלא כי אם לשבת יצרה (תנינה ב:). והרי מצינו בן חורין: והפדה לא נפדתה. דגמי שפחה פדויה מיכא דכתיב ביה בפדויה ומיהא פדויה נפדתה: תורה אור

(מיל כג: [מתורה כמה])

(נדל לב: ושל)

[זנמים מהי]

תוספות רי"ד

בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד ובטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה ב"ה הוהרה לו שטר על חצי דמיו וחזרו ב"ה להרוה כדברי ב"ש • מ"ר כגון עבר של שני שותפים ושחרר אחד את חלקו ולמחאין ולחלקין מלאכת ידו ביומים בכל יום יום ויום ותקבו שיום אחד עבדו רבו ויום אחד עבדו מבני שאשר רבו הוא בבני ואתם עושים אותו שותף לי ס"ה תקבו שיבא עבד יום אחד לרבו יום א' הוא חשיב לעצמו כאם מצא מציאות ביום של רבו הכל של רבו ואם מצא הכל לעצמו לא שחלקו המציאות ביומים ובעבור הזה שלא הוא פלאכת ידיו בשותפות שאין רבו שחוה אלא עבד את רבו יום א' בשו עבד לחלאבתו וכל המציאות של אותו היום שלו כך פחח הגיחה נמי שלי הכו האמרי' בגמ' נגרו שוי יום של רבו לרבו יום של עצמו ולא אמרי' שיחלקו ביומים דמי פחת הגיחה: ליטא שפחה אינו יכול בפני שחציו בן חורין כה חורין אינו יכול פמני שחציו עבד ואינ"ם דעבד מתוך בפמוות בסוף ס' האשר דרבי מתחן אמר עבד נרבא מפחה ומטור נרבא שפחה ותפסיון הדם הלבה כר' מרחן אפ"ה גזירה ומשחרירה אינו יכול ליטא דדוקא מפחה אינו יכול פמני דאסורה ליטראל ואינ"ם נזירה אבל משחרירה המחרת ליטראל

זלר"מ מפי' דוקן לא וכ"כ מהרש"א דיש סנהדרין וכאן כל ישראל חוץ מאבטו של לוי עבדו ע"ז. וא"ל דרמב"ן קאמר לר' יוחנן ואף שכל ישראל חפצו כיון דבעדים והתראה לא הי' אף רובו של אבא דנו בפייס מ"מ לחוביה עזה דדבר הכלמד צ"ג מדות ל"ה מדאורייתא דחוק לומר כמו שכתבו רוב הפוסקים. וגוף דברי רמב"ן הכ"ל דמסה רבינו דן בפייס כדין עיר הנדחת ל"ע עוד דילמא דבמדבר לא דנו דין עיר הנדחת רק באלון ישראל כדכתיב עליך. ואכ"מ להלריך :

ד (ה) ובעיקר הדין של הרמב"ם שילמא מדבריו דדבר הכלמד נאמר אינו ענין לו במה מביאו אלוק מדין המפורש בתורה ומה"ט דעת רמ"א ח"מ ל"ג דמקדש בפני קרובי אם לריכה גם לדעת הר"מ ועי' פמ"ג בפתיחה לה' טריפות דלשיטת הפוסקים דהלכה למעשה מביאי פפיקו להקל ה"ה דבר הכלמד מ"ג מדות וכ"ל קלת רא' מתוס' קדושין ז"ז ע"ב ד"ה אמר קרא יגאלנו מפי' מה מי שאינו נגאל באלה אף דילפינן שנגאל באלה מ"מ כיון דלא כתיב בהדי' עניד ק"ו ופי' הא דמלריכן בהשוכר את הפועלים ומה אדם שאינו אוכל בחלוט אף דילפינן דאכל בחלוט מ"מ כיון דלא כתיב בהדי' עייש"ם ואין לזה הבנה דכיון דילפינן מ"ג מדות מה מומרא וקולא שייך בזה אמנם אם יש חילוק בדינא לענין קפץ ולענין קדושין שפיר עניד ק"ו. וע' בברכות כ"ח ומה מחון שאינו טעון לפניו שפרש"י כענין דברי תוס' קדושין :

ד (ו) וכת"ה מביא דברי הפוסקים דאף לשיטת הפוסקים דמקדש בפני קרובי אם לריכה גם מ"מ בקרובי כסף דלכ"מ קרובי כסף ל"ה מדברי מורה אמריכין מעכ"פ ודברי הלח"מ פ"ד מאישות שמבלן בין קרובי כסף דבכלמד מגז"ש דיבו כדין חופה כיון דאין אדם רן גז"ש מעצמו מעכ"פ דבר הכלמד מרינוי דקרא או מי"ג מדות וסוב ל"ש מעכ"פ. ובאמת זה דוקא לשיטת רש"י לפ"מ דאמריכין בגיטין מ"א ע"ב דגז"ש עדיף מסיקנא מה"ע דגז"ש אין אדם רן מעצמו מעכ"כ הקשה. אבל הרי בזבחים מ"ט מסקינן דלכ"ע היקשא עדיף אף דאדם רן מעצמו ולפ"ז גז"ש לא עדיף עכ"פ מדיבוי דקרא או מדבר הכלמד מי"ג מדות ועייל שפיר ממש"פ דלא כהלח"מ. אך יש לעיין בזה לשמ"כ בעלא הרועים בסוף הספר אות גז"ש ל"ח. ובקצה"ל כ"ל בישוב קו' תוס' אהא דבגיטין אמריכין דף מ"א ע"ב ג"ש עדיף מהיקש ובזבחים מ"ח אמריכין כ"ע היקש עדיף דבסוגיא דגיטין ס"ל מ"ג מדות אדם רן מעצמו חוץ מגז"ש ומש"ה גז"ש עדיף וסוגיא דזבחים ס"ל כרב"י סוכה ל"א דכל מ"ג מדות לא נתנו לדרוש מעצמו חוץ מגז"ו ומש"ה היקשא עדיף ומיבוב דרש"י אינו סותר מסוכה לגיטין כיון דסוגיות חלוקות בזה.

ולפ"ז לדקו דברי הלח"מ כיון דלדידן באמת היקש אדם רן מעצמו :

ד (ז) וכת"ה שיטת אחר דיבר דבקידש בשוה כסף בעדים קרובין אלא האם כיון דשוה כסף לא ללמוד רק מעבד עברי גרע מקדושי כסף דילפינן מג"ש ובקידש בעדים קרובים אלא אם שייך בבדם האמצ"ן דמעכ"פ איכא מקידשה אך זה לחומ' ישם קדושין אבל לא לשיטת הר"ן דשוה כסף במקדש בראון מבדרא מקודשה וא"ל ללמוד מעבד עברי וכן דעת הרמב"ם ולפע"ד קלת רא' לשיטת הרמב"ם והר"ן דמהרי"ב לקמפק בשוה כסף בע"כ אי הוי בכסף וב"ש ס' כ"ז הקשה עליו אבי' דמעבד עברי ליכא לעילף שוה כסף בע"כ משום דגזרה הסורה שלא יטמע בין הבכרים והקשה ב"ש א"כ איך יליפין מע"ע קדושין. אמנם בדור דמהרי"ע לא כתפק לשיטת חוס' רק לשיטת הר"ן דבקדושין ידעינן מבדרא. וכ"כ באבני מלואים ומאר אחרונים אמנם לפ"ז מיושב קו' רבב"א בחידושין אהא דמאבי בגמ' אי תני האיש קונה א"א אפי' בע"כ דלאמיתר דס"ל ב"ב מ"ד חלוי וקידש קדושין קדושין מה מאבי אי תני האיש קונה א"א בע"כ הרי באמת קונה בע"כ להכ"ל כיאה דכיון דהכי האמת מתקדשת בפרוטה ובמ"פ ואי תני האיש קונה א"א אפי' בע"כ ובאמת במ"פ ודאי איכא מתקדשת בע"כ כיון דבע"כ ל"א שוה כסף ככסף הוא יסוד ככון וקלת רא' לשיטת הר"ן ומהרי"ע :

אובראא דבדף ס' קשה יותר דאמריכן דאילטריך קרא דמתקדשת בכסף ולא ילפינן מעבד ובאמת מסוס דכסף בלשות לא אסכמן בע"כ והרי אף לר"א בב"ב מ"ח מדאורי' שוה קדושין בע"כ דהלוי וקידש קדושין קדושין מדאורייתא ומאמ"ל גם זאת לסר"ן הכ"ל דכיון דכתיב כסף בקרא ידעינן מבדרא דשוה כסף ככסף. אמנם אי כילף מעבד ובאמת לא בדע שוה כסף דכיון דלא אסכמן שוה כסף בע"כ בקדושין לא מוכל ללמוד מבאמת ומעבד מע"כ אם איכא קרא לכסף בדע מבדרא דשוה כסף ככסף. וזה דוחק ע"כ המומבר דכאמר דכיון דמעמא דהלוי וקידש משום דאבב אוכסא במרא ומקבש לא מיקרי זאת בע"כ ועדיין ל"ע :

(ח) ועכ"פ להר"ן ל"ש בבדרא כס"ם מ"מ מועיל לכיף כיון דבלא"ה רוב הפוסקים לא אסמו לשיטת הרמב"ם וגם בירושלמי סנהדרין פ"ג ילף ר' ישמעאל דרייכין קרובים

מצות כי אים בחטאו יומתו דבקרא כיון דאיים אים בחטאו יומתו ודאי אמיך אקיפא אך בגמ' לא אייס כן ע"כ הקשו זאת. אמנם זה דוקא לר' עקיבא ילף עקרא דלא יומתו בעדות בנים אבל כיון דר' ישמעאל מוקי קרא כפשטי' ועדות בנים ילף מוקפעו אמדה כולל לומר דקוביים אס"ם דיבעות קאי לר' ישמעאל ע"כ יכול להיות דהלכה כר' ישמעאל וכן קוביא דברכות דף ז' דמקשה כמיב פוקד עון אבות וכו' וכתיב לא יומתו אבות על בנים ולא מייתי קיפא דאים בחטאו יומתו ומשמע דפשטא דקרא לא עייל בעדות אחיא כר' ישמעאל ולא כמו שכתב בגבילת אחר בשורש שם"ם דקנהדרין פשטא דקרא מייתי בחטאו שלא יומתו בנים אבות דבמ' דקנהדר' לא משמע כן אך למש"כ דאתיא כר' ישמעאל

אחי שפיר ועיין חטו' ריב"ם ס' י"ד ועש שכתבתי ככון :

אובראא דעד הטמא אין לי גילוי מכ"ל דקרובי אם מיקרי גואלים לענין רולה ולענין גאולה קרובים כמו שפשיטא לי' למפרש בירושלמי הנ"ל אולי מקבלא משמע לי' כן. ועכ"פ מועילים גם דבריהם לגרף לדעת הפוסקים שלא לחוש להלריך גם בקרובי אם כמ"ש ג"כ הריב"ם ס' י"ד :

(ט) והנה כת"ה דן בעדות של רא' שלא ידע בשעת קדושין אם שנבעת היא בלעדי או כסף ואם היא בלעדי אינו שוה פרוטה א"כ כיון שהוא קרוב עלד האם ואם הוא אינו שוה פרוטה א"ל גם רק משמש אמא ס"פ במדי בכה"ג בקרובי אם לכ"ע א"ל גם זה ככון אך אם יתברר שהיא של כסף ודאי שוי קדושין ואמנם כת"ה דן כיון דהעדים לא ידעו אם היא מו"פ הוא כמקדם שלא עדיים כמ"ש הב"ש והח"מ ס' י' בשם הסוכה מיימוני בשם מהר"מ כשהעדים מסופקים אם הי' קרוב לו או לה ל"ה קדושין וכן הקשה הב"ש ס' ל"א וזה ליתא דלדעתי מעם מהר"מ היא כיון דהעדים לריכים להעיד שלאו דבר ברור ואפי' אומרת וידיעה שלא רא' ל"מ בעדים רק הב"ד דיין ע"ז אבל העדים לריכים להעיד שבודאי לאו ועי' בטיב גיטין להגאון מהר"ץ מבארכהארד בגיטין דף כ"ח א"כ כשהעדים מסופקים איך לאו אם קרוב לו או לה ל"ה עדים כלל משא"כ אם לאו דבר ברור רק שאם מסופקים אם הדבר שו"פ כש"כ אם לאו מזרק לה גם בחוך ד"א רק שלא ידעו אם האשה קדמה או הבעל קדם א"כ בשעה כתיבת הגט שפיר לאו הוא קפק גם כמ"ש הוס' גיטין ע"ח וגם מהר"מ מודה לזה. ועיין בקונטרס אחרון במקנה ס' ל' שהאריך הרבה בדברי מהר"מ ולפענ"ד כמו שכתבתי דדוקא כשמסיפקין בראיתו. ומוב לאיתי שגם המקנה כתב כן ולכאורה לפ"ז בב"ד שהוא מסופק בראי' איך לאה אם היא של כסף או של בדיל ז"א דכיון דלאו שהתיבה מידו לידה יש לאם להעיד דבר ברור והב"ד ידוכו אם היא קדושין. ועוד דאם א"כ ידעו העדים שהוא של כסף מסתי לאיית הקדושין למפרע כעין שכתבו הוס' גיטין ע"ח דאם לא קלאו העדים הגע בשעה כתיבה עכשי הקיראה שאא"כ שהגע יועיל למפרע ה"ה כשלאו העדים אא"כ שהיא ש"פ מועיל ועיין באבני מלואים ס' ל"א ס"ק ד' מ"ש על המהרי"ט. וע' ס' הקודש והגם דהפני' כ' דאם העדים לא ידעו שהיא מו"פ ל"ל דהוא כמקדש שלא עדים מ"מ לדעתי אין לסמוך ע"ז :

(י) גם מה שכת"ה דן דאם לא ראה שעד אם היא מו"פ הוא דבר ולא אלי דבר כמו שכתב הפר' הכם שיעת הרמ"ה דאם קידש בפחות משו"פ אם קידשה אחר וכשאה לו הולד משני כשר וכתב הב"ש דהא דאמריכן בגמ' דעובדא דקדיש בפחות משו"פ וכו' אמתאר מהאי משפחה ופרשו רבנן מיכה לא משום דס"ל כשמואל ומשמע דלשמואל אין הולד כשר דהרמ"ה יפרש לא משום דס"ל כשמואל ולשמואל אין הולד כשר דבאמת גם לשמואל הולד כשר רק משום דס"ל כאבי ורבא דאיתיכן לעדים במדינה הים שהי' מו"פ ולכאורה איך הולא הרמ"ה דברי הגמרא משמן וכתבתי בגליון הב"ש דהרמ"ה הוכיח כן דקשה בש"ס מה מהני עדים אחרים שהי' מו"פ הרי הוא דבר ולא אלי דבר בקושיא הכפ"י אך לפי המבואר בהוס' ב"ק דף נ' דאם יש מועלת בעדותן לדבר מה לא הוי אלי דבר א"כ כיון שאף אם אין מו"פ יש מועלת בעדותן אליכא גם מדרבנן אוב ל"ה אלי דבר וכבר כתבתי

דבדי תוס' קדושין :

ד (ו) וכת"ה מביא דברי הפוסקים דאף לשיטת הפוסקים דמקדש בפני קרובי אם לריכה גם מ"מ בקרובי כסף דלכ"מ קרובי כסף ל"ה מדברי מורה אמריכין מעכ"פ ודברי הלח"מ פ"ד מאישות שמבלן בין קרובי כסף דבכלמד מגז"ש דיבו כדין חופה כיון דאין אדם רן גז"ש מעצמו מעכ"כ דבר הכלמד מרינוי דקרא או מי"ג מדות ובוב ל"ש מעכ"פ. ובאמת זה דוקא לשיטת רש"י לפ"מ דאמריכין בגיטין מ"א ע"ב דגז"ש עדיף מהיקשא מה"ע דגז"ש אין אדם רן מעצמו מעכ"כ הקשה. אבל הרי בזבחים מ"ט מסקינן דלכ"ע היקשא עדיף אף דאדם רן מעצמו ולפ"ז גז"ש לא עדיף עכ"פ מדיבוי דקרא או מדבר הכלמד מי"ג מדות ועייל שפיר ממש"פ דלא כהלח"מ. אך יש לעיין בזה לשמ"כ בעלא הרועים בסוף הספר אות גז"ש ל"ח. ובקצה"ל כ"ל בישוב קו' תוס' אהא דבגיטין אמריכין דף מ"א ע"ב ג"ש עדיף מהיקש ובזבחים מ"ח אמריכין כ"ע היקש עדיף ומיבוב דרש"י אינו סותר מסוכה לגיטין כיון דסוגיות חלוקות בזה.

ולפ"ז לדקו דברי הלח"מ כיון דלדידן באמת היקש אדם רן מעצמו :

ד (ז) וכת"ה שיטת אחר דיבר דבקידש בשוה כסף בעדים קרובין אלא האם כיון דשוה כסף לא ללמוד רק מעבד עברי גרע מקדושי כסף דילפינן מג"ש ובקידש בעדים קרובים אלא אם שייך בבדם האמצ"ן דמעכ"פ איכא מקידשה אך זה לחומ' ישם קדושין אבל לא לשיטת הר"ן דשוה כסף במקדש בראון מבדרא מקודשה וא"ל ללמוד מעבד עברי וכן דעת הרמב"ם ולפע"ד קלת רא' לשיטת הרמב"ם והר"ן דמהרי"ב לקמפק בשוה כסף בע"כ אי הוי בכסף וב"ש ס' כ"ז הקשה עליו אבי' דמעבד עברי ליכא לעילף שוה כסף בע"כ משום דגזרה הסורה שלא יטמע בין הבכרים והקשה ב"ש א"כ איך ילפין מע"ע קדושין. אמנם ברור דמהרי"ע לא כתפק לשיטת חוס' רק לשיטת הר"ן דבקדושין ידעינן מבדרא. וכ"כ באבני מלואים ומאר אחרונים אמנם לפ"ז מיושב קו' רבב"א בחידושין אהא דמאבי בגמ' אי תני האיש קונה א"א אפי' בע"כ דלאמיתר דס"ל ב"ב מ"ד חלוי וקידש קדושין קדושין מה מאבי אי תני האיש קונה א"א בע"כ הרי באמת קונה בע"כ להכ"ל כיאה דכיון דהכי האמת מתקדשת בפרוטה ובמ"פ ואי תני האיש קונה א"א אפי' בע"כ ובאמת במ"פ ודאי איכא מתקדשת בע"כ כיון דבע"כ ל"א שוה כסף ככסף הוא יסוד ככון וקלת רא' לשיטת הר"ן ומהרי"ע :

אובראא דבדף ס' קשה יותר דאמריכן דאילטריך קרא דמתקדשת בכסף ולא ילפינן מעבד ובאמת מסוס דכסף בלשות לא אסכמן בע"כ והרי אף לר"א בב"ב מ"ח מדאורי' שוה קדושין בע"כ דהלוי וקידש קדושין קדושין מדאורייתא ומאמ"ל גם זאת לסר"ן הכ"ל דכיון דכתיב כסף בקרא ידעינן מבדרא דשוה כסף ככסף. אמנם אי כילף מעבד ובאמת לא בדע שוה כסף דכיון דלא אסכמן שוה כסף בע"כ בקדושין לא מוכל ללמוד מבאמת ומעבד מע"כ אם איכא קרא לכסף בדע מבדרא דשוה כסף ככסף. וזה דוחק ע"כ המומבר דכאמר דכיון דמעמא דהלוי וקידש משום דאבב אוכסא במרא ומקבש לא מיקרי זאת בע"כ ועדיין ל"ע :

(ח) ועכ"פ להר"ן ל"ש בבדרא כס"ם מ"מ מועיל לכיף כיון דבלא"ה רוב הפוסקים לא אסמו לשיטת הרמב"ם וגם בירושלמי סנהדרין פ"ג ילף ר' ישמעאל דרייכין קרובים

ש"ר - גיב ילאך - חלק א - אבן העזר
הגאון רב' יחזקאל שרגא פלאם

דעתו בעת ההיא שראה שממש בטלו החושים ממנה מרוב בהלה א"כ אפי' יהיה האמת ששמעה וידעה והבינה לא מקרי מקדש בעד:

הראש הששי כיון שהעד לא ראה נתינת הזיבצנר מידו לידה ממש והרי מבואר בסימן מ"ב סעיף י"ד בהג"ה שצריכים העדים לראות הנתינה ממש מידו לידה ע"ש. ואף לדברי המרדכי שהביא הב"ש שם בס"ק י"ב נלענ"ד דהיינו בחפץ שניכר לעדים בט"ע שחפץ זה שהוא עתה בידה הוא ניהו החפץ שהזכיר המקדש בשעת קידושין אבל זה שקידשה במטבע מה בכך שראה העד אח"כ המטבע בידה מ"מ כיון שלא ראה הנתינה ממש אין כאן דבר המוכיח שהרי אין סימן במטבע ואולי היה בידה מטבע זו משלה ואף שעתה היא מודית שקיבלתו מהמקדש מ"מ כיון שלא היה זה ידוע להעד בשעת מעשה מקרי מקדש בלא עד:

הראש השביעי והוא הפונה קדים וחוזר להיחר הראשון שהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין אלא שחששנו לדברי הסמ"ג. והנה בקידושי ע"א מצינו על שלשה דרכים או שמודים לדברי העד או שמכחישים או שאינן מודים ולא מכחישים רק שאינם יודעים ואינן זוכרים. והנה לא שייך בגמרא לומר מאי הוה עלה אלא במה שהיה בו בסוגיא פלוגתא או איזה ספק אבל בדבר הברור מקודם לא שייך לשאול מאי הוה עלה וא"כ קשה כאן בסוגיא זו דקאמר מאי הוה עלה איך שייך לשאול כלל והרי כל האמוראים הנזכרים קודם כולם שפה אחת ודברים אחדים שאין חוששין ואי משום דרב אחדבוי אותיב והרי דברי רב אחדבוי ודאי נדחין מכח הותסברא ועיין בחיבורי נו"ב (קמא) חלק אה"ע סי' סמ"ך, א"ו האי מאי הוה עלה הוא משום דרב יהודה היה אין ולאו ורפיא בידו או משום דאותביה רבא לרב נחמן ממשנתנו וא"כ לכל היותר לא קאי האי מאי הוה עלה רק בשניהם מודין דבהא הוא דהוה רפיא בידיה דרב יהודה וכן בהא אותביה רבא לרב נחמן אבל במכחיש או אפי' אינו יודע שלא נזכר מקודם לא קאי מאי הוה עלה מכיון דהך מאי הוה עלה במודים מיירי ובהא הוא דפליגי רב פפא ור"כ, והסמ"ג שחשש להחמיר היינו במודין ולא באינו יודע. ובנדון שלנו שהבתולה אומרת שאינה זוכרת כלל אם אמר הבחור איזה דבר או אם נתן איזה דבר א"כ היא אינה מודית ממש ואפי' הסמ"ג לא חשש להחמיר:

ונחזור בקצרה שבעה היתרי הבתולה הזאת. הא' והוא יסוד מוסד שרוב בנין ורוב מנין לא חששו לקידושי ע"א. השני המסירת מודעא של המקדש עצמו שאין רצונו כלל לעשות הקידושין שיחולו רק עושה לפנים. השלישי כיון שהעד אינו יודע אם אמר לי. הרביעי טענת ברי של הנערה שלא ידעה כלל ולא הבינה שהוא קידושין. החמישי שהעד עצמו מעיד שיותר קרוב לו שהנערה מרוב בהלה לא היה בה אז דעת וחוש לשמוע אפילו הדברים. הששי שהעד לא ראה נתינת הזיבצנר ממש מידו לידה. השביעי שכאן אין הבתולה מודית ממש לדברי העד, וע"פ שבעה היתרים הנ"ל אפילו אם ימצא על איזה מהם איזה פקפוק עכ"פ ע"פ הנשארים וכן ק"ו בהצטרף כלם הבתולה זו מותרת והרי היא בתולה פנויה כמו שהיתה ומותרת לכל אדם.

סימן עו

תשובה, לכהן הגדול, מעוז ומגדול, כל ישראל ויהודה אוהב את דוד, וילך דוד הלוך וגדול, ה"ה כבוד אהובי ידידי וחביבי הרב המאור ומאיר, נהיר וצהיר, הגאון הגדול המפורסם נ"י פ"ה עה"י כ"ש מוה' טעבל הכהן אב"ד ור"מ דק"ק לונדון:

ל מכתבו הגיעני והנאני שהגיעו הספרים על נכון לידו. ועל דבר המעשה שבא לידו דרום מעלתו שם בקהלתו שראובן בן יעקב העיד ששמעון קידש את הבתולה דינה ושמעון ודינה הודו לדברי העד גם הובא לפני הב"ד כתב הנכתב ונחתם מן ראובן הנזכר ומן עוד אחד ששמו בנימן שבפני שניהם קידש שמעון הנ"ל את דינה הנ"ל. ואמנם אמה של דינה הנ"ל עם אשת בנימן הנ"ל המה אחיות מן האם ובנימן הוא בעל דודתה של דינה הנ"ל לכן לא רצה מעלתו לשמוע עדותו של בנימן הנ"ל שיעיד בפני הב"ד וראובן אמר שהוא לא ידע מקורבתו של בנימן עם דינה הנ"ל, זהו תורף השאלה. והורה מעלתו ששמעון יחזור ויקדשנה מחדש בפני עדים כשרים כדת משה וישראל או יפטרנה בגט ואמנם אם שמעון ירחיק נדוד ויגיע הדבר לדחק ועיגון יש להקל כיון שהיו הקידושין רק בע"א וצריך להתיישב בדבר, זהו מה שהורה וביאר טעמו ונימוקו בזה, והנה לא הניח שום זוית בכל דברי הפוסקים שלא הביא בדבריו וביאר בכל צד כל חלקי הסותר וכמעט שלא הניח מקום להתגדר בו, ואמנם אעפ"כ אין בהמ"ד בלא חדוש:

והנה בח"מ סי' ל"ו הביא שתי דעות דעת הרמב"ם ורשב"א וסיעתייהו דמה דאמרינן דאם נמצא אחד מן העדים קרוב או פסול נתבטל כל העדות היינו אפי' לא העיד הקרוב ופסול עם הכשרים רק שהיה בשעת ראיית העדות וכיוון אז שרואה כדי להעיד נפסלו כל הכשרים שהיו עמו, ודעת התוס' והרא"ש דתרתי בעי שכיוון בשעת ראיה וגם העיד בב"ד אבל אם לא העיד בב"ד לא נפסלו בשביל הראיה לחוד, והיכא שחתם הפסול עם הכשר בשטר אם נפסל גם הכשר שלא יוכל שוב להעיד בפני הב"ד בעל פה נאחזים דברי הרא"ש בסבך והם כסתרי אהדדי, דבתשובה כלל סמ"ך סי' ג' בצוואה שאחד מן העדים שחתמו היה קרוב והורה הרא"ש ששטר הצואה הוא בטל מאחר שאחד מן החתומים הוא קרוב נתבטל השטר וכמאן דליתיה דמי ואין דנין עפ"י השטר כלל אבל העד שאינו קרוב אם הוא זכור לעדותו יבוא לב"ד ויעיד והעד האחד ששמע הצוואה מבחוץ מצטרף עמו להעיד אע"פ שלא יחדהו ופסק כן רמ"א בסי' ל"ו סוף סעיף א' בהג"ה, והרא"ש בתשובה כלל הנזכר בסי' ה' השיב על שטר מתנה שחתם בה פסול שעדים הכשרים החתומים בשטר שלא היה עמהם הפסול בשעת מעשה לא נפסל עדות העדים רק השטר נפסל אבל על פה יכולים להעיד וכו' ע"ש שהאריך, הרי שהתנה הרא"ש דוקא אם לא היו הכשרים עם הפסול בשעת מעשה הוא דיכולים להעיד אבל אם היה עמהם בשעת מעשה אפי' בע"פ אינם יכולים להעיד. וכבר הרגישו בזה האחרונים הסמ"ע והש"ך. **והסמ"ע** בסי' מ"ה ס"ק ל"ד כתב דמה שחתמו בשטר אחד לא מיחשב כאילו העידו יחד בב"ד ולכן

הגון מה שאם נמצא אחד קרוב שאין השני מחייבו שבועה וטעם זה שייך רק לענין שבועה שלמדנו מפי השמועה שאם אין שנים מחייבים ממון אין האחד מחייב שבועה אבל בענין אחר שע"א מועיל אין לנו שום סברא לומר שאם היו שנים ואחד מהם קרוב שיגרע כח הכשר בזה שלא יוחשב אפי' לע"א, והדבר אשר רצינו בזה הוא קידושי אשה למ"ד מקדש בע"א חוששין לקידושין מהי תיתי נימא שאם היו שנים ואחד מהם קרוב שלא ניחוש לקידושין אפי' לדברי הרמב"ם שבצירוף הראיה לחוד נתבטל עדות הכשר מ"מ בקידושי אשה אינו נפסל אפי' נצטרף בראיה ובהגדה לא יגרע מאילו היה יחיד מתחלתו, ואולם לפי מ"ש בנ"ב חלק אה"ע סי' סמ"ך בד"ה והנה וכו' דהא רב פפא דאמר חוששין לקידושין ודאי דמודה דילפינן דבר דבר מממון אלא דמספקא ליה אם בעינן מה דמהני לממון ממש והיינו שני עדים או דסגי מה דמהני בממון לשבועה וסגי בע"א וכן משמעות דברי רש"י שם בקידושין ס"ה ע"א ד"ה ואי ליכא עדים וכו' דע"א חשוב לחייב שבועה בד"מ הלכך בעדות נמי חשוב לקיים קידושין בפניו ובלבד שיהיו שניהם מודים עכ"ל רש"י. ולפ"ז שפיר יש מקום לומר דבשנים שנמצא אחד מהם קרוב כיון דאין השני מועיל לשבועה ה"נ לא יועיל בקידושי אשה.[ז]

ומעתה נבוא לדין האשה הזאת שעליה נשאל, ולעת עתה נדבר מה משפטה לדעת המחמיר בקידושין בעד אחד אם יש לאשה זו איזה קולא מחמת צירופו של הקרוב וכבר ביארתי שחתימת הקרוב בשטר לא מיחשב כהגדה בב"ד וכהסמ"ע ודלא כהש"ך וא"כ לדעת התוס' והרא"ש אין ראייתו וחתימתו של הקרוב גורע כח הכשר ואפי' לדעת הש"ך מ"מ כיון שלא נפסל אלא בשעת החתימה ואז כבר חלו הקידושין משעה שקידשה וכיון שהמקדש והמקודשת מודים חוששין לקידושין, וכל זה לדעת התוס' והרא"ש ואפי' לדעת הרמב"ם דבשעת ראיית המעשה נפסל מ"מ יודע אם הקרוב כיוון בשעת מעשה להיות עד. ולשיטת הב"י בתשובותיו בצירוף גאון אחד שעמו לא אמרינן בקרוב הפסול רק מדרבנן שיגרע כח הכשר כלל:

ולדעת הרי"ף שאם אין הכשר יודע בקורבתו של הקרוב לא נתבטל הכשר והרי כאן הכשר אומר שלא יודע בקורבתו של זה וגם על עיקר הדבר שהפסול יגרע כח הכשר שעמו בקידושין כבר כתבתי שיש לפקפק בדבר. מכל הלין טעמי נראה דלהך שיטה דעד אחד בקידושין מהני אשה זו חלו בה קידושין, אלא שהיה מקום לומר שאם יש שעת דחק ועיגון לסמוך על הפוסקים דאין חוששין לקידושין בעד אחד:

אבל באמת יש כאן שני עדים של תורה שהרי הקרוב הוא רק בעל אחות אמה של המקודשת מן האם ולא מבעיא לדעת הרמב"ם שקרובי האם המה רק מדרבנן אלא אפי' לדעת הסוברים שקרובי האם המה פסולים להעיד מן התורה לדעת כל הפוסקים מודים שבנימן זה אינו פסול מן התורה עם דינה המתקדשת, ולפי שאני אומר כאן דבר חדש שמעט מזעיר דברו בו הראשונים צריך אני להרחיב הדיבור ואקיים מה שנאמר ואדברה בעדותיך ולא אבוש. אומר אני גוף הדין דאמרי' לענין פסולי עדות מחמת קורבא בעל כאשתו מסתפק אני בדבר אם זהו דין תורה או שחז"ל הוא שאמרו כן,[ח] והא ודאי שרבינו הגדול הרמב"ם כתב בפירוש שכל קרובי אישות הם מדרבנן אבל אני מסופק אם יחלוק שום פוסק מן הקדמונים בזה. ומה שהביאני לספק הזה הוא מחמת כמה חילוקי דינים שמצינו בפרט הזה דבעל כאשתו ובקצת קרובים אמרינן אפי' תרי בעל כאשתו ובקצת קרובים אפי' חד בעל כאשתו לא אמרינן (וכמו שלישי בראשון) ובקצת קרובים חילקו דחד בעל כאשתו אמרינן אבל תרי בעל כאשתו לא אמרינן ורבו בזה סברת הפוסקים ואם היה זה דין תורה שבעל כאשתו קשה היה לחלק בזה כל החילוקים הנזכרים:

ואמנם אין זו ראיה ברורה לומר שודאי אינו דין תורה ויכול החולק לדחות בגילא דחיטתא, ולכאורה יתמה השומע ויאמר מה זה ספיקא הלא דבר זה מפורש בסנהדרין כ"ז ע"ב בעו מיניה דרב מהו שיעיד באשת חורגו בסורא אמרו בעל כאשתו בפומבדיתא אמרו אשה כבעלה אמר ר"ה אמר רב מנין שהאשה כבעלה דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא והלא אשת דודו היא מכלל דאשה כבעלה הרי שלמדו זה מן הכתוב המפורש בתורה. אומר אני כיון שהפסוק לא לענין עדות מיירי רק לענין עריות אולי אסמכתא בעלמא הוא שסמכו דין העדות על מקרא זה וגם אף אם נימא שדין תורה הוא וילפינן עדות מעריות היינו דאשה כבעלה ופסול הוא להעיד לאשת קרובו אבל לומר דבעל כאשתו שיהיה פסול לקרובי אשתו הוא רחוק בעיני שיהיה דין תורה שאף אם ילפינן מעריות הרי בעריות גופייהו אמרינן אשה כבעלה ואשת דודו נחשבת דודתו שאשת אחי אביו

נתקדשה והיא רוצה להנשא לאחר הרי שהיא נחשדת לנו בגיסור אשת איש ג"כ שטועה זו איננה מועלת ואמרינן מיגו דמשודה בגיסור ג"ל משודה נמי אשטועתא וכל הנך טעמים הנ"ל המטיאר בסוגיא דמס' כ"מ דף ו' לא שייך כאן דגם איסור ג"ל ממור ולא שייך בו פפק מלוה יצנה וגם איסור ג"ל ליתא בתורה וא"כ שטועה זו לתה, ואין להקשות הא גבי קוטה משטיעין אותה כדכתיב בקרא ואמרה האשה אמן, שטועה זו איננה כדי להאמין לה שלא זינתה אלא לאיים כדי שתודה מעצמה שזינתה ולא נצטרך לסמוך אם הסס כמים אבל אם לא הודיה אין אנו מאמינין לה ומשקין אותה. ואפשר י"ל דמ"ד דלא אמרינן מיגו דמשיד אממונא משיד אשטועתא קובר דשטועה מתורה לגיעני אפילו יותר מאיסור ג"ל מטוס שהעולם נזדעזע כשעה שאמר לא תעלה ועיין בתוס' שם בד"ה בחסוד וכו' ועי' בש"ע חו"מ סי' פ"ז סעיף כ"ה בהג"ה, ועיין בלוריס ותומים שכתב דגבי קוטה לא שייך לומר מיגו דמשודה לגנות משודה לשטועה, ודין שהביא הרמ"א שם דהיכא דעיקר החביעה הוא על דבר איסור אין משטיעין והוא בספקיס וכתבים למהרא"י סי' ל"ז ע"ש שהביא ג"כ ראיה מקידושין בע"א בהכחשה דבדבר איסור אין משטיעין, ומה שהקשה הש"ך מטוטה דמשטיעין אותה לא ידעתי מתיהתו דהא שטועת קוטה איננה להאמין לה דהא שוטה מיס מגדרים אחר השטועה ואף דילפינן בגנול שטועה מטוטה היינו דין מיוב שטועה ילפינן אבל להשביע משום איסורא לענין מאי גילף מטוטה כיון שגם בטוטה השטועה אינו מועיל להאמין לה דהא משקין אותה אחר השטועה כנ"ל. ע"כ מבן המחבר.

והרא"ש ואפי' לדעת הרמב"ם דבשעת ראיית המעשה נפסל מ"מ יודע אם הקרוב כיוון בשעת מעשה להיות עד. ולשיטת הב"י בתשובותיו בצירוף גאון אחד שעמו לא אמרינן בקרוב הפסול רק מדרבנן שיגרע כח הכשר כלל:

ולדעת הרי"ף שאם אין הכשר יודע בקורבתו של הקרוב לא נתבטל הכשר והרי כאן הכשר אומר שלא יודע בקורבתו של זה וגם על עיקר הדבר שהפסול יגרע כח הכשר שעמו בקידושין כבר כתבתי שיש לפקפק בדבר. מכל הלין טעמי נראה דלהך שיטה דעד אחד בקידושין מהני אשה זו חלו בה קידושין, אלא שהיה מקום לומר שאם יש שעת דחק ועיגון לסמוך על הפוסקים דאין חוששין לקידושין בעד אחד:

אבל באמת יש כאן שני עדים של תורה שהרי הקרוב הוא רק בעל אחות אמה של המקודשת מן האם ולא מבעיא לדעת הרמב"ם שקרובי האם המה רק מדרבנן אלא אפי' לדעת הסוברים שקרובי האם המה פסולים להעיד מן התורה לדעת כל הפוסקים מודים שבנימן זה אינו פסול מן התורה עם דינה המתקדשת, ולפי שאני אומר כאן דבר חדש שמעט מזעיר דברו בו הראשונים צריך אני להרחיב הדיבור ואקיים מה שנאמר ואדברה בעדותיך ולא אבוש. אומר אני גוף הדין דאמרי' לענין פסולי עדות מחמת קורבא בעל כאשתו מסתפק אני בדבר אם זהו דין תורה או שחז"ל הוא שאמרו כן,[ח] והא ודאי שרבינו הגדול הרמב"ם כתב בפירוש שכל קרובי אישות הם מדרבנן אבל אני מסופק אם יחלוק שום פוסק מן הקדמונים בזה. ומה שהביאני לספק הזה הוא מחמת כמה חילוקי דינים שמצינו בפרט הזה דבעל כאשתו ובקצת קרובים אמרינן אפי' תרי בעל כאשתו ובקצת קרובים אפי' חד בעל כאשתו לא אמרינן (וכמו שלישי בראשון) ובקצת קרובים חילקו דחד בעל כאשתו אמרינן אבל תרי בעל כאשתו לא אמרינן ורבו בזה סברת הפוסקים ואם היה זה דין תורה שבעל כאשתו קשה היה לחלק בזה כל החילוקים הנזכרים:

ואמנם אין זו ראיה ברורה לומר שודאי אינו דין תורה ויכול החולק לדחות בגילא דחיטתא, ולכאורה יתמה השומע ויאמר מה זה ספיקא הלא דבר זה מפורש בסנהדרין כ"ז ע"ב בעו מיניה דרב מהו שיעיד באשת חורגו בסורא אמרו בעל כאשתו בפומבדיתא אמרו אשה כבעלה אמר ר"ה אמר רב מנין שהאשה כבעלה דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא והלא אשת דודו היא מכלל דאשה כבעלה הרי שלמדו זה מן הכתוב המפורש בתורה. אומר אני כיון שהפסוק לא לענין עדות מיירי רק לענין עריות אולי אסמכתא בעלמא הוא שסמכו דין העדות על מקרא זה וגם אף אם נימא שדין תורה הוא וילפינן עדות מעריות היינו דאשה כבעלה ופסול הוא להעיד לאשת קרובו אבל לומר דבעל כאשתו שיהיה פסול לקרובי אשתו הוא רחוק בעיני שיהיה דין תורה שאף אם ילפינן מעריות הרי בעריות גופייהו אמרינן אשה כבעלה ואשת דודו נחשבת דודתו שאשת אחי אביו

הגהות הגאונים

ז) נ"ב אכתי קשה עד א' אומר אכלה הלב יהייבו שבועה, ושם לא שייך מיגו דחשיד דהא שוגג הוא. (הגהות ר"ד דייטש)

ח) עיין רדב"ז (חלק ג' סימן תקפ"ח) ותשב"ץ (חלק א סימן קנ"א) בשם הריב"ש. (מהגדול ממינסק)

נחשבת אחות אביו אבל לא אמרינן לענין עריות דבעל כאשתו שאם כן תהיה אחות אבי אשתו כאחות אביו ויהיה אדם אסור לישא אחות חמיו שתהיה נחשבת אחות אביו כשם שאשת אחי אביו נחשבת אחות אביו שאשה כבעלה ה"נ אחות אבי אשתו כיון שבעל כאשתו תהיה נחשבת אחות אביו ויהיה אסור לישא אחות חמיו והא ודאי ליתא ואפי' אשת חמיו מותר כה כמבואר ביבמות דף כ"א ע"ב והירושלמי שאסר היינו משום שניות אבל באחות חמיו אין כאן לא איסור תורה ולא איסור שניות ואפי' לענין אשה כבעלה אינו כלל מלא בעריות שהרי כלת בנו היא רק שניה ולא אמרינן אשה כבעלה ותהיה כלת בנו ככת בנו שהיא ערוה וכיוצא בזה הרבה מן השניות:

ויותר מזה אמינא שמן הכתוב הזה עצמו שלמדו חז"ל דאשה כבעלה מדכתיב ערות אשת אחי אביך וגו' דודתך היא מן הכתוב עצמו למדנו דלא אמרינן אשה כבעלה אלא בקרובי האב אבל לא בקרובי האם ומזה למדנו דלא אמרינן אשה כבעלה אלא בקרובי האב ומן האב אבל לא בקרובי האב מן האם ולא בקרובי האם אפי' מן האב שהרי באשת אחי האב שאמרה התורה דודתך היא והיא ערוה שנחשבת כאחות אב והרי באשת אחי אביו מן האם שהמה רק אחים מן האם אין אשת אחי אביו הזאת ערוה עליו מן התורה ואחות אביו אפי' רק אחותו של אביו מן האם היא ערוה מן התורה וכן אחי אמו אפי' אחיה של אמו מן האב אין אשתו אסורה מן התורה והרי אחות אמו אפי' רק מן האם היא ערוה מן התורה וכל זה מבואר בש"ע סי' ט"ו הרי מן הכתוב עצמו למדנו שלא אמרינן אשה כבעלה אלא בקרובי אב מן האב אבל ביש צד אם לא אמרינן מן התורה אשת כבעלה ועלה בידינו שאפי' לדעת הפוסקים שקרובי האם פסולים לעדות מן התורה ולדעת הש"ך בח"מ סי' ל"ג ס"ק א' גם הרמב"ם סובר כן אפ"ה לומר בהו בעל כאשתו או אשה כבעלה ודאי אינו מן התורה:

ומה שאמרו שם בסנהדרין לענין להעיד לאשת חורגו דאשה כבעלה והביאו קרא דערות אשת אחי אביך וגו' והרי הוא קרוב לחורגו רק מצד אמו שהוא בעל אמו של חורגו. נלע"ד דלא לפסלו מן התורה אמרו רק מדבריהם ועל זה אמרו בסורא בעל כאשתו ובפומבדיתא אשה כבעלה ויהיב טעמא למה בפומבדיתא בחרו לומר אשה כבעלה ולא אמרו בעל כאשתו כאותו לשון שאמרו בסורא ולכן קאמר דכתיב דודתך היא ומצינו בכתוב עכ"פ דבר זה בעריות ובקרובי האב ולכן בחרו לשון זה אבל באמת לא נפסול מן התורה כל קרובי אישות, וטעם סורא שאמרו בעל כאשתו יבואר לקמן, ומכל מקום לדברי הכל כאן באשת חורגו הוא מדרבנן:

ולדברי הראשונים אני חוזר דגם גוף דין דבעל כאשתו ואפי' בקרובי האב ואפי' לומר אשה כבעלה לענין עדות דהיינו שיעיד לאשת אחיו אפי' אחיו מן האב על ממון שאין לבעלה זכות בהם אני חוכך אם זהו דין תורה. ויותר נראה לי שהוא רק מדבריהם ועדות מעריות לא ילפי' וגם בעריות גופייהו אנו רואים שאין זה כלל מלא וכמו שהארכנו ופשטן של דברי רבינו הגדול הרמב"ם בפי"ג מהל' עדות ג"כ מורים כן וזה לשון הרמב"ם שם אין פסולים מן התורה אלא קרובים ממשפחת האב בלבד והם האב עם הבן ועם בן הבן וכו' אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך האישות כולן פסולין מדבריהם עכ"ל הרמב"ם, וכיון שכלל כל קרובי אישות יחד כולהו מדבריהן הן כאשר יבואר לקמן:

ומזה נלע"ד שיפה כיוון רמ"א בח"מ סי' ל"ג סוף סעיף ב' בהג"ה שדעת הרמב"ם שקרובי האם אינן פסולין מן התורה והש"ך שם שיכל את ידיו לדחות דברי רמ"א ולפרש דברי הרמב"ם הללו בהלכות עדות כשם שפירשו נושאי כליו דבריו בריש הל' אישות שכתב באחד משלשה דברים האשה נקנית וכו' בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים וכל נושאי כליו פירשו דבריו שאין כוונתו שיהיה שום הפרש ביניהם כלל וקידושי כסף לכל דבריהם קידושין מדין תורה רק שרבינו הגדול קורא לכל הנלמד בי"ג מדות דברי סופרים ורצה הש"ך גם כאן בהל' עדות לפרש דברי הרמב"ם על זאת הכוונה, ואני תמה מאוד על הש"ך בזה ויש הפרש גדול בין לשון רבינו בהל' אישות ובין לשונו כאן בהל' עדות והש"ך מדויל ידיה משתלם שהש"ך שם בסי' ל"ג מביא דברי הרמב"ם בפ"ג מאישות שכתב המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה וכן מתקדשת בשטר מן התורה אבל הכסף מדברי סופרים וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מד"ס וכו' והכ"מ כתב שהיא גירסא מוטעת וכתב הש"ך שהיא גירסא נכונה וה"ק וכן דין הכסף דין תורה כלומר בדינו הוא שוה לביאה ושטר לכל דבר מדין תורה רק שפירושו מד"ס עכ"ל הש"ך. ומעתה אנחנו רואים הפרש גדול בין לשון הרמב"ם בריש הל' אישות ששם לא כתב הרמב"ם שהביאה והשטר המה דין תורה רק כתב שהם מן התורה ועל זה שפיר יש לפרש שלענין הדין אין הפרש ביניהם רק ההפרש ביניהם הללו נכתבו בפירוש בתורה ולכך נמנין במנין המצות והכסף הוא מדברי סופרים היינו שאינו מפורש בפירוש בתורה רק נלמד בגז"ש אבל לענין הדין אין הפרש, אבל כאן בהל' עדות כתב אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת האב וכו' ומזה משמע שלענין הדין הוא אומר שאלו הם מדין תורה מכלל ששאר הפסולין אינן מדין תורה וכיון שאינן דין תורה א"כ המה מדבריהם לגמרי:

ויותר אני תמה על הש"ך איך לא שם עינו ולבו להפרש גדול בסוף דברי הרמב"ם בהל' אישות לסוף דברי הרמב"ם בהל' עדות שבהל' אישות מסיים אבל בכסף מדברי סופרים וכאן בהל' עדות מסיים אבל שאר הקרובים מן האם או מן דרך אישות כולן פסולין מדבריהן,[ט] הרי שבכאן לא קאמר מדברי סופרים וקאמר מדבריהן והפרש גדול יש בין זה לזה שלשון מדברי סופרים מצינו בין בדבר שהוא מדרבנן לגמרי ובין בדבר שהוא מן התורה רק שלא נתפרש בפירוש בתורה כמו ששנינו בסנהדרין פ"ח ע"ב

הגהות הגאונים

ט) עיין מה שהעיר הרב הגאון ר' כחריאל מסאפטקין בספרו כתר המלך ח"ב (דף קי"ג) יעוי"ש. (שערי ציון)

במשנה חומר בדברי סופר
בתפילין להוסיף על דברי
הבתים שבתפילין דברי ס
ולכן גם לשון רבינו בק
שסופרים פירשוהו שפיר
בהל' עדות שכתב פסולי
העולה על זכרוני לא מצ
התורה אבל על דבר הנד
בכתוב לא מצינו שאמרו
על הכ"מ בפ"ג מאישות
בדברי הרמב"ם אכתי מי
מדברי סופרים מדבריהן וי
ד

ויותר מזה אני תמה ע
שיסבור הרמב"ם
כאילו דבר זה הוא דבר
אני אומר לא הרמב"ם יו
חבר והראב"ד ודאי ס"ל
הראב"ד ודאי שהוא מפו
בקידושי כסף שהמה מדר
הל' כ"א שהשיג על הרמ
מזו ופירוש משובש שמע
ק"ו כאן בהל' עדות שה
בדברי הרמב"ם כי אם ל
ואפ"ה שתק ולא השיג
אחזו שער שבכל מקום ע
חושבים דעת הרמב"ם ל
ששתיקתו מורה שהוא מו
הראב"ד ודאי שקרובי ז
לעדות וכן הקו

ועוד אני תמה על הע
בקרובי אישות וז
תורה וע"כ אית בהו שפ
דהראיה שהביאו בפומבד
דודתך היא ראיה גמורה
תינח בראשון בשני דהיינ
ועוד תינח קרובי האב ל
לעיל. ואין לומר גילוי מי
דאשה כבעלה הה"ד בכו
לא אמרי כן בכולהו וג
שהה"ד בכולהו א"כ היה
והרי מצינו הרבה חילוקי
תרי בעל כאשתו ובקצח
וא"כ חזינן דלאו משפט
בעל כאשתו בראשון ב
בשני בשני לא אשכחן ב
שהרמב"ם כייל כחדא נ
מדבריהן ע"כ כולהו הם
בעלמא הוא דעדות מעו
כלל קרובי האם עם ל
דקרובי האם להרמב"ם ו
וגם הרב ב"י באה"ע סי

במשנה חומר בדברי סופרים וכו' והאומר חמשה טוטפות בתפילין להוסיף על דברי סופרים וכו' הרי שקורא מנין הבתים שבתפילין דברי סופרים והם דאורייתא בלי ספק ולכן גם לשון רבינו בקידושי כסף שפירשוהו שכוונתו שסופרים פירשוהו שפיר כיוונו האמת בכוונתו אבל כאן בהל' עדות שכתב פסולין מדבריהן לשון מדבריהן לפי העולה על זכרוני לא מצינו רק על דבר שאינו כלל מן התורה אבל על דבר הנדרש בי"ג מדות או באיזה ריבוי בכתוב לא מצינו שאמרו עליו מדבריהן, ומאוד אני תמה על הכ"מ בפ"ג מאישות הל' כ' שאפי' לפי דעתו שהגיה בדברי הרמב"ם אכתי מי הכריחו לשנות ולכתוב במקום מדברי סופרים מדבריהן ולדעתי לא שת לבו לזה ולכן לא דק בזה:

ויותר מזה אני תמה על הש"ך שנחשב בעיניו לתימה שיסכור הרמב"ם שקרובי האם המה מדרבנן כאילו דבר זה הוא דבר זר מאוד ואחרי מחילת כבודו אני אומר לא הרמב"ם יחיד הוא בדבר זה והלא יש לו חבר והראב"ד ודאי ס"ל שאינן פסולים מן התורה שהרי הראב"ד ודאי שהוא מפרש דברי הרמב"ם בהל' אישות בקידושי כסף שהמה מדרבנן ממש כפי שראינו שם בפ"ג הל' כ"א שהשיג על הרמב"ם בזה וכתב אין פרצה גדולה מזו ופירוש משובש שמע בתינח קידש בכספא ע"ש, וא"כ ק"ו כאן בהל' עדות שהראב"ד לא היה לו פירוש אחר בדברי הרמב"ם כי אם שקרובי האם המה מדרבנן ממש ואפ"ה שתק ולא השיג עליו כלום בזה וכבר קדמונים אחזו שער שבכל מקום שהראב"ד שותק ואינו משיג עליו חושבים דעת הרמב"ם לשנים דהיינו הרמב"ם והראב"ד ששתיקתו מורה שהוא מודה לו ומסכים עליו וא"כ לדעת הראב"ד ודאי שקרובי האם המה רק מדרבנן פסולים לעדות וכן הקרובים מדרכי האישות:

ועוד אני תמה על הש"ך שהרי יגיד עליו רעו דהרי בקרובי אישות ודאי דעכ"פ לאו כולהו הם דין תורה וע"כ אית בהו שפסולים רק מדרבנן דגם אם נימא דהראיה שהביאו בפומבדיתא מקרא דערות אחי אביך וגו' דודתך היא ראיה גמורה היא וילפינן עדות מעריות אכתי תינח בראשון בשני דהיינו אחי האב אבל שני בשני מנ"ל ועוד תינח קרובי האב קרובי האם מנ"ל וכמו שהארכתי לעיל. ואין לומר גילוי מלתא הוא והואיל וגלי קרא בחדא דאשה כבעלה הה"ד בכולהו, קשה חדא דבעריות גופייהו לא אמרי כן בכולהו וגם אם איתא דאמרי' גבי עדות שהה"ד בכולהו א"כ היה ראוי להיות משפט אחד לכולהו והרי מצינו הרבה חילוקים בדבר זה ובקצתן אמרינן אפי' תרי בעל כאשתו ובקצתן לא אמרינן תרי בעל כאשתו וא"כ חזינן דלאו משפט אחד לכולם ונמצא דעכ"פ תרי בעל כאשתו בראשון בשני וכן אפי' חד בעל כאשתו בשני בשני לא אשכחן בקרא ועל כרחנו דרבנן נינהו וכיון שהרמב"ם כייל כחדא כל קרובים מדרך אישות שהמה מדבריהן ע"כ כולהו הם מדבריהם לגמרי וקרא אסמכתא בעלמא הוא דעדות מעריות לא ילפינן וכיון שהרמב"ם כלל קרובי האם עם קרובים דרך אישות כחדא ע"כ דקרובי האם להרמב"ם פסולים רק מדרבנן. ואף שהש"ך וגם הרב ב"י באה"ע סי' מ"ב בשם הרשב"ץ לא פירשו דברי הרמב"ם כן מה אעשה והאמת אהוב מן הכל ולא כוונו האמת בכוונת הרמב"ם.

ובינותי בספרים וראיתי שהרב ב"י בח"מ סי' ל"ג הביא דברי המרדכי וז"ל הב"י כתב המרדכי בשם ריב"ן דהקרוב לבעל פסול לאשה אבל הפסול לאשה כשר לבעל וטעמא משום דבכל מקום אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה אבל מה שקנה הבעל לא קנתה האשה ועוד דנפק מקרא דאשה כבעלה אבל לא מפיק דבעל כאשה והא דאמרינן בסורא אמרי בעל כאשתו ובפומבדיתא אמרו אשה כבעלה ס"ל דתרי לישני פליגי אהדדי וקיי"ל כלישנא דאמרינן אשה כבעלה ואין דעת הפוסקים כן עכ"ל הב"י. ובאמת לא כתב המרדכי דהני תרי לישני פליגי רק הב"י רצה ללמוד כן מדברי המרדכי ולא כן הוא והמרדכי שם קאי לענין תרי בעל כאשתו דאף דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אפ"ה רחל ולאה אחיות ויוסף בן רחל נשא אשה ודינה בת לאה נשאת לבעל בעל דינה פסול לאשת יוסף בן רחל דכיון דפסול ליוסף דהוה ליה שני בשני בחד בעל פסול נמי לאשתו דאשה כבעלה וגם מה שקנתה אשה קנה בעלה אבל אבי יוסף אף שפסול לדינה דהוי ליה ראשון בשני בחד בעל אפ"ה כשר לבעלה של דינה דבעל כאשתו לא אמרינן. ודע דיש שם טעות סופר במרדכי דהאי יוסף כשר לבעלה של דינה הוא לדעתי טעות וצ"ל דאבי יוסף שהוא בעלה של רחל אם יוסף אבל מודה המרדכי דבראשון בראשון אפי' תרי בעל כאשתו אמרינן שהרי פוסל בעל חמותו לו דהוי תרי בעל כאשתו וא"כ הני תרי לישני בגמ' לישנא דסורא ולישנא דפומבדיתא דמיירי לענין אשת חורגו דהוי ראשון בראשון לא פליגי דהרי כאן צריכנא לומר תרוייהו דהיינו בעל כאשתו ואשה כבעלה:

ועכ"פ למדנו מדברי המרדכי דבעל כאשתו ודאי לא נפיק מקרא ומה שפוסל המרדכי בעל דינה לאשת יוסף היינו מדרבנן שהרי ליוסף עצמו אינו פסול רק מדרבנן והמרדכי קאמר כיון שפסול ליוסף עצמו אף שהוא רק מדרבנן אפ"ה פסול גם לאשתו כיון דילפינן מקרא דאשה כבעלה שוב ממילא כל מי שפסול ליוסף פסול לאשתו ג"כ מדרבנן אמנם בן לאה פסול להעיד לאשת יוסף מן התורה שהרי להעיד ליוסף עצמו ודאי פסול מן התורה דהיינו שני בשני ודעת המרדכי דגם קרובי האם מן התורה וכשם שפסול ליוסף מן התורה כך פסול לאשתו מה"ת שהרי ילפינן מקרא דאשה כבעלה זהו דעת המרדכי דסובר דהך ילפותא דילפינן מן דודתך היא ראיה גמורה היא גם לענין עדות אבל דעת הרמב"ם בלי ספק שאין שום קורבא דאישות מן התורה והאי דודתך היא אסמכתא בעלמא היא או אף אם היא דרשה גמורה אפ"ה לא ילפינן עדות מעריות:

והני תרי לישני דסורא ודפומבדיתא לא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא, דמר אמר בעל כאשתו והה"ד דאשה כבעלה ובחר לומר בעל כאשתו דזהו מפורש במשנה לענין עדות שהרי שנינו במשנה בעל אחותו ובעל אחות אביו וכו' ומר אמר אשה כבעלה והה"ד דבעל כאשתו ובחר לומר אשה בבעלה לפי שזה יש לו סמך בתורה על כל פנים לענין עריות וכל אחד מהני תרי

לישני בחד בלשון ערומים אבל לדינא ליכא פלוגתא ובין בעל כאשתו ובין אשה כבעלה הכל הוא מדרבנן לענין פסולי עדות:

בהא נחתי ובהא סלקי דכל הקרובים מדרך אישות והוא רק מקורבא דאם ליכא שום הוה אמינא לשום פוסק שיאמר שהוא פסול מן התורה רק כולם מודים שפסול רק מדרבנן וקרובי אישות בקורבא מן האב וגם קרובי האם גופייהו להרמב"ם והראב"ד ג"כ ודאי אינן פסולים רק מדרבנן אבל בשאר פוסקים יש דעות חלוקות בזה.[י]

ומעתה נבוא לנדון דידן כיון שבנימן זה הוא רק מצד אשתו קרוב להמקודשת וגם קורבא של אשתו להמקודשת הוא רק מצד אם א"כ בודאי אינו פסול רק מדרבנן ויש כאן שני עדים כשרים מן התורה שמעידים על הקידושין והרי היא מן התורה אשת איש ואין לנו שום מקום להקל רק דעת הרי"ף בתשובה הביאו הרמב"ן בתשובות המיוחסות סימן קכ"ה והביאו הב"י סוף סי' מ"ם והב"ש בס"ק י"ט שאף המקדש בפסולי עדות דרבנן אין חוששין לקידושין ויחיד הוא הרי"ף בדבר זה ולא מצאתי לו חבר והרמב"ן עצמו דחה דבריו ובאשה זו יש ג"כ חששא אחרת מצד העד הכשר לחוד למ"ד חוששין לקידושין בע"א ולכן באשה זו אפי' במקום דחק ועיגון אין לה תקנה רק להנשא לזה שקידשה ויקדשנה מחדש בפני עדים כשרים או תשתדל להשיג גט ממנו או תתעגן כל ימיה, והיה זה שלום.

דברי הד"ש:

סימן עז

תשובה תרי צנתרי דרהבא שניהם שוים לטובה, עושים בים ותלמוד דרך ובמים עוים של הפוסקים נחיבה, ה"ה כבוד אהוביי וידידיי הרבנים המופלגים חריפים ובקיאים, מאד מושלמים ומופלאים, מאורי אור דבריהם מאירים כספירים, עמודי הימין כבועז ויכין, יורו משפטים ליעקב משפטי אמת וסברות ישרות, כבוד מו"ה שמואל וכבוד מוהר"ר זלמן נרם יאיר. בק"ק בראד:

מכתבם קבלתי ומאוד שמחתי שנתקיים במר זקינם ידידי המנוח הרב החריף מוהר"ר מרדכי ז"ל לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אשריכם חזקו אמצו ידיכם כי תורת אמת בפיכם וירבה בישראל כמותכם, וה' יברך אתכם בכל מעשה ידיכם, זו משלי וה' יוסיף בתוספת מרובה עד זקנה ושיבה, כלהו שני קאמינא שוים לטובה תרבו בישיבה. היו לאלפי רבבה, אמן:

על דבר השאלה שאיש אחד גזלן שחטף מחנות השותפין דבר דרך גזילה והלך וקידש בו אשה שגם לה יש חלק והיא שותפת בחנות. ועתה האשה רצונה להנשא לאחר הואיל ולא נתקדשה בדבר שהוא של המקדש ע"כ דבריהם בשאלה:

הנה לולא אהבתכם וכבוד תורתכם הניכר מתוך הפלפול שלכם לא הייתי משיב כלל כי הדברים סתומים וחתומים לא ביארתם אם עדי הקידושין הם עצמם ידעו שדבר זה גזול הוא או נתברר מפי אחרים ואם האשה ידעה שחטף וכמו כן יש בזה צורך לחקירות הרבה דברים והיה

לכם לשלוח הגביות עדות הנש
המעשה הזה כסדרו מתחלתו
לראות פלפול שלכם ומשם להב
וזה קשה עלי מאוד כאשר תרא
רק להשיב שורש השאלה הו
בדברי השואל כי טרדותי רבו
אתחיל בדו
דרשתם תחלה את דברי ד
שכתב על דברי ה
הבעלים ונודע שקנה אותו דבר
בפ"ה מהל' אישות וכו', וכת
כלומר שיש עדים שנתייאשו ה
הקבדושין עדיין לא נודע אם נו
נודע שדבר היאוש היה בקידוש
עכ"ל הח"מ. ועל זה הרביתם
יאמר דבר זה דמה ענין יאוש
מיירי אם באמת לא נתייאשו ד
ובאיסורא אתיא לידיה וכו' אבל
שמצאו זה אלא שהמוצאו ל
נתייאשו הבעלים או לא הדבר
הכא כיון שהיה יאוש לא איכו
וכו' ואין זה ענין כלל ליאוש
כתב הח"מ שלשון הרמב"ם מ
דבריכ
והנה אחת דברתם ושתים זו
והמה בעיניכם תמוהים
דברי הרמב"ם קשי ההבנה.
לכאורה נפלאו דמה ענין זה
הדברים בפלוגתא דאביי ורבא
אבל כאן הוא שלא מדעת הו
הגזלן אם הנגזל נתייאש מדעו
שתי תשובות בדבר, האחת לח
שנלע"ד כוונת הרמב"ם בזה
שהוא כוונת הח"מ בזה וגם ק
לזה שסתם גזילה
ולכן נלענ"ד שאם היה הרמ
יאוש וא"כ מה שכתב
שידעו שנגזל דבר זה מהם לאו
בביתו בשעה שנטלו הגזלן וכי
דבר זה ממנו שוב באמת לא
בשעת קידושין שכבר הגזלה נ
אנחנו מזה בשעת קידושין כיו
שכבר קודם הקידושין נודע ז
שהרי כבר נתייאש בשעת
בתימה סוף דברי הרמב"ם ב
ולכן הקדים הח"מ שמזה מ
הרמב"ם דסתם גזילה לא הוי
אבל אטו מי לא איכא גזילה
עיקר הטעם דסתם גזילה לא ד
ליה בדינא ואם הגזלן הזה נו
וכיוצא בזה או אם גזל בלא
נשבע לשקר כמה פעמים הא

הגהות הגאונים

י) נסתפק הרב בדין קרובי אישות אם הוא מדאורייתא או מדרבנן יעוי"ש שהאריך. וכל דבריו שם תמוהים עד שכמעט אין כדאי אפילו להשיב עליהם דאטו עיקרא דילפותא דאשה כבעלה דילפינן מקרא דודתך היא לענין ערוה נאמר וילפינן עדות מעריות הא ודאי בורסא דמאי שייך כלל לגבי עריות לומר אשה כבעלה אטו הבעל הוא ערוה מצד קורבה דנאמר דגם אשתו היא ערוה כמותו הלא עיקר דיני עריות דמצד קורבה לא שייך רק בנשים ואיסורא דבעל מצד משכב זכור שויין בזה הקרובים ושאינם קרובים וא"כ מאי אשה כבעלה שייך לענין עריות ואין לומר דהכי קאמר דהבעל גופי' דאנינין לו כל שכנגדו בנשים ערוה והוה כאילו הוא גופיה ערוה ואשתו כמותו דזהו דוחק גדול ואינו במשמע כלל בלישנא דאשה כבעלה ותו דהיכן מצינו להך ילפותא בעריות ואפילו בקרובי האב מן האב נמי לא אמרינן כן. וכלת בנו יוכיח וכמש"כ הוא בעצמו וא"כ אי ס"ד דהך ילפותא עיקרה לענין עריות נאמר א"כ אמאי לא הוה באמת כלת בנו אסורה מדאורייתא ועוד דכל דיני עריות מפורשים הם בכתוב ולא גמרי מהדדי כלל רק בתו מאנוסתו לחוד דאתיא מדרשא וגם זהו מג"ש דהנה הנה דומה זימה. וג"ש הוה כאלו מפורש בקרא להדיא. ותו דהאיך עלה כדעתו דילפינן עדות מעריות חדא מחבריה עד שיצא לו מזה דקרובי האם ע"י אישות דלא מיחסר בעריות לא פסולי נמי לעדות שהרי חזינן להדיא דשני בשני לענין עדות הוא פסול מדאורייתא כדילפינן בסנהדרין מקרא דובנים ולענין עריות הוא מותר אפילו מדרבנן אלא ודאי דלא ילפינן כלל עדות מעריות ולא עריות מעדות ולא חלינן עדות בעריות ועיקרא דהך ילפותא דילפינין מקרא דודתך היא דאשה כבעלה רק לענין עדות נאמרה ומיתורה דקרא קדריש לה משום דהך דודתך היא הוא מיותר לגמרי ולא הוי לו למכתב רק ערות אחי אביך ל"ת ולאשתו לא תקרב ולמאי נכתב כלל הך קרא דדודתך היא. ועוד דהא אשת דודו היא וכדדיק תש"ס אלא ע"כ דאתי לאשמעינן דאשה כבעלה לענין עדות כיון דבעריות לא שייך הך מלתא כלל א"כ ע"כ דאתא לעדות (ובש"ס מצינו טובא דרשות כהאי גונא) וא"כ עיקרה דהך ילפותא לענין עדות נאמרה וגם לענין עדות גופה לא אמרינן דהאשה נחשבת לגמרי כבעלה ויהיו קרובי האשה פסולים להעיד עליו והיא עליהן כקרובי הבעל עצמו דא"כ יהיה בן דודתו שיש לה מאיש אחר ג"כ פסול לעדות זל"ז והא ודאי דליתא. וכן אשת אחיו ודאי אם יש לה בן מאיש אחר כשרים להעיד זל"ז וכן בכולהו. רק עיקרא דהך ילפותא נאמרה על אותה האשה עצמה שיהיה פסול להעיד לה מפני שנחשבת כבעלה אבל לא לקרוביה. וחורגו דמפסל מפני שאשתו כגופיא דמיא וכבנו דמי וגם זהו הוא בחורגו לבדו אבל בנו ובתו כשרים להעיד אף שכתו עליו ערוה מדאורייתא וזה ברור ודלא כמו שהעלה על דעת הרב לומר כיון דאמרינן אשה כבעלה יהיה פסול גם לקרוביו ופשוט וברור. וכיון דכן הוא ממילא ודאי אמרינן בעל כאשתו דהא כל דיני עדות תליא באיקרובי דעתא וממילא כיון דאמרינן אשה כבעלה ה"ה דבעל כאשתו: ומה שכתב הרב בנוב"י שם דהיכא דהוי קרובי האם וקרובי אשות ביחד ודאי דליכא שום פוסק דפסק שהוא מדאורייתא הא ודאי ליתא דהא חורגו גופא הוה קרובי האם וקרובי אשות ואפילו הכי פשטינן מקרא דגם לאשת חורגו הוא פסול לעדות. וא"כ לפי הנך פוסקים דס"ל דהך ילפותא הוה בלי שום אסמכתא א"כ ודאי דגם היכא דהוה קרובי האם וקרובי האשות ביחד ג"כ הוא מדאורייתא ולהדיא כתב הרא"ה בספר החנוך מצוה תקפ"ט דלהנך רבוותא דפליגי אהרמב"ם הוה גיסו וחורגו ג"כ מדאורייתא עיי"ש א"כ הרי להדיא דלא כהרב נוב"י. ובזה נפלו כל יסודותיו במה שהאריך שם באותה תשובה ואין כאן המקום: ודע כי בעיקר הדברים שהכריחו להרב בעל נודע ביהודה לומר דקרובי אישות אינו רק מדרבנן וקרא דודתך היא אינו רק אסמכתא בעלמא הוא מפני שמצא בהם חלוקי דינים וכתב שלא מצא בשום אחד מהמחברים הקדמונים שיבארו זה. ולכן החליט שאינו רק מדרבנן. ובאמת לאו מלתא חדתא היא זו כאשר סבר הרב בעל נוב"י כי הדברים הללו כבר נשאו ונתנו בהם הראשונים והמה כתובים על ספר המאור וכמלחמות במס' סנהדרין באותה סוגיא עצמה דפסולי קרובים יעוי"ש וכן הוא לדעתי דעת רבינו הרשב"א ז"ל בתשובות המיוחסת להרמב"ן סי' קכ"ה וכן היא דעת הרי"ף בתשובה שהביא הרשב"א בשמו בתשובה ס' קכ"ה ועיי"ש היטיב דו"ק ותשכח ואיך להאריך בפרטים ודלא כמו שרצה הרב בעל נו"ב לחלק וגם יתו דבריו נסתרים שמה ונפרכים מדברי רבותינו הרז"ה והרמב"ן ומהתימה על רב גדול וגאון כמהו שנעלמו ממנו לפי שעה דברי הראשונים במקומן. (הגהות ר"ד טעביל)

ח"ג (חאה"ע סי' ו ד"ג סע"ב). ושכ"כ המשפטי שמואל (סי' קיב). ושגם הראש משביר (אה"ע סי' כב) סמך ע"ז. ע"ש. ועכ"פ חזי לצרפו לסניף לכל הני טעמי דלעיל. [ויש להוסיף עוד, שהעד הא' אמר שלשון הקידושין: הרי את מקודשת לי כבת ישראל, ולא אמר „בטבעת זו". ויש סוברים שזה פוסל הקידושין. ועמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ב (חאה"ע סי' ה אות ב). ע"ש. ודו"ק.]

ט) **ועינא** דשפיר חזי להגרע"א בתשו' (סי' צד), שהביא מ"ש הגאון שב יעקב (סי' כא), שיצא לדון בדבר חדש, דבקידושי כסף בעדות קרובים מהאם אין לחוש לקידושין, כי יש דעות בפוסקים האחרונים בדעת הרמב"ם, אם כל דבר הנלמד בי"ג מדות הוו כל דיניו כמצוה דרבנן, או שרק נקרא מד"ס מחמת שאינו נחשב במנין תרי"ג מצות, אבל כל דיניו הוי כדאורייתא ממש. והש"ך חו"מ (סי' לג) האריך בדין קרובי האם והוכיח דהוי כפסולי עדות דאורייתא. וא"כ עכ"פ בזה א"צ גט בממה נפשך, אם הוי כפסולי דאורייתא א"צ גט בודאי, ואי הוי כפסולי דרבנן א"כ גם קידושי כסף שנלמד בגז"ש דקיחה קיחה הוי רק מדרבנן. והו"ל כמקדש קידושי דרבנן בפסולי עדות דרבנן שאין לחוש לקידושין, וכמ"ש להדיא הרמ"א (ס"ס מב). ע"כ. וכ' ע"ז הגרע"א שם, שאף שלכאורה נראים הדברים נכונים, מ"מ ליתא, שבודאי אינם במשקל אחד, דקדושי כסף אין ספק דהוי כדין תורה, והספק רק בקרובי האם, וכמ"ש בשו"ת תמים דעים [צ"ל תומת ישרים] סי' פג. וכו'. ע"ש. אבל בשו"ת שמחה לאיש (חאה"ע סי' כב דס"ג ע"ד) כ', שהגרע"א לא ראה מ"ש הרמב"ם בפאר הדור (סי' קמד), שאין כל דבר הנלמד בהיקש או מק"ו או בגז"ש ובשאר י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן שהוא דין תורה וכו', ואפי' בדבר שהוא הל"מ הכל מד"ס קרינן ליה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה וכו'. ע"ש. וא"כ גם גז"ש דקיחה קיחה הויא מדרבנן, והממה נפשך שכ' השב יעקב במקומו עומד, והוא חזק כראי מוצק ולית גגר דיפרקיניה וכו'. ע"ש. והחרה התזיק אחריו הרה"ג ר' יצחק שרים ז"ל בשו"ת עולת איש (חאה"ע סי' א דל"ח ע"ד). ושכ"כ הרה"ג ר' רפאל חיים משה בן נאים בשו"ת ישא איש (סי' ט). ע"ש. ולפ"ז גם בנ"ד תועיל סברא זו לבטל הקידושין, שהואיל וקידושי כסף דרבנן, והעדים רקים ופוחזים שפיסולם מדרבנן, מש"ה אין לחוש לקידושין. ואם כי יש הרבה פו' שחולקים ע"ז בדעת הרמב"ם עצמו. וה"ה והכ"מ רפ"א מה' אישות כתבו, שאף הרמב"ם מודה שיש חיוב סקילה על נערה שהתארסה בכסף. (וכמ"ש ג"כ רש"י גיטין לג. בתשובתו ע"ד רבותיו.) וכ"כ הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע. מ"מ יש לצרף לזה דעת הרי"ף שהמקדש בפסולי עדות דרבנן אין חוששין לקידושיו. והו"ל כס"ס לקולא. אולם לפע"ד גם לאחר העיון בתשו' פאר הדור נראה שא"ן שום הכרח לד' השב יעקב בזה, וד' הגרע"א צודקים, דאה"נ דקידושי כסף נקראים מד"ס, אבל לעולם הוו דין תורה ממש אף להרמב"ם. (אף שהרמב"ן לא הבין כן בד' הרמב"ם.) וע' בס' קנאת סופרים על ס' המצות (דכ"ב ע"ב), שהסכים להתומת ישרים. בחילוק שבין קידושי כסף לעדות קרובי האם. ע"ש. וע"ע בספר בני דוד פאלקון (די"א ע"א). ובס' דברי אמת (ריש קונט' ט ד"פ ע"ג). ואין להאריך. וע' בשו"ת עין יצחק (חאה"ע סי' נד). ומ"מ יש לצרף זאת לסניף בעלמא להנ"ל. וכ"כ כיו"ב מהר"י אבולעפייא בשו"ת פני יצחק ח"ה (חאה"ע סי' ז דע"ה סע"ב). ע"ש.

י) **אסיפא** דמילתא אוסיף עוד נימוק אחד לבטל הקידושין, כי הנה נודע בשערים המצויינים בהלכה מ"ש בשו"ת פרי הארץ ח"ג (חאה"ע סי' ב דכ"ו סע"ג) וז"ל, נודע לעין כל הדרים פעה"ק ירושלים ת"ו, אשר ישנה הסכמה קדומה ביגינו בחרמות ובנידויים ובכל תוקף מקדושים אשר בארץ המה, שלא לקדש שום בת ישראל טרם עת הנישואין בתוך תחומת של עיר, וכל העובר ע"ז לקדש בקרב הארץ הרי הקידושין ההם מופקעים ועומדים, ואפילו שיהיו במאה עדים אפקעינהו רבנן לקידושין מניה, והרי הוא נלכד ברשת נח"ש. והסכמה זו נהוגה אצלינו עד יבא מורה צדק. ירושלים. ע"כ. וכן הזכיר דבר זה בשו"ת אדמת קודש ח"א (חאה"ע סי' לט דצ"ו ע"ב), שהוא חרם עולמי שלא לקדש אלא בשעת החופה. ע"ש. ונודע מ"ש הריב"ש (סי' שצט), שיכולים הקהל לתקן שכל מי שיקדש שלא בידיעת נאמני הקהל ובפניהם ובפני עשרה יהיו קידושיו מופקעים ובטלים. ומעתה באותו זמן מפקירים הקהל הכסף שיקדש בו. והמקדש נגד תקנה זו אין קדושיו קידושין ואינה צריכה גט, שסתם מקדש ע"ד מנהג העיר מקדש, וכמ"ש בב"מ (קד.) הלל היה דורש לשון הדיוט וכו'. זהו מה שנ"ל להלכה אבל למעשה הייתי חוכך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי לחומר הענין להוציאה בלא גט, אם לא בהסכמת כל חכמי הגלילות כי היכי דלמטיין שיבא מכשורא. ע"ש. והובא בב"י (ס"ס כח). והביא עוד דברי הרשב"א בתשו' (סי' אלף ר"ו) שמשורת הדין נראה ברור שרשאים בני העיר לעשות תקנה שכל מי שיקדש שלא במעמד עשרה אין קידושין קידושין ובלבד שיסכימו בכך אנשי העיר והת"ח, כי הצבור יכולין להפקיר ממונו של זה ונמצא כמקדש בממון שאינו שלו וכו'. ומעשה היה בעירנו ודנתי בדבר בפני רבותי, ומורי הרמב"ן הודה לדברי. ומ"מ צריך עוד להתישב בדבר. ע"כ. וכ' בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' מח) שאע"פ שסיים הרשב"א שצריך להתיישב בדבר, הנה בתשובות אחרות הורה כן אחר היישוב וכמ"ש בשמו בעל ספר תולדות אדם וחוה וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב (סי' ה) שרשאים הצבור לתקן כן. ע"ש. וע"ע בשו"ת יכין ובועז ח"ב (סי' מו). ע"ש. (ובתשובת מהר"ם אלשקר שם הביא שכ"כ הרא"ש בתשובה.) וע' בתשו' מהר"י בי רב (סי' מב) שכ' וז"ל, גם מענין התקנה נ"ל שאין שום חשש בקידושין אלו כלל, שבודאי כשתקנו התקנה לא היתה כוונתם אלא להפקיע הקידושין, שאל"כ מה הועילו בתקנתם. ואף אם הריב"ש היה מצריך גט לחומרא, כשיש תקנה להפקיע הקידושין, אינו מן הדין, שכך הוא אומר בפירוש שאינו מן הדין אלא מצד חומרא, ואף שהמתקנים לא אמרו אלא שיהיה בחרם ולא פירשו שיפקיעו הקידושין, כ' הרשב"ץ בח"א (סי' קלג) שיש להסתפק בדבר אם היה דעתם להפקיע הקידושין וכו'. ע"ש. וע' מה שהאריך בזה הכנה"ג (סי' כח הגב"י אות גג ונד). לא עט האסף. והן אמת כי האדמת קודש (בדצ"ו ע"ב) כ', ובעוה"ר זקנים משער שבתו ואין אתנו יודע תורף דברי ההסכמה אם לשון החרם הוא שלא יקדש שום בר ישראל אשה בתוככי ירושלים, ונמצא שהמקדש בלבד מעל בחרם ולא העדים. ואם תורף החרם הוא על העדים נמצא שמעלו בחרם והם פסולים לעדות. ואם תורף ההסכמה להפקיע הקידושין, מפני שהמקדש אומר „כדת משה וישראל", ואפקעינהו רבנן לקידושין מניה. בכל זה היה צריך להתבונן בנוסח ההסכמה אילו היתה נמצאת לפנינו. ומילתא כדגא בעיא דרישה הייתי חוכך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי לחומר הענין להוציאה וחקירה. ע"כ. אולם מדברי הפרי הארץ מבואר יוצא שהיתה הסכמה מפורשת להפקיע הקידושין. וכנ"ל. וכ"כ בשו"ת שדה הארץ (חאה"ע סי' ג) וז"ל, שההסכמה הידועה פה ירושלים ת"ו שכל שקידש שלא בשעת חופה ושבע ברכות אין קידושיו קידושין כלל, ואפקעינהו רבנן לקידושין מניה, שכל המקדש ואדעתא דרבנן מקדש. ע"כ. וע"פ שנים עדים נאמנים יקום דבר. ולא שבקינן פשיטותייהו דרבנן קדישי הפרי הארץ והשדה הארץ מפני ספקו של האדמת קודש. וזה ברור. ומכל שכן שמקרוב נתחדשה שנית ההסכמה בחרם ע"י הרבנות הראשית לארץ ישראל, ובה נתבאר שגם העדים הם בכלל החרם. ויש דעת כמה פוסקים שפוסלים העדים עי"ז. וכמ"ש מהרשד"ם (חאה"ע סי' כא ול'). והובא בתשו' פרי הארץ שם. ושכן הסכים המהרי"ט בח"א (ס"ס קלח). ע"ש. והן אמת שבשו"ת מרן הב"י אה"ע (סי' י) כ', ותו שאפי' הני העדים בכלל החרם אדרבה אית לן למימר דדוקא מכאן ולהבא יפסלו, אבל לעדות זו כשרים וכו'. ע"ש. אולם מצאתי בכנה"ג (שם אות נד) בשם רבו המהרי"ט שתשו' זו לאו מרן חתים עלה, אלא היא קיצור תשו' מהר"א בן נחמיאס. ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת ברד משה גלאנטי (ח"ח לג) שה[illegible]

שו"ת יביע אומר תלק ג
הרה"ג ר' עוזיאל יעקב גלן